

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
GRAFİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK MİTOLOJİSİNDEKİ SEMBOLLERİN
GRAFİK SANATI EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşe TAYDAŞ

Ankara - 2012

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
GRAFİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK MİTOLOJİSİNDEKİ SEMBOLLERİN
GRAFİK SANATI EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe TAYDAŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Can ŞAHİN

Ankara
Ocak, 2012

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ayşe TAYDAŞ'ın "Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri ve Önemi" başlıklı tezi **25/01**./2012 tarihinde, jürimiz tarafından Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Grafik Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

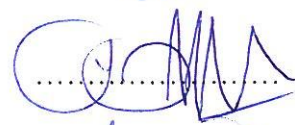
Adı Sovadı

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Can ŞAHİN.....

Üye: Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Gültekin AKENGİN

İmza

ÖNSÖZ

Bu araştırmada; Güzel Sanatlar Fakülteleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarım alanında ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Grafik Eğitimi bölümlerinde, verilmekte olan Grafik Sanatı/Grafik Sanatı Tarihi derslerinde Türk mitolojisinin yeri ve önemine ilişkin öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri belirlenmiştir.

Araştırmada Güzel Sanatlar Fakülteleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarım alanında ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Grafik Eğitimi bölümlerinde, Grafik Sanatı/Grafik Sanatı Tarihi dersinde Türk mitolojisinin işlenip işlenmemesi, işlenecek olursa öğrencilerin Türk mitolojisi öğrenilmesiyle elde edebilecekleri kazanımlar hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, hem öğretim elemanları hem de öğrenciler arasında görüşler arasında benzerlik ve farklılıkları tespit etmek amaçlanmıştır. Öğretim elemanları ve öğrencilerin Türk mitolojisine ilişkin görüşleri belirlenmiş, öğrencilerin Dünya ve Türk mitolojisinden elde ettikleri kazanımlar ile Türk mitolojisine ilişkin görüşleri ve beklentiler arasında ne gibi farklılıklar olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada her türlü katkılarından dolayı yardımını esirgemeyen, olumlu yaklaşımıyla çalışmalarımı destekleyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Can Şahin'e, şu ana kadar bana yardımını hiç esirgemeyen, tezimle yakından ilgilendikleri ve araştırmamda bana yol gösteren ve verdikleri içten emeklerinden dolayı hocam Prof. Dr. Yücel Gelişli'ye, ayrıca tezin redaktörlüğünü yapan Adem Uludağ'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmada anketlere samimiyetle cevap veren öğretim elemanları ve öğrencilere, eğitimim süresince bana göstermiş olduğu hoşgörü ve teşvikiyle annem Nazife Taydaş'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ayşe TAYDAŞ

ÖZET

TÜRK MİTOLOJİSİNDEKİ SEMBOLLERİN GRAFİK SANATI EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

TAYDAŞ, Ayşe

Yüksek Lisans, Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Grafik Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Can ŞAHİN

Ocak-2012, 213 sayfa

Bu araştırmada Güzel Sanatlar Fakülteleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarım alanında ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Grafik Eğitimi bölümlerinde, Grafik Sanatı/Grafik Sanatı Tarihi dersinde Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yeri ve önemine ilişkin öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Eğitimi'nde toplam 400 öğrenci ve 37 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırmaya ait nitel veriler, fakültelerin 2010-2011 Öğretim Yılı Bahar Dönemine ait web sayfalarındaki ders programlarından elde edilmiştir. Nicel veriler ise, anket yoluyla elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde Frekans, Yüzde, T-testi, Varyans analizi ve Tukey testlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi (.05), (.01) ve (.001) olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre;

1. Türk mitolojisinin, Güzel Sanatlar Fakülteleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarım alanında ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Grafik Eğitimi bölümlerinde, Grafik Sanatı/Grafik Sanatı Tarihi dersinde ders konusu olarak işlenmediği görülmüştür.
2. Öğrencilerin, Türk mitolojisi ve sembolleri hakkında yetersiz bilgiye sahip oldukları ve çalışmalarında kullanmadıkları saptanmıştır.

3. Öğretim elemanlarının ise bir dereceye kadar Türk mitolojisini bildikleri, gerekli durumlarda çalışmalarında kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

ABSTRACT

PLACE AND IMPORTANCE OF SYMBOLS IN TURKISH MYTHOLOGY IN EDUCATION OF GRAPHIC ART

TAYDAŞ, Ayşe

Master of Science, Education of Applied Arts Discipline,

Graphics Education Discipline

Advisor: Asst. Assoc. Dr. Can ŞAHİN

January-2012, 213 page

In this study, the opinions of lecturers and students related to the instruction of Turkish mythology in the course of Graphical Art / Graphical Art History within the field of Applied Arts of Faculties of Fine Arts and Educational Sciences Institute / Graphical Education of Art and Design Faculty have been evaluated.

The study group of the research has been composed of totally 400 students and 37 lecturers from the Applied Arts Education of Faculty of Fine Arts and Institute of Educational Sciences. The qualitative data pertaining to the study have been obtained from the course programs of the faculties in the web pages. The quantitative data have been acquired through survey. In analysis of the quantitative data, the tests of frequency, percentage, t-test, Variance analysis and Tukey tests have been utilized. The significance level in the study has been considered to be (.05), (.01) and (.001).

According to the outcomes of survey;

1. It has been seen that Turkish mythology was not taught as topic to the course in the fields of Graphics Department of Faculty of Fine Arts and Graphical Department of Applied Arts Education Discipline of Educational Sciences Institute.
2. It has been identified that the students had insufficient information about Turkish mythology and symbols and did not use them in their studies.
3. As for the lecturers, they know Turkish mythology to some extent and used them as the case might be.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
RESİM LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1	2
GİRİŞ	2
1.1 Problem	2
1.2 Amaç	8
1.3 Önem	8
1.4 Varsayımlar	9
1.5 Sınırlılıklar	9
1.6 Tanımlar	10
1.7 İlgili Araştırmalar	11
BÖLÜM 2	13
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	13
2.1 Mit ve Mitoloji Tanımları	13
2.2 Mitolojinin Gelişimi ve Tarihçesi	15
2.2.1 Avrupa Mitolojisi.....	17
2.2.2 Asya Mitolojisi	19
2.2.3 Orta Doğu Mitolojisi.....	21
2.2.4 Amerika Mitolojisi.....	22
2.2.5 Afrika Mitolojisi	22
2.2.6 Okyanusya Mitolojisi.....	23
2.3 Mitolojinin Sınıflandırılması.....	24
2.3.1 Kozmogonik mitler	24
2.3.2 İlk insanın yaratılması mitleri (Antropogoni).....	25
2.3.3 Türeyiş (Teogoni) mitleri.....	26
2.3.4 Takvim mitleri	26
2.3.5 Köken mitleri	26
2.3.6 Ritüel Mitleri.....	27
2.3.7 Eskatoloji Mitleri	28
2.4 Mitoloji ve Sanat	28
2.5 Mitolojik Sembollerin Estetik Değerleri	31
BÖLÜM 3	33
TÜRK MİTOLOJİSİNDEKİ SEMBOLLERİN GRAFİK SANATI EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	33

3.1	Türklerde Mitoloji	33
3.2	Türk Mitolojisinin Tarihçesi	34
3.3	Türk Mitolojisinde En Çok Görülen Semboller ve Anlamları	36
3.3.1	Astromitolojik Semboller	36
3.3.2	Hayvansal Semboller	45
3.3.3	Diğer Önemli Semboller	56
3.4	Türk Mitolojisi Eğitimi ve Gerekliliği	57
3.5	Grafik Sanatında Türk Mitolojisi Sembollerinin Önemi	61
3.5.1	Grafik Sanatı Nedir?	61
3.5.2	Grafik Sanatı ve Mit İlişkisi	63
3.5.3	Sembol Tanımı ve Türleri	66
3.5.4	Sembol ve Mit İlişkisi	74
3.5.5	Görsel bir dil olarak Türk Mitolojisi Sembollerinin Önemi	75
BÖLÜM 4		78
YÖNTEM		78
4.1	Araştırmanın Modeli	78
4.2	Evren ve Örneklem	78
4.3	Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı	79
4.4	Verilerin Analizi	80
BÖLÜM 5		81
BULGULAR VE YORUMLAR		81
5.1	Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular	81
5.2	Birinci ve İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri İlişkin Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Görüşleri)	84
5.2.1	Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Önemi İlişkin Görüşler	84
5.2.2	Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler	90
5.2.3	Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler	98
5.3	Üçüncü Alt Probleme Göre Bulgular (Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri İlişkin Öğrenci ve Öğretim Elemanları Görüşleri Arasındaki Anlamlı Farklar)	99
5.3.1	Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Önemi İlişkin Görüşler	99
5.3.2	Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler	103
5.3.3	Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler	108
5.4	Dördüncü Alt Probleme Göre Bulgular (Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre, Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri İlişkin Görüşleri Arasındaki Anlamlı Farklar)	110

5.4.1 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Öneme İlişkin Görüşler	110
5.4.2 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler	115
5.4.3 Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler	119
BÖLÜM 6	121
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
6.1 Sonuç	121
6.1.1 Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin bulgular:	121
6.1.2 Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin bulgular:	125
6.1.3 Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari kullanımına ilişkin bulgular:	129
6.2 Öneriler	131
KAYNAKÇA:	141
EK - 1: Anket.....	141
EK -2 : Türk Mitolojisi Sembollerinden Örnekler.....	144
EK -3 : Yabancıların Mitolojiden Yararlanarak Yapmış Oldukları	159
Grafiksel Çalışmalardan Örnekler	159
SÖZLÜK:.....	141

KISALTMALAR

G. Ü.	Gazi Üniversitesi
H. Ü.	Hacettepe Üniversitesi
A. Ü.	Atılım Üniversitesi
Baş. Ü.	Başkent Üniversitesi
Bil. Ü.	Bilkent Üniversitesi
M.E.F	Mesleki Eğitim Fakültesi
S. ve T. F.	Sanat ve Tasarım Fakültesi
K.	Katılıyorum
B. K.	Biraz Katılıyorum
O. D. K.	Orta Düzeyde Katılıyorum
Ç. K.	Çoğunlukla Katılıyorum
T. K.	Tamamen Katılıyorum
H.	Hayır
K.	Kısmen
E.	Evet
Öğr. Elm.	Öğretim Elemanı
Vb.	Ve benzeri
MÖ.	Milattan Önce
MS.	Milattan Sonra

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma kapsamına alınan fakültelerdeki öğretim elemanı ve öğrenci sayıları	79
Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı	81
Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşlarına göre dağılımı	82
Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının okullara göre dağılımı	82
Tablo 5: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı	83
Tablo 6: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirdiği yere göre dağılım	83
Tablo 7: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin bulgular	85
Tablo 8: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin bulgular	88
Tablo 9: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin hangi türlerine daha çok ilgi duyduğuna ilişkin bulgular	89
Tablo 10: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının, Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin görüşlerin dağılımı	90
Tablo 11: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitolojilerle ilgili bilgi sahibi olma durumlarına ilişkin bulgular	95
Tablo 12: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının, “Türk mitolojisi sembolleri grafik tasarımın hangi alanında etkili olmaktadır” görüşüne ilişkin bulgular	96
Tablo 13: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinden hangisine daha çok ilgi duyduklarına ilişkin bulgular	97
Tablo 14: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin reklam ve ticari açıdan etkisine ilişkin bulgular	98
Tablo 15: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin gerekli olup olmamasına ilişkin görüşler arasındaki farklılıkların dağılımı	100
Tablo 16: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin t-testi analizi sonuçları	102
Tablo 17: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerine ilişkin, grafik sanatı açısından dağılımı	104
Tablo 18: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin reklam ve ticari açıdan etkisine ilişkin görüşler arasındaki farklılıkların dağılımı	109
Tablo 19: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki Türk mitolojisi üzerine eğitimsel açıdan Varyans analizi sonuçları	111
Tablo 20: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin Varyans analizi sonuçları	114
Tablo 21: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki Türk mitolojisinin grafiklerle ilişkisine ait Varyans analizi sonuçları	115
Tablo 22: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arası Türk mitolojisine ilişkin fark tabloları sonuçları	119

RESİM LİSTESİ

Resim 1-Fransa, Lascaux Mağarası. Hollingsworth, 2003: 21), (Bazin, 1998: 20),	3
Resim 2-Milas Halısı. İstanbul. Vakıflar Halı Müzesinde. (T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını., 1999) ,	3
Resim 3-Acaibü'l Mahlukat (Güneş minyatürü). (Arda, 2008, s. 26),	4
Resim 4-Resim yazısından örnek: Bir kuş ve yumurta “üretkenlik”, çapraz çizgiler, “düşmanlık” paralel çizgiler “dostluk” anlamına gelmektedir. (Uçar, 2004, s. 73)	4
Resim 5-Ejder motifi içinde, hem ejder hem de başka semboller yer almaktadır. (Şahin, 2001, s.101)	5
Resim 6 – Yakın geçmişte Nazizmin sembolüne dönüşen gamalı haç. (Uçar, 2004, s. 38)	7
Resim 7 – Swastika sembolünün eski Çin kültürüne göre sola doğru hareketli biçiminin “iyi şans” ters yönde hareketli olanının ise “kötü şans” ifade edilmektedir. (Uçar, 2004, s. 39)	7
Resim 8-Altay’da bulunan güneş tasviri. (Bayat, 2007: 297)	37
Resim 9 – M.Ö. 1028-281 yıllarına ait Ay ile Güneş’in piktogramı (Esin, 2004: 353)	40
Resim 10 – Kaya resimlerinde betimlenen Göktürk süvarileri (Çoruhlu, 2007: 178) ...	45
Resim 11 – Kayaüstü resimler (Somuncuoğlu, 2008: 161)	47
Resim 12 – Kars-Katran Kazanı köyünde bulunan kaya resmi (<i>Serhat Kültür</i> , 2006: 5)	49
Resim 13 – Kağızman-Karaboncuk kaya resimleri (<i>Serhat Kültür</i> , 2005: 6)	50
Resim 14 – Kırgızistan’da bulunmuş kurt resmi (Bayat, 2007: 168)	52
Resim 15 – Simurg ve Kartal (Salt, 2006: 299, 197)	53
Resim 16 – Kayaüstü resim (Somuncuoğlu, 2011: 333)	54
Resim 17 – Altay mitolojisi - Hayat ağacı (Ateş, 2002: 140)	57
Resim 1 – Güneş başlı figürler. (2023 Dergi, 2001, sayı:4, s. 35, 36)	144
Resim 2 – Altay şamanlarına ait davullar. (Çoruhlu, 2006: 82)	144
Resim 20 – Mezar taşında semboller, Ovacık ilçesi, Kozluca Köyü Mezarlığı. (Bender, 2007: 208)	144
Resim 21 – Arpaçay kaya mezarlığı. (Altınkaynak, 2008: 81)	145
Resim 22 – Taş kabartmalarda yer alan güneş Tanrısı sembolleri. (Bender, 2007: 198-199)	145
Resim 23 – Koç şeklinde dikili taş üzerindeki motifler (Gülensoy, 1989: 46)	146
Resim 24 – Anıt üzerindeki semboller (Atlas, 2007, sayı: 177, s. 133)	146
Resim 25 – Gök Tanrı arabaları. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 50)	147
Resim 26 – Gözlük biçimli şekiller göçebe Orta Asya toplumlarında Gök Tanrı inancının varlığı olarak görülmektedir. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 58)	147
Resim 27 – Geometrik şekiller ve dağ keçisi. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 60)	148
Resim 28 – Şaman davulu. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 66)	148
Resim 3 – Güneş kafalı figürler. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 66)	149
Resim 30 – Güneş başlı insanlar. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 68)	150
Resim 31 – Gökyüzü arabaları. (Atlas, 2007, sayı:177, s. 137)	150
Resim 32 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2008:43)	151

Resim 33 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2011:274)	151
Resim 34 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2008:321)	152
Resim 35 – Kayaüstü resim. (Çoruhlu, 2001: 126)	152
Resim 36 – Kayaüstü resim. (Atlas, 2004, sayı:137, s. 142)	152
Resim 37 – Güneş ve yıldız sembolleri. (Doğan, 2000, cilt 1, s. 94, 149)	153
Resim 4 – Azerbaycan’da bulunmuş kurt resmi. (Bayat, 2007: 170)	153
Resim 5 – Kağızman-Karaboncuk kayaüstü resimler. (<i>Serhat Kültür</i> , 2006: 9)	153
Resim 40 – Güneş – Ay piktogramlar. (Esin, 2004: 353-363)	154
Resim 41 – Burdur-Antalya Yolu, İncir Han. Taç kapı batı kısım., 1238. (T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını., 1999)	155
Resim 42 – I. Keykavus’un Şifahanesi, Sivas. (Ögel, <i>Anadolu Selçuklu Çehresi</i> , s.106)	155
Resim 42 – Tanrıça İstar’ın kurşundan heykeli, Konya-Karahöyük (Alp, 2002, s. 136)	156
Resim 43 – Güneş Tanrıçası Arinna’nın altından heykeli. Türkiye’den yurtdışına kaçırılmış, New York’ta Metropolitan Müzesinde bulunmaktadır. (Alp, 2002, s. 35)	156
Resim 44 – Fatih’in kemha kaftanı (1451-1481). (S. Dünyamız, 1974)	156
Resim 45 – Halı. (S. Dünyamız, 1975, s.4)	157
Resim 46 –Kilim. (Ölçer, 1988, s. 53)	157
Resim 47 – Selimiye Camii ahşap kapısı, Edirne. (T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını, s.73)	157
Resim 48- Ulu Camii ahşap minber 1241, Sivas -Divriği (Ayrıntı)	158
(T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını, s.288)	158
Resim 49 – Kapı tokmakları. (S. Dünyamız, 1974, s.1)	158
Resim 50 – (<i>Graphics Poster 92</i> , 1992: 25)	159
Resim 51 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_the_deer)	159
Resim 52 – (<i>Museum Graphics</i> , 1992: 42)	160
Resim 53 – (<i>Us Ad Review Art Direction No: 30</i> , 1999: 148)	160
Resim 54 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)	161
Resim 55 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)	161
Resim 56 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)	162
Resim 57 – (http://adsoftheworld.com/media/print/hawaiian_tropic_pool)	162
Resim 58 – (http://adsoftheworld.com/media/print/cerveira_art_biennial_botticelli)	163
Resim 59 – (http://adsoftheworld.com/media/print/cerveira_art_biennial_michelangelo)	163
Resim 60 – (http://adsoftheworld.com/media/print/animaster_animation_school_eagle)	164
Resim 61 – (http://adsoftheworld.com/media/print/animaster_animation_school_bull)	164
Resim 62 – (http://adsoftheworld.com/media/print/act_tv_numbers)	165
Resim 63 – (http://adsoftheworld.com/media/print/act_tv_numbers)	165
Resim 64 – (http://adsoftheworld.com/media/print/threebond_eternity)	166

Resim 65 –	
(http://adsoftheworld.com/media/print/suddeutsche_zeitung_library_of_metropolises_berlin)	166
Resim 66 – (http://adsoftheworld.com/media/print/lining_sports_phoenix)	167
Resim 67 – (http://www.behance.net/gallery/Zeus-of-SEO/2059746)	167
Resim 68 – (http://www.behance.net/gallery/Package-design-for-TGTL/1335521) ..	168
Resim 69 – (http://adsoftheworld.com/media/print/energizer_deer)	169
Resim 70 – (http://www.behance.net/gallery/RED-BULL/273615)	169
Resim 71 – (http://adsoftheworld.com/media/print/sinomarin_mermaid)	170
Resim 72 – (http://adsoftheworld.com/media/print/dishtv_news)	170
Resim 73 – (http://adsoftheworld.com/media/print/jb_touching_the_sky)	171
Resim 74 – (http://adsoftheworld.com/media/print/seat_bull)	171
Resim 75 – (http://adsoftheworld.com/media/print/bravo_deer)	172
Resim 76 –	
(http://adsoftheworld.com/media/print/pastel_cosmetics_waterproof_mermaid)	172
Resim 77 –	
(http://adsoftheworld.com/media/print/the_seafood_international_market_and_restaurant_mermaid)	173
Resim 78 – (http://www.behance.net/gallery/PAULA-CABRAL-ART-GALLERY-INVITATIONS/2670507)	173
Resim 79 – (http://adsoftheworld.com/media/print/tame_ecuador_airlines_fly_macas)	174
Resim 80 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ge_x500_camera_face)	174
Resim 81 – (<i>Visual Identity In San Francisco</i> , 1991: 27)	175
Resim 82 – (http://www.behance.net/gallery/PAULA-CABRAL-ART-GALLERY-INVITATIONS/2670507)	175
Resim 83 – (http://www.behance.net/gallery/The-Prey/878176)	175
Resim 84 – (http://adsoftheworld.com/media/print/atr_finland)	175
Resim 85 – (http://www.behance.net/gallery/12generals/808737)	176
Resim 86 – (http://adsoftheworld.com/media/print/kellogs_allbran_fruitn_fibre_eve)	176
Resim 87 – (http://adsoftheworld.com/media/print/cube_tonopah_goat)	176
Resim 88 – (http://adsoftheworld.com/media/print/baygon_mosquito_coils_dragon) ..	177
Resim 89 – (http://adsoftheworld.com/media/print/binboa_vodka_crow)	177
Resim 90 – (http://adsoftheworld.com/media/print/daihatsu_terios_deer)	178
Resim 91 –	
(http://adsoftheworld.com/media/print/coleman_camping_gear_dont_get_stuck_indoors_1)	178
Resim 92 – (http://www.behance.net/gallery/Heroes-and-Villains/2762173)	178
Resim 93 –	
(http://adsoftheworld.com/media/print/the_times_newspaper_middle_east_fifa_world_cup)	178
Resim 94 – (http://adsoftheworld.com/media/print/romanian_traffic_police_honda) ..	179
Resim 95 – (http://adsoftheworld.com/media/print/loctite_venus_de_milo)	179

Resim 96 – (http://www.behance.net/gallery/)	179
Resim 97 – (http://stylenews.peoplestylewatch.com/2009/06/22/first-look-paris-hiltons-siren-ad-campaign/)	179
Resim 98 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_sls_amg_logos_lamborghini)	180
Resim 99 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_sls_amg_logos_lamborghini)	180
Resim 100 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ristorante_cinese_castello_del_drago_3)	180
Resim 101 – (http://paul-barford.blogspot.com/2012/01/commercial-use-of-iconic-sites-in.html)	181
Resim 102 – (http://adsoftheworld.com/media/print/multiple_sclerosis_society_hunter_vs_deer) .	181
Resim 103 – (http://adsoftheworld.com/media/print/martini_bitter_mutton)	181
Resim 104 – (http://adsoftheworld.com/media/print/western_union_support)	181
Resim 105 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)	182
Resim 106 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mans_hat_shop_horns)	182
Resim 107 – (http://www.behance.net/gallery/Recent-label-designs/1901513)	182
Resim 108 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)	183
Resim 109 – (http://www.behance.net/gallery/Recent-label-designs/1901513)	183
Resim 110 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)	183
Resim 111 – (<i>Us Ad Review Art Direction No: 30, 1999: 127</i>)	184
Resim 112 – (http://adsoftheworld.com/media/print/attero_recycling_lets_change_the_nature_of_ew_aste)	184
Resim 113 – (http://adsoftheworld.com/media/print/sky_f1_monsters)	184
Resim 114 – (http://adsoftheworld.com/media/print/crbox_express_gifts_1)	184
Resim 115 – (<i>Us Ad Review Art Direction No: 28, 1998: 56</i>)	185
Resim 116 – (<i>Us Ad Review Art Direction No: 27, 1998: 112</i>)	185
Resim 117 – (<i>Libro De Oro, 1985: 60</i>)	186
Resim 118 – (<i>Graphic Art Organizations: 40</i>)	186
Resim 119 – (<i>Us Ad Review Art Direction No: 28, 1998: 85</i>)	186
Resim 120 – (<i>Fairy Tales & Fantasies In Illustration, 1992: 95</i>)	186
Resim 121 – (<i>Business Graphics, 1995: 136</i>)	187
Resim 122 – (<i>Business Graphics, 1995: 138</i>)	187
Resim 123 – (<i>Graphics Poster 92, 1992: 55</i>)	188
Resim 124 – (<i>Graphic Art Organizations: 153</i>)	188
Resim 125 – (http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=264#/d3j349f)	189
Resim 126 – (http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=240#/d3cqzj)	189
Resim 127 – (http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=96#/d1ievkz)	189
Resim 128 – (<i>Graphic Art Organizations: 340</i>)	190

Resim 129 – (<i>Graphic Art Organizations</i> : 356, 386)	190
Resim 130 – (<i>Graphic Art Organizations</i> : 356)	191
Resim 6 – (<i>Graphic Art Organizations</i> : 439)	191
Resim 132 – (<i>Classique Cover Art for Classical Music</i> , 2008: 117)	192
Resim 133 – (<i>Print Magazine</i> , 2000: 75)	192
Resim 134 – (<i>Print Magazine</i> , 2000: 86)	193
Resim 135 – (<i>Graphis Design</i> 95, 1995: 141)	193
Resim 136 – (<i>Icons of Graphic Design</i> , 2008: 78)	193
Resim 137 – (<i>Print Magazine</i> , 2000: 23,34,46)	194
Resim 138 – (http://www.google.com.tr/zeus)	194
Resim 139 – (<i>Design</i> , 2005: 141)	194
Resim 140 – (<i>Design Annual 2002</i> , 2005: 156, 202)	194
Resim 141 – (<i>Graphic Art Organizations</i> : 414)	194
Resim 142 – (http://www.behance.net/gallery/Coco-Vodka/2436785)	195
Resim 143 – (http://wn.com/Dragon_Fountain)	195
Resim 144 – (http://www.behance.net/gallery/Prospectacy-Corporate-and-Brand-Identity/1528743)	196

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Problem

Günümüzde sanat çalışmalarında çok geniş bir kullanıma sahip olduğu için grafik sözcüğüyle ilgili birçok tanım ve yorum bulunmaktadır. Grafik sanatların kapsamına “tahta baskı, bakır, çinko ve çoğaltma teknikleri yolu ile yapılan resimleri ele alan sanatlar” girmektedir (Turani, 1998: 48). Grafik sanatlar, plastik sanatlar içerisinde yer almasına karşın ekonomik özellik taşıdığından tüm sanat dallarından ayrılmaktadır.

Günümüzde işaretler ve sembollerle yaşamımızın her alanında karşılaşırız. İşaret ve semboller kimi zaman bizi yönlendiren, kimi zaman karar sürecinde etkili olan, kimi zaman da bilgi veren işlevleriyle yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Grafik sanatı kapsamında sembollerle yapılan iletişim, doğrudan yapılan iletişim biçimlerinden farklı boyutlar taşımaktadır. Gösterdiğinden fazlasını anlatan görsel olgular olduğundan, semboller derinliklidirler ve algılama seviyelerine göre değişirler.

Evrendeki her şeyin birer sembolik yansıması bulunmaktadır. Sayılar, renkler, biçimler, canlı türleri, gezegenler, yıldızlar, nesneler birer semboldür. Semboller üzerlerine yüklenmiş anlamları da beraberinde taşır. Sembollerin bazıları, belirli kültürlerde geliştikten sonra yaygınlık kazanarak evrensel hale gelirken, bazı semboller yerel kalır (Uçar, 2004: 31). İşte bu sembollerdeki şekiller ve çizgiler, fikir, görüş ve yorumlar, antik çağlardan bu yana hemen her toplumda, kendilerine özgü yön ve amaçlarda bazı farklılıklar göstererek, birer şifreli dil olmuşlar ve cansız şeylerin boyutlarını, kapsamalarını genişletip, onları bütünlemeye yaramışlardır (Ersoy, 1990: 12). İnsanlar yaratmış oldukları sembollerle iletişim ihtiyacını karşılamışlardır.

Resim 7 – Fransa, Lascaux Mağarası (Hollingsworth, 2003: 21), (Bazin, 1998: 20),

Grafik sanatların kökeni, insanlığın ilk haberleşme sistemi olan mağara duvarlarına çizilen resim ve işaretlere kadar uzanmaktadır (Bektaş, 1992: 10). Mağara duvarlarına çizilen resim ve işaretler görsel iletişimin de başlangıcı sayılmaktadır. Bu açıdan bu resimler, bir anlamda grafik sanatların ilk ürünleri olarak görülür (Ketenci ve Bilgili, 2006: 266). Grafik sanatların başlangıcı ise, çoğaltım tekniklerinin kullanılmasıyla ele alınmaktadır. Bu çalışmaların 6000 yıllık geçmişi olduğu tahmin edilmektedir.

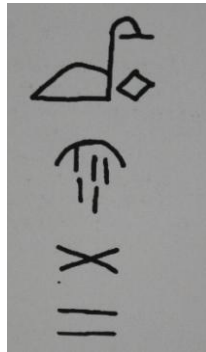
Resim 2 –Milas Halısı- İstanbul, Vakıflar Halı Müzesinde.

(T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını., 1999)

Resim 3 – Acaibü'l Mahlukat (Güneş minyatürü). (Arda, 2008, s. 26)

Mitolojide yer alan mitosları ve sembolleri, sanat eserlerinden ayrı tutmak pek mümkün gözükmemektedir. Söz konusu mitosları yaratan toplum, onları sürekli olarak gelecek nesillere aktarmaktadır. Toplumun gelişim çizgisi içinde mitosların etkisinin ikinci planda kaldığı görülse de toplumun çeşitli gelenekleri, bu geleneklere bağlı olarak ortaya konan el sanatı, hatta plastik sanat ürünleri geçmişten süzülerek günümüze kadar ulaşan mitolojik değerleri yansıtmaktadır. Bir toplumun sanatını geri planda besleyen temel bir yapı her zaman söz konusudur ve bu, sembollerde de görülmektedir (Çoruhlu, 2006: 12).

Resim 4 – Resim yazısından örnek: Bir kuş ve yumurta “üretkenlik”, çapraz çizgiler, “düşmanlık” paralel çizgiler “dostluk” anlamına gelmektedir. (Uçar, 2004, s. 73)

Eski Çağ sanatında tüm anlatımlar ve göstergeler sembolik bir yapıda tasarlanmıştır. Sanat, adeta sembolleri bilmek, yaratmak ve onları yaratıcı bir biçimde kullanmakla özdeş olmuştur. Çoğu kez bir renk, bir duruş biçimi veya figürün çizildiği

açı dahi, farklı sembolik değerler yaratabilmektedir (Uçar, 2004: 30). Semboller, amacımız doğrultusunda tasarımlarda kullanıldığında daha yoğun ve derin bir anlam ve zengin bir içeriğe kavuşmaktadır.

Semboller ne kadar çok unsura sahip olursa, o kadar çok şey anlatır (Becer, 1999: 195). Fakat bazen bunun olumsuz yansımaları da görülebilmektedir. Semboller çok karmaşık olduğunda, unutulma ya da anlam karmaşası yaratma ihtimali doğar.

Mitolojide yer alan sembollerin karmaşık kurgusu çözümlenemedikçe sembollerin oluşturduğu kompozisyonları anlamak da mümkün değildir. Mitolojik konuların ve içeriklerin özü, tüm bilinmezliklerin düğümlendiği noktalardadır. Bu noktalar; hem mitolojik hem sembolik anlatımlar oluşturduğundan iki bilinmeyen olarak bir arada yer almaktadır. Yani, anlatılarda ön plana çıkarılan nesnelerin gerçek anlamları, bu görüntülerin ardında saklanmaktadır. Kısaca, mitolojideki sembollerin anahtarları yine mitlerde gizlidir (Ateş, 2002: 19).

Resim 5 – Ejder motifi içinde, hem ejder hem de başka semboller yer almaktadır.

(Şahin, 2001, s. 101)

Mitolojideki semboller, yapılan bir araştırma veya çalışmada tek tek veya gruplar oluşturarak ele alınabilmektedir. Bütünün parçayla ilişkisi bulunmakla beraber, parçalar da kendi içerisinde bir bütün oluşturabilmektedir. Örneğin aslan sembolü, “aslan sembolizmi” şeklinde ele alınabilir veya “taht sahnelerinde hayvan sembolizmi” şeklindeki bir grubun içinde düşünülebilir. Bu durumda bir tek hayvanın sembolik özellikleri, daha geniş bir grup içine girdiğinde önceki sembolizme bağlı olarak genişlemektedir (Çoruhlu, 1995: 13).

Mitolojik semboller, hemen her toplumda, kendilerine özgü yön ve amaçlarda bazı farklılıklar göstererek ve yeni anlamlar yüklenerek kullanılmaktadır. Grafik tasarımcının, en kısa sürede yoğun ve kavramsal bir iletiyi iletme işlevini görsel bir yapıda tasarlariken, bu sembollerden faydalanması farklı yaklaşımlar ve olumlu sonuçlar getirecektir.

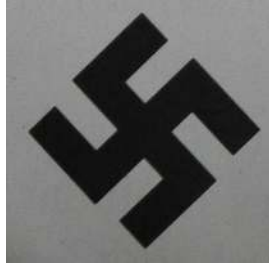
Mitolojik semboller, günümüzde amblem, arma, logo, marka, nişan, işaret vs gibi belirleyici ve tanımlayıcı simgesel anlatım biçimlerini karşılamaktadır. Günümüzde bu çalışmaların önemli bir parçası kurumsal kimlik çalışmalarıdır. Amblem, logo ya da ticari marka oluşturulurken, sembollerin doğru çözümlenmesi gerekmektedir. Çünkü bu semboller, yüklenen anlamlarından dolayı firmaya ya da ürüne kişilik kazandırmaktadır. Bu sembollerin anlamlarının, biçim ve yapılarının bir grafik tasarımcı tarafından iyi bilinmesi gerekmektedir. Sembollerin kimlikleri bilindiği takdirde, reklam çalışmalarında bu mitoslardan ve sembollerden faydalanılabilmektedir.

“Dünya pazarına hâkim birçok ünlü firma markalarını tanıtırken, tasarımcıları kendi ülkelerinin geleneksel değerlerinin yanında, geçmiş tarihlerde yapılmış olan bir sürü simgenin anlatım stilizasyon örneklerini inceleyip amaçları doğrultusunda sağlam alt yapısı olan sonuçlara ulaşmıştır” (Karagül, 2001: 32). Bu bağlamda bir çalışmada, yerli sembollerin yerine yabancı bir ülkeye ait bir sembolün kullanılması durumunda ya da karıştırılmasında birçok sorunla karşı karşıya kalınabilecektir. Bu sebeple, grafik tasarımcı, dünya sembollerine hâkim olmalı, sembollerde yerli ve yabancı ayrımı yapabilmelidir.

Türk grafik sanatının temeli sayılan Orta Asya kaya ve duvar resimleri çalışmalarından çok sayıda eserin bugüne kadar geldiği bilinmektedir. Orta Asya’dan Anadolu’ya uzun bir kültür coğrafyası içinde yer alan Türk tarihinde, Uygur alfabesi ve Göktürk alfabesi, Orhun kitabeleri kalıcı belgeleri de günümüze kadar ulaşmıştır (Tepecik, 2002: 18).

Bunun yanı sıra, pek çok maddi kültür malzemesi üzerinde de semboller bulunmaktadır. Türk grafik sanatının önemli dayanak noktalarından birisi de onun felsefi temellerini biçimlendiren mitolojik kavramlar ve sembollerdir. Bu semboller, halkın en yalın duygu ve düşüncelerini ifade etmektedirler. Geçmişten günümüze ulaşan mitolojik semboller, insanların yaşayış biçimlerini, inanışlarını, dünya görüşlerini

anlatmakta ve göstermektedir. Bu açıdan, sembollerdeki çizgilerin sırlarının çözümlenmesi, hem geçmişî anlamamızı hem de görsel iletişim sağlaması açısından önem kazanmaktadır. Sembollerin görsel iletişim açısından grafik tasarımda da yalın bir anlatıma olanak vermesi yaygın bir biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda Türk mitolojisindeki bazı semboller, görsel ve anlamsal açıdan dünyanın farklı yerlerindeki kimi sembollerle benzer özellikler taşıdığı ya da tam tersi bir anlama sahip olduğu görülmektedir.

Resim 6 – Yakın geçmişte Nazizmin sembolüne dönüşen gamalı haç. (Uçar, 2004, s. 38)

Resim 7 – Swastika sembolünün eski Çin kültürüne göre sola doğru hareketli biçiminin “iyi şans” ters yönde hareketli olanının ise “kötü şans” ifade edilmektedir. (Uçar, 2004, s. 39)

Türk mitolojisinde yer alan sembollerin bazı çalışmalarda kullanılması ya da yeniden biçimlendirilmesi grafik tasarım sanatı açısından önem kazanmaktadır. Çünkü, Türkler tarafından, farklı dönemlerde ve farklı boylarca üretilen mitolojik semboller, insanların günlük hayatında önemli bir yer tuttuğu için bu kavramlara o dönemdeki insanlar kendi kültürel yapıları içinde anlamlar yüklemişlerdir. Bu anlamlandırma çabaları farklı şekillerde ortaya çıkmış ve bunların kalıntıları, izleri günümüze kadar gelmiştir. Bu açıdan, mitolojik sembollerin tanınması, bilinmesi ve yaşatılması kültürel zenginlikleri daha da artıracaktır. Bu sembollerin grafik sanatı çalışmalarında kullanılması, üretilen eserlere daha da zenginlik katacaktır.

Grafik tasarım anlayışı, toplumun okuma, yazma, doğru algılama ve yorumlama gibi yapılarıyla doğru orantılıdır. Bu açıdan özellikle grafik sanatı eğitiminin özel bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türk sanatının temellerini oluşturan sembollerin grafik eğitiminde de önemli unsurlar olacağı düşünülmektedir. Türk mitolojisindeki sembollerin yeniden ele alınışı ya da benzer şekillerde kullanılması ve yeni anlamlar içermesi grafik sanatının bir göstergesidir. Çünkü “grafik tasarım bir bakıma semboller sanatıdır” (Uçar, 2004: 31). Hem sembollerde farkındalığı sağlamak hem de kültürel birikimi güçlendirmek amacıyla, grafik eğitimi kapsamında Türk grafik sanatı eğitiminin etkin biçimde düzenlenmesi gereklidir.

Bu araştırmada; “Türk mitolojisindeki sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki yeri ve önemi nedir?” sorusuna cevap aranacaktır.

1.2 Amaç

Bu araştırmada, Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yeri ve önemine ilişkin uzman ve öğrenci görüşleri ortaya konulmuştur.

Bu genel amaç doğrultusunda, aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

1. Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
2. Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
3. Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3 Önem

Dünyanın neresinde yaşarsak yaşayalım karşımıza sürekli yeni birçok simge çıkmaktadır. Bu sembollerin kaynağından habersiz yaşayıp gidebileceğimiz gibi, bu sembollerin içerdiği derin anlamlarla dünyamızı zenginleştirebiliriz. Bizi kuşatan semboller, bir anlam dağarcığının temsili olarak görmeye başladığımızda, anlamların bilincine varmamız mümkün olur. Aynı zamanda, nesneleri sembolik şekilde görmek

yalnızca gündelik yaşamımızla ilgili değil, varoluşun evrensel gerçeklerine ilişkin de farkındalığımızı geliştirerek daha “ahenkli” yaşamamızı sağlayacaktır.

Türk mitolojisindeki sembollerin grafik eğitimindeki yerini ortaya koyan bir araştırmanın yeterince ele alınmamış olması, böyle bir çalışmanın gerçekleştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Yürütülen çalışmada, kavramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla Türk mitolojisindeki sembollerin kökenleri ve anlamları, bilinen sınıflandırmaları, görsel kullanım biçimleri ele alınmıştır. Daha sonra, sembollerin grafik eğitimindeki durumu ve yerine ilişkin, öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri geliştirilen ölçek çerçevesinde ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir.

Yapılan bu çalışma, sembollerin grafik sanatı eğitimindeki mevcut durumuna ilişkin bulguların elde edilmesini sağlayacağından önemlidir. Araştırma kapsamında hem öğretim elemanları hem de öğrenci görüşlerine yer verilmiştir. Bu çalışma çok yönlü değerlendirme olanağı elde edildiğinden araştırmanın geniş bir perspektif sunacağı öngörülmektedir. Araştırma sonucunda sembollerin öğretilmesiyle ilgili gereksinim ve beklentilerin ortaya çıkması, grafik eğitimi alanına önemli katkılar sunacaktır.

1.4 Varsayımlar

Araştırmada uygulanan ankete, öğretim elemanlarının doğru ve tarafsız cevap verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmada uygulanan ankete, öğrencilerin doğru ve tarafsız cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma, Grafik Bölümü öğretim elemanları ve öğrencilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Araştırma, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi/Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü, Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Görsel

Sanatlar ve Tasarım Bölümü ve Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü öğrencileri ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Tasarım: Gerekli olanın araştırılması ve biçimlendirecek kişinin yaratıcı özelliklerini de katarak ortaya çıkardığı biçim, şekil veya modeldir. (Ketenci-Bilgili, 2006: 277).

Tasarım; zihinde canlandırılan bir olayın, projesi çizimi veya üç boyutlu görüntüsü olarak uygulanan ve ortaya konulan eserlerin tümüne verilen isimdir (Tepecik, 2002: 27).

Grafik Tasarım: Görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır (Becer, 1999: 33).

Grafik tasarım, bir mesajı görsel iletişim yoluyla hedef kitleye duyurma işlemini güzel sanatların estetik unsurlarıyla birlikte, resim ve yazıyı birbirlerini tamamlayacak şekilde düzenlemedir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 702).

Grafik tasarım, sanatçının elinde özgün biçimlendirmeye çıkan ya da özgün çoğaltmayla elde edilen eserin, bilgi iletmek, basılmak, kitle iletişim araçlarında kullanılmak amacıyla hazırlanan; çizgi, yazı, resim ve bunların düzenlemeleridir (Lynn, 1988: 9).

Grafik Tasarım İlkeleri: Düşüncenin görselleştirilmesinde kullanılan tüm elemanların düzenlenmesinde, yani kompozisyonun kurgusunda yardımcı olur ve aynı zamanda etkili tasarım için de rehber konumundadır (Arıkan, 2008: 16).

Mitoloji: Milli – geleneksel kültürün kaynağı ve tarihsel olarak en eski şekli. Mitoloji, yaradılışı kendine has kanunlarla açıklayan, etnik-kültürel gelenek taşıyıcılarının düşünce potansiyelleri ve davranış biçimlerini düzene sokan, dinamik göstergeler sistemidir (Beydili, 2004: 390).

Sembol (simge): Görülmeyen bir gerçekliğin görülebilir işaretidir. Semboller bütün olası düşünceler dünyasının özetidir ve bu derece kısa, öz ve net olmaları onlara benzersiz bir nitelik kazandırır (Uçar, 2004: 25).

İnsan yaşamında belirli bir rolü olan bir formun aracı, dile getirici gösterici bir elemanıdır. Sembol, algı ve deneyim içeriğinden meydana getirilen anlamlı bir sözcük, bir ifade aracı, bir dışlaştırma aracıdır. Sembolik form da insanın kültür dünyasını dile getiren sembolik sistem olarak tanımlanmaktadır (Arat, 1977: 10).

Bir şeyi tanıtan, temsil eden biçim, alamet. Soyut bir fikri ifade eden timsal, Alegorinin sembolden farkı, sembolün soyut biçimli olmasıdır (Turani, 1998: 124)

Sembolizm (simgebilim): Olayların, objelerin (nesnelerin) ve kullanılagelen deyim ve sözcüklerin, daha çok dinsel, felsefi ve estetik açıdan yorumunu yapan bir sistemdir (Ersoy, 1990: 11).

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme (TDK, büyük sözlük, internet).

Sanat Eğitimi: Yaratıcılığı ve estetik duyarlılığı geliştiren, sanatı tanıma, anlama, değerlendirme becerisi kazandıran, insanın sanatsal gelişimini ve toplumun kültürel yaşamını destekleyen bir kapsama sahiptir (San ve Çakır İlhan, 2006: 52).

1.7 İlgili Araştırmalar

Bu kısımda Türk mitolojisi üzerine yapılan araştırmalarla ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Şahin'in (2001) "Türklerde Ejder ve Simurg Motiflerinin Grafik Gelişimi" başlıklı yayınlanmamış doktora tezinde; Türk mitolojisinde yer alan hayvan motiflerinden Ejder ve Simurg'un mitolojik incelemesi ele alınmıştır. Ejder'in bazen yeraltını fakat genellikle yerüstü ve gökyüzünün temsilcisi olduğu, gücü ve bereketi temsil ettiği, kutsal ve büyük bir kuş olan Simurg'un ise gücü, tılsımı, kudreti temsil ettiği belirtilmektedir. Aynı zamanda bu sembollerin diğer ülkelerle karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Alsan'nın (2005) "Türk Mimari Süsleme Sanatlarında Mitolojik Kaynaklı Hayvan Figürleri (Orta Asya'dan Selçuklu'ya)" başlıklı yayınlanmamış doktora tezinde; Türk mimari süsleme sanatlarında kullanılan hayvan motiflerinden ejder, tek ve çift başlı kartal, simurg ve siren hayvanların mitolojik incelemesi ele alınmıştır. Bu

araştırmanın sonucunda, Orta Asya'dan başlayıp Anadolu Selçuklu döneminin sonuna kadar olan süre içerisinde uygulanan mitolojik konulu hayvan figürlerinin yer aldığı örneklerin son derece korunaksız olduğu, önlem alınmazsa, yakın bir tarihte bu örneklerin sadece yazılı belgelerde kalacağı belirtilmektedir.

Temizel'in (2007) "Türk Damgalarının Estetik Yapısı ve Görsel Sanatlar Dersinde Uygulama Biçimleri" konulu yayınlanmamış yüksek lisans tez araştırmasında, damgaların ve motiflerin tarihi ve günümüze kadar geliş seyri içerisindeki devamlılığı tanıtılarak, görsel sanatlar derslerine sağlayacağı katkı araştırılmıştır. Araştırmacı, Konya Meram İlçesi Kozagaç İlköğretim Okulu 6/A sınıfı öğrencilerine uygulamalı çalışması yapmıştır. Bu uygulamanın sonunda, öğrenciler geçmişten günümüze bir köprü kurarak etraflarındaki objeleri farklı açılar değerlendirme yeteneklerinin, Türk damgalarını tanımaları ve bilmeleriyle yorumlama yetilerinin daha da gelişeceği ve öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre eğitimcinin derste yapacağı faaliyetlerin onları bir adım öne çıkaracağı sonucuna varmıştır.

Evkavuran (1997) tarafından yapılan "Müslüman Kültürlerdeki Mitolojik Unsurlar" başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tez araştırmasında, Müslüman kültürlerde mitolojik unsurların zamanla öne çıkması ve olumlu yönleri etkisiz bırakması yer almaktadır. Bu araştırmanın sonucunda ise, insanların akıllarıyla değil duygularıyla hareket ettiği, zor durumlarda ise mitolojilerle kendilerini teselli ettikleri, ayrıca bunların günümüzde de devam ettiği ortaya çıkmıştır.

Doğan (2006) tarafından yapılan "Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At" konulu yayınlanmamış yüksek lisans tez araştırmasında, atın tarihi sıralamasına göre sosyal, siyasi, ekonomik, dini, sanatsal ve askeri hayattaki işlevini, önemi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türk topluluklarında ekonomileri hayvancılığa dayalı olduğundan at beslenmektedir; savaşlarda vazgeçilmez bir unsurdur, siyasi hayatta da önemli görevler üstlenmekte ve dini törenlerde kurban edilmektedir. Bozkır kavimlerinin hayatında atın, önemli görevler üstlendiği sonucuna varılmıştır.

İncelenen araştırmalarda sembollerin Türk grafik sanatı tarihi eğitimindeki yeri ve durumuna ilişkin yeterince çalışma bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple gerçekleştirilecek araştırmanın alana kazanım sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Mit ve Mitoloji Tanımları

Mit ve mitolojinin birçok tanımı bulunmaktadır. “Mit” kelime olarak eski Yunanca “mythos”dan gelir. Miti konu edinen bilim dalına “mythologya” denmektedir. “Mythos” kelimesinin eski şekli, “muthos” efsane, söz, söylev, anlatı, söylenti, havadis, haber, karşılıklı konuşma, görüşme, öğüt, buyruk gibi anlamların yanı sıra; masal, fabl, yalan, uydurma vb. anlamlara da gelmektedir (Bayladı, 2010: 7). Mit (mythe) sözcüğü ise söylence, masalsı anlatı anlamlarında kullanılır. Bu sözcükten türetilen “Mythologya” kelimesinin eski kullanılış biçimi “mythologia”, hikâye anlatma anlamındadır. Türkçe de mitoloji kelimesi “söylencebilimi” olarak kullanılmaktadır.

Mit kelimesi Almanca’da ‘mythus’, Fransızca’da “mythe”, İngilizce’de “myth” ve Rusça’da “mif” dir. Mitoloji kelimesi ise; Almanca Mithologie, Fransızca’da Mithologie, İngilizce’de mythology olarak geçmektedir.

Mit, “Dünyanın ve hayatın menşei, tabiat olayları, Tanrılar, efsanevi kahramanlar ve ruhlar hakkında insanların en eski tasavvur ve düşüncelerinden” meydana gelir (Bayat, 2005: 31).

Necatigil’e göre mitoslar, ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve doğa olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri yaşamın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak gereksiniminden doğmuş öykülerdir (Necatigil, 2002: 13). Diğer bir kaynağa göre mitoslar, “Anlamsız, boş zamanlarda anlatılmak için uydurulmuş fantastik masallar gibi algılanmaktaydı... Mitos/logos insanlığın bugüne gelişinin öyküsünü verebilecek kültürel zenginlikler içeren, hatta hayatımızı şekillendiren, sınırlamalar getiren, kültür dediğimiz şeyin DNA’sıdır (Gezgin, Gezgin ve Çokişler 2004: 7).

Özden’e göre mit, tabiat olaylarının bir açıklamasını yapar veya ataların hayatıyla ilgili sayılan olayları canlandırır. Mitler hemen her zaman dramatik ve kutsaldır. Mitler insana zaman içinde yerini tayin etme, geçmiş ve gelecekle bir bağ kurma imkânını vermektedir. Bundan dolayı, mit dünyası, gerçek dünyaya sıkı sıkıya bağlı durumdadır (Özden, 2003: 13).

Türk Dil Derneği Sözlüğü'ne göre mitoloji mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilimdir (Dil Derneği, 2005: 1360), bir başka tanıma göre ise mitoloji “mitlerin, kökenlerinin ve anlamlarının sistemli incelemesi”dir (Büyük Laousse, 1986: 8230). *AnaBritannica*'da yer alan tanım ise şöyledir: “Belirli bir uygarlığa ya da dinsel geleneğe özgü inançları, uygulamaları, kurumları ya da doğa olaylarını açıklamak amacıyla görünüşte gerçekten yaşanmış olayları aktaran, ama özellikle ayin ve törenlerle bağlantılı, çoğunlukla kökeni bilinmeyen ve en azından kısmen geleneğe dayanan söylenceler toplamıdır.” (AnaBritannica: 150).

Turani'ye göre mitoloji, bir milletin yarattığı ve inandığı efsanelerin tümüne verilen isimdir (Turani, 1998: 95).

Eliade, mitolojiyi şöyle tanımlamaktadır:

En eski zamanda, başlangıçtaki masallara özgü zamanda olmuş bitmiş olayları anlatmaktadır. Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani Kosmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirmektedir. Demek ki mit, her zaman bir yaratılışın öyküsüdür ve aynı zamanda kutsal öyküleri oluşturmaktadır. Bir şeyin nasıl yaratıldığı, nasıl var olmaya başladığını mitler bize anlatmaktadır. (Eliade, 2001: 15-16)

Bonnefoy ise mitolojiyi şu şekilde açıklar:

Mitler yalnızca dünyanın, hayvanların, bitkilerin ve insanın kökenini bildirmekle kalmaz. Aynı zamanda, insanı bugünkü durumunu, ölümlü, cinsiyetli, toplum içinde örgütlü, yaşamak için çalışmakla yükümlü bir varlık haline getiren bütün asal olayları açıklığa kavuşturur. Yani arkaik toplumların insanı için, mitleri bilip tanınmanın varoluşsal bir işlevi vardır. Mit yalnızca insana, dünya içinde insanın var olma kipinin bir açıklamasını sunduğu için değil, onları yeniden anımsatarak, yeniden gerçekleştirerek, tanrıların, kahramanların ya da ataların kökenden başlayarak yaptıklarını yinleme olanağı verdiği için varoluşsaldır. (Bonnefoy, 2000: 784)

Beydili, *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük* kitabında yer alan tanımına göre mitoloji: Milli-geleneksel kültürün kaynağı ve tarihsel olarak en eski şekli. O, yaradılışı kendine has kanunlarla açıklayan, etnik-kültürel gelenek taşıyıcılarının düşünce

potansiyelleri ve davranış biçimlerini düzene sokan, dinamik göstergeler sistemidir (Beydili, 2004: 390).

Bayat, mitolojiyi, “geleceğin kehaneti niteliğinde olup geçmişin sırrının saklı olduğu sembolik dil” olarak açıklamaktadır (Bayat, 2007: 16).

Fromm’a, göre mitos artık ilkel toplumların fantastik ürünü değil, geçmişten günümüze kadar gelen değerli ürünlerin yansıttıkları olarak görülmeye başlanmıştır (Çağlar, 2008: 33). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*’nde ise mitoloji: “Çoktanrılı dinlerde tanrı ve yarı-tanrıların eylemleri ile onların insanlarla ve diğer yaratıklarla ilişkileri konusundaki efsaneler, öyküler, inançlar bütünü”dür (Sözen ve Tanyeli, 2011: 211). Seyidoğlu’na göre mitoloji, “gerçek hikâye ve bunun da ötesinde sahip olunan çok değerli şeyler, kutsal, değerli ve manalı olandır” şeklinde açıklamıştır (Seyidoğlu, 2009: 15).

2.2 Mitolojinin Gelişimi ve Tarihçesi

Mitlerin ortaya çıkışı, tarih öncesi (Taş Çağı) dönemi “ilk insanların çevrelerini kendi gereksinimleri doğrultusunda dönüştürmeye” başlamasıyla olmuştur (Hollingsworth, 2009: 21). En ilkel insan bile doğanın verdikleriyle yetinmeyip, “evrendeki ilke ve yasaların keşfinde birer araç olan ve kişiye “doğaüstü” denilen âlemi, anlama, kavrama olanağı sunan” sembollerden, malzemelerden vb ürünlerden yararlanarak kendi çevrelerini oluşturmuştur (Salt, 2006: 6).

Bir ülkede bulunan ilkel uygarlık ürünleri, onun başladığı dönem ile başka ülkelerin ki uymayabilir. Günümüze dek ulaşan bu ürünler “ilkel toplulukların düşünce tarzını anlamaya çalışmadan; onları imgeleri bakılacak güzel şeyler olarak değil de, kullanılacak ve güç dolu nesneler gibi görmeye iten yaşantıyı kavramak” gerekmektedir (Gombrich, 2007: 40). Bunun en güzel örneği ise, “mağaralardaki ve dıştaki kaya yüzeyleri üzerinde bulunan resimler ve çizgiler”dir (Tansuğ, 2006: 20). Bu resimleri çeşitli hayvan, avlanma ve av törenlerini, resim sanatının ilk örnekleri olarak ya da bir sanat gösterisinden çok “avlanma” dolayısıyla “beslenme” sorununa bu çağın insanlarınca ne denli önem verildiğinin, onları nasıl etkilediğinin bir göstergesi olarak değerlendirmek gerekmektedir (Akyıldız, 1987: 14).

Bu resimler insan becerisinin en eski izlerinden biridir. Büyüsel dünya anlayışlarına göre, “doğüstü gerçeği inkâr etmemişler, ama onu, görüntülere (imgelere) ve mitolojiye dönüştürme”yi çok iyi başarmışlardır (Bazin, 1998: 78). Bu açıdan mitoslar, yaşadığı her topluluk ve kültürden bir şeyler taşıyan, yaşadıkça değişen ve gelişen bir organizma gibidir (Gezgin, 2008: 7).

Mitoloji, “insan topluluğunun düşünmeye başladığı ve düşüncesini seslerden oluşan kelime ve cümlelere dökerek sözlü kültür ortamı yaratmalarıyla yaşittir” ve varlığını hâlâ sürdürmektedir (Bayat, 2005: 20). Mitin varlığı ve varlığını sürdürmede en önemli etken ise, “hafıza, sözellik ve gelenek” koşullarının birbiriyle bağlılığıdır (Vernant, 2009: 12). Mit sözlü kültür aracılığı ile yıllarca varlığını sürdürmüştür. Mitler, olmuş bitmiş olaylar olarak görünse de, daha sonra gelen toplumlar tarafından değişmeden aktarılan sözler olarak da görülmemelidir. Aynı zamanda, “mitte gerçekten önemli olan, geçmişe dönük, hep bugüne ait canlı güncelliktir. Mit ilkeller için ne kurmaca bir öykü ne de ölü bir geçmişe ait haberdur, o hâlâ kısmen yaşayan büyük bir gerçeğin canlandırılmasıdır. Yasasının ve ahlakının ilkellerin toplumsal yaşamında hâlâ egemen olmasıyla canlı kalır” (Malinowski, 2000: 126).

Mitolojinin doğuşunu ve yayılışını Şefik Can, *Mitoloji* adlı kitabında şu şekilde açıklamaktadır: Her uygarlık, ilgili olduğu milletlerden, inançlarını alarak kendilerine uyarlayarak o inançları masallarla süslediler. Bu masallar kulaktan kulağa, nesilden nesile anlatılarak büyüdü çoğaldı ve daha sonra her milletin kendine özgü bir mitolojisi oluştu. Bu mitolojilerin de birbirine benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

...yazı yazma öğrenildikten sonra şairlerin, trajedi yazarlarının, büyük filozofların gayretleriyle “Mit”ler incelme, güzelleşti. Sonra “Mit”ler bir yere bağlanıp kalmadı. Göç halinde bulunan ulusların peşi sıra gitti. Mitolojiden, mitolojiye, dinden dine geçerek çoğaldı, yayıldı, kayıp olan inançların artıkları taşıyarak, yeni inançların içine karıştı ve ona kendilerini uydurdular. Aynı diyarda doğan bir “Mit” dahi, zamanla, dilde, deyimde, hayalde, güzellikte olgunluğunu buldu. Fakat doğduğu ve büyüdüğü memleketin çevrelik özelliklerini kendinde sakladı. (Can, 1970: 3-4).

Bu bölümde Avrupa mitolojisi, Asya mitolojisi, Orta Doğu Mitolojisi, Amerika mitolojisi, Afrika mitolojisi ve Okyanusya mitolojisi yer almaktadır.

2.2.1 Avrupa Mitolojisi

Avrupa mitolojisi, tarih öncesi buz çağı dönemine kadar uzanmaktadır. Bu döneme ait ürünlerin en bilineni mağara resimleridir. Bu döneme ait, mağara resimlerinin konusu bizon, geyik ve at gibi hayvanların avlanmasıdır. Duvarlara çizilen yarı insan ve yarı hayvan şekilleri, buz çağı şamanlarını tasvir ettiği söylenmektedir. Şamanlar avdaki başarılarını garantilemek için büyü törenleri yaparlarmış. Avlanan hayvanları, ya sihirli oklarla vurulmuş ya da sihirli mızraklarla öldürülmüş olarak resmetmişlerdir.

M.Ö. 7000 sıralarında Avrupalılar, avcılık ve toplayıcılığın yanında tarımın gelişmesiyle kendi mitlerine yeni unsurlar ve ritüeller eklemişlerdir. Tanrı ve tanrıçaları yeni biçimlerde, hem taşlara oymuşlardır hem de kilden heykellerini yapmışlardır. Bu heykeller genellikle insani özellikler taşımaktadır, fakat biçimsel açıdan hayvansal figürler şeklinde yapılmışlardır. Aynı zamanda maske yapımı ve kullanımının da önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Bunların dışında birçok figür göze çarpmaktadır.

Bronz devrinde, Avrupa da insan medeniyeti büyük bir devrim yaşamıştır. Bronzdan silah ve araçlar yapmışlardır. Taş Devrinde kuş tanrıçası, Buz Devrinde avcılık törenleri önem taşımaktadır. Özellikle gökyüzü ile ilgili mitosların önemi gün geçtikçe artmıştır. Bu yavaş yavaş ortaya çıkan Yunanlıların ve Romalıların, İskandinavların ve Keltlerin mitolojilerine hükmedecektir.

Mitler Antik Yunan dininin en önemli parçasını oluşturmaktadır. Antik Yunanlılarda da birçok mit, tanrıların yaşamlarından ve tanrıların insanlarla ilişkileri ile ilgili hikâyelerinden oluşmaktadır. Diğer tanrı hikâyeleri ise “günün neden geceye döndüğü, mevsimlerin neden değiştiği veya dünyanın nasıl oluştuğu gibi doğal olaylar hakkındadır” (*Antik Dünya Ansiklopedisi*, 2010: 228). Antik Yunan döneminde sayısız tanrılar ve tanrıçalar bulunmaktadır. Onların yaşam tarzını anlatan bu hikâyelerle ilgili yazılar bin yıldan fazla bir süreyi içermektedir. Daha sonra ortaya çıkan Romalılar, Avrupa’nın büyük bir kısmını fethederek çoğu Yunan mitini kendilerine uyarlamışlardır. Kendi tanrıları ve tanrıçalarına, fethettikleri insanların mitlerindeki karakterlerini, kendi mitlerine eklemişlerdir.

Tanrılar, Romalılar açısından da çok önem arz etmektedir. Bundan dolayı Antik çağdan günümüze gelen mitosların çoğu Tanrılar ile ilgilidir. Tanrılara birçok tapınaklar

yapılmıştır ve onların onuruna törenler düzenlenmiştir. Bu törenlerde tanrılara adaklar sunulurken, onlar için oyunlar, tiyatro gösterileri yapılmıştır. Bu Tanrılar genellikle, insani özellikler taşımaktadır. Mitlerde ele alınan konular genellikle aşk, kıskançlık, öfke ve tanrıların insanları savaşa sürüklemeleri olarak görülmektedir. Yunanlılar ve Romalıların inancına göre tanrıların yaşam üzerinde büyük etkileri vardır. Her bir tanrı, kozmosun ya da var oluşun farklı bir yönünden sorumlusu olarak görülmektedir. Örneğin, Ares savaşı yönetiyordu, Aphrodite aşk tanrıçasıydı, Athena ise savaş, bilgelik ve sanat tanrıçasıydı.

Antik Yunan tek bir ülke değildi. Birkaç şehir devletinden oluşuyordu. Bunlardan bir tanesi Olympos'tur ve tanrısı Zeus'tur. Her şehir kendi tanrısına özel tapınaklar inşa edip, onun üzerine festivaller düzenlemiştir. Bu aktiviteler hem sanat dallarında hem de sporda ve ayrıca şaircilik ve oyunculuk açısından büyük gelişmelere neden olmuştur.

Antik Yunanistan'da "atletizm yarışmaları, bir tanrı ya da tanrıça adına düzenlenmekteydi. Bu yarışlar o dönemlerde büyük bir ilgi görüyor ve yarışlara katılıma herkes teşvik ediliyordu. Modern oyunların atası olan Olimpiyat oyunları tüm oyunlar içinde en ünlüsüydü ve 4 yılda bir tanrı Zeus adına yapılmaktaydı. O dönemde oyunlar için muhteşem tapınaklar ve stadyumlar inşa etmişlerdir" (*Antik Dünya Ansiklopedisi*, 2010: 226).

İskandinav mitolojisinde, birçok tanrı ve yaratılış hikâyeleri bulunmaktadır. İskandinav mitleri en çok doğaüstü güçlere sahip olan tanrılardan ve değerli nesnelerden (sihirli yüzükler, savaşta başarı getiren mızraklar, gençliği koruyacak elmalar vb) bahsetmektedirler. Ayrıca, İskandinav mitleri de diğer mitler gibi savaş, aşk, kavg, cinsellik, iyi-kötü, "evrenin yaratılışı, tanrıların savaşları ve aşkları ve dünyanın sonu gibi" vb konular içermektedir (Wilkinson, 2010: 89). Gökyüzü tanrısı olan Thor'un kullandığı bir çekiç vardır, bu çekiç hem korkunç bir silahtır hem de güçlü bir dini sembolü temsil etmektedir. Ayrıca, evlilik törenlerinde gelinleri kutsamak için de kullanıldığı belirtilmektedir.

Kelt mitolojisi Fransa, İspanya, Güney Almanya, Macaristan ve Kuzey İtalya'yı kapsamaktadır. Kelt kabilesinin büyük bir kısmı Büyük Britanya Adalarında yaşamaktadır. Julius Caesar bu bölgeleri fethetmesiyle, ada keltleri kendi kültürlerini

erken Hristiyan kültürü dönemine kadar yaşayabilmiştir. Daha sonra Büyük Britanya ve İrlanda ada keltleri efsaneleri Hristiyanlık kültürüne aktararak ve böylece Hristiyanlaşmış bir biçimde günümüze kadar ulaşmıştır. Böylece mitolojik döngüler çeşitli tarihöncesi göçlerin hikâyesini anlatmaktadır. Ayrıca Britanya'daki Kral Arthur'la ilgili Kelt mitolojik maceraları edebiyata en çok etkisi bulunduğu görülmektedir. Adalardaki Kelt mitolojisinin günümüze ulaşan belli unsurları da vardır, örneğin Cadılar Bayramı kutlaması ve bazı unsurlar şimdi yeniden canlandırılmaktadır. Kelt mitolojisine ait birçok çizgi filmler ve filmler de (*Asterix çizgi film, Yüzüklerin efendisi* vb.) bulunmaktadır (Verlag, 2009: 255).

Kuzey Avrupa bölgesinde yer alan Viking mitolojisi, insanların ve tanrıların başından geçen olayların iç içe geçtiği dramatik kahramanlık öykülerini içermektedir ve günümüze kadar popülerliğini korumuştur. Efsanelerin sözlü gelenekle aktarılmasından dolayı, tanrılar ve inançlar konusunda o döneme ait çok az yazılı kaynak bulunmaktadır. Fakat sözlü gelenekten gelen Viking efsanelerinin zenginliği dikkat çekmektedir. Daha çok o dönemin korkularını ve umutlarını yansıtmaktadır.

2.2.2 Asya Mitolojisi

Asya Kıtası geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle birçok kültüre ev sahipliği yapmaktadır. Çin, Japonya, Hindistan ve Batı Asya bölgelerinde derin kökleri olan karmaşık ve büyüleyici mitler; ağırlıklı olarak görülmektedir.

Hindistan da, Hinduizm, Budizm, İslam ve birçok dinin etkisinden dolayı zengin bir mitolojiye sahiptir. Hinduizm başlı başına mitolojik bir unsurdur. Hint mitolojisinde binlerce tanrı bulunmaktadır ve tanrı adlarının çokluğundan da anlaşıldığı gibi Hindistan'da binlerce dil ve kültür bulunmaktadır. Brahma, Şiva ve Vişnu Hint mitolojisinin en önemli isimleridir. Birçok mitolojik hikâye bu tanrılar üzerine kurulmuştur (Wilkinson ve Philip, 2010: 136).

Hinduizm zamanın ve yaşamın sonsuz döngüsel doğası inancına dayanır. Onlara göre yaratılış, başı ve sonu olmayan bir döngünün parçası olarak bir yeniden yaratılıştır. Evren, doğumdan olgunluğa ve ölüme tekrar tekrar durmadan ilerler. Dünyadaki yaşamın dört aşaması tekrar tekrar, ideal altın çağıdan karanlık çağa ve tekrar altın çağa ilerler. Vişnu evrenin tekrar tekrar yaratılıştan dağılmaya doğru olan döngüsünü

yönetmektedir. Vişnu yaratır, korur ve yıkar. Adı ve rolü değişir, fakat büyük tanrı aynı kalır (Rosenberg, 2006: 510).

Çin mitolojisinde, yaratılış öyküsü bulunmamaktadır, varsa bile anlaşılır bir şekilde kayıtlara geçmemiştir. Çinlilerde her önemli etkene bir Tanrı yakıştırılmıştır. Ne var ki en önemli felsefi kavrayışta ortaya çıkan tanrısal güç “Tao” olarak kabul görülmektedir. Çin’deki tüm etik ekoller Tao üzerine kurulmuştur İmparatorları ise göklerin oğlu, yaratıcılarıdır (Karakuş, 2011: 403) Büyük Han Hanedanı döneminde (MÖ 206-MS 220), imparatorlar Konfüçyus’un öğretilerini devlet dini olarak kabul etmişler ve doğaya tapınmayı içeren dinleri yasaklamışlardır. Ağızdan ağza aktarılan eski söylencelerin çoğu bu dönemde kaleme alınmış, ancak Han bilginleri, bu söylenceleri kendi tutumlarını ve o dönemin siyasal ve dinsel iklimini yansıtacak şekilde yeniden biçimlendirmişlerdir (Rosenberg, 2006: 561). Çin mitolojisinde Pangu gökleri yerden ayırarak evrene ilk düzeni getirmektedir. Daha sonra dağ, okyanus ve orman gibi doğal biçimleri birbirinden ayırarak onlara yeni biçimler vermektedir. Ayrıca Çin mitolojisinde Gong-gong adlı canavar doğal çevreyi sessizce tahrip etmektedir, Ana Tanrıça Nugua da dünya düzenini yeniden kurmaktadır.

Çin mitolojisinde herkesin bildiği Yin (Gölgeli) ve Yang (Güneşli) sembolü, evreni birbirini tamamlayan iki gruba ayırmaktadır. Yin doğadaki dişi ilkedir, karanlık, toprak, edilgen, boyun eğen ve sakin özellikler taşıyan özelliklere sahiptir. Yang ise, erkek ilkedir, canlı, aydınlık, etkin saldırgan ve sıcak özellikleri temsil etmektedir. İnsanlar dünyasına dişi ve erkeğin birleşmesi gibi, Güneş’in, yani Yang’ın özelliklerini temsil eden tanrı Ay’ın, yani Yin’in özelliklerini temsil eden tanrıça evlenmiştir.

Çin mitolojisi en az üç inanç sisteminden oluşmaktadır. Bunlar Taoizm, Konfüçyüsçülük ve Budist inancı. Çinliler bu üç tanrıyı birleştirerek birçok tanrı ve tanrıça yaratmıştır. Bu tanrılar için birçok adakta bulunarak, dualar etmektedirler.

Japonya’nın “yer” dini olan Şinto’nun birçok tanrısı ve kamisi vardır. Bunlar canlı bir şeyle, yerle ya da fenomenle fiilen somutlaşabilmektedir. Güçlü ve etkileyici bir duruma dönüşerek bir ağaç, dağ, bir hayvan vs. olabilmektedir. Japon mitolojisinde, dünyayı yaratan İzanagi ve İzanami çifti ve güneş tanrısı Amaterasu önem arz etmektedir (Wilkinson ve Philip, 2010: 138).

2.2.3 Orta Doğu Mitolojisi

Arap mitolojisi, Arapların antik inançlarının (İslam öncesi ve İslam'ın ilk ortaya çıktığı dönemlerde) bütününe oluşturmaktadır. Arap mitolojisi yoğun bir putperestlik geleneği taşımaktadır. Mekke ve Mekke'deki kâbe putların merkezi durumundadır. Birçok mitolojide olduğu gibi putlar sembolize ettikleri tanrı ve tanrıçalar nedeniyle kutsal sayılmaktadır. Bu döneme ait yüzlerce put bulunduğu ve çeşitli amaçlarla o bölgeye gelenler kendi inandığı tanrılara bu sayede tapabilmekteydi.

Pers mitolojisi, İran platosu ve onun sınır bölgeleri ile Karadeniz'den Hoten'e kadar uzanan Orta Asya bölgelerinde yaşamış ve birbirleriyle kültürel ve dilsel olarak ilişkili olan eski halkların inanç ve ibadet uygulamalarının bütününe verilen isimdir. Pers mitolojisi karakterlerinde iyi-kötü anlayışı ağır basmaktadır. İyi kötü kavramları hayvansal karakterlerle birleşmiştir. Örneğin yılan kötülüğü temsil ederken iyiliği ise kuş temsil etmektedir. Bu kuşların en ünlüleri büyük, bilge, Simurg ve Huma'dır.

Uygarlığın doğduğu yer olan Mezopotamya, Dicle ve Fırat nehirlerinin etrafındaki bölgedir. İnsan yaşamının tüm yönlerini ele alan metinlerin oluşturduğu zengin bir miras, bu kültürel merkezden günümüze ulaşmıştır. Yazının ve tekerleğin bulunuşu dâhil olmak üzere, kültürel tarihteki büyük çaplı atılımlar burada gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu bölge bir bakımdan gerek Doğu, gerekse Batı için sonraki kültürlerin beşiği olarak görülmektedir (Verlag, 2009: 16). Mezopotamya'da güçlü krallıkların yanı sıra birçok tapınak bulunuyordu. Bölgesel açıdan çok kültüre sahip olduğundan bu durum din ve mitolojiye de yansımıştır. Mezopotamya tanrılarının sistematik olarak düzenlenmiş yüzlerce ismi bulunmaktaydı. Hemen hemen her şehir kendi tanrılarına farklı isimler vermiştir. Bu bölgenin en ünlü mitolojik hikâyesi Gılgamış Destanı'dır. Bu dönemde, insansı bir figür, bir simge, bir bitki ya da hayvan (örn. Buğday ya da aslan), bir gökcismi (örn. Ay) ya da güçlü bir doğal olay (örn. fırtına) olarak tasvir edilmiştir. Tanrıların düşlerde insanlara görünebileceğine ve hatta insanları kaçırıp gökyüzüne ya da ölümler diyarına götürebileceklerine de inanılmıştır. Ayrıca Tanrılara atfedilen büyük güçler karşısında insanlar, kötü ruhlu yaratıklar karşısında aciz kalmışlardır.

2.2.4 Amerika Mitolojisi

Amerika kıtası, binlerce yıl boyunca birçok değişik halkın ve uygarlığın yükselişine ve çöküşüne sahne olmuştur. Bu bölgede yaşayan ve ayakta kalan kabilelere özgü bir din ya da manevi inanç sistemi bulunmaktadır. Bundan dolayı Amerika da birçok kültür bulunduğu için mitolojisi de zengindir. Fakat Güney Amerika bölgesinde yazılı bir dil olmadığından geçmişe ait çok az bilgi kaynakları vardır. Orta ve Güney Amerika da Aztekler, Mayalar ve İnkalılar gibi başlıca uygarlıklar mitoloji açısından önem taşımaktadır. Bunlarla ilgili ilk kaynaklar ruhban ve yönetici sınıflarca bırakılmış yazılı dökümanlar gösterilmektedir (Verlag, 2009: 376). Bazı mitolojik hikâyeler zaman içinde değişik şekillere bürünmüştür. Örneğin, Hopi güneşin ikinci tanrısı iken daha sonraki dönemlerde ve farklı bölgelerde “yaratıcı” tanrı olmuştur.

Kuzey Amerika’da, İnuitler yaşayan her şeyin bir ruhu ya da inuası, yani yaşam gücü olduğuna inanmaktadır. Alaska Tikigaq halkı kuzgun ve balina miti, Arizonalı Maricopa kabilesi ise “toprak annemizdi, gökyüzü babamız” mitine inanmaktadır. Bölge yerlileri tarafından ayrıca Yüce Ruh olan Wakan Tanka önemli bir miti oluşturmaktadır. Her kabilenin, yaşadıkları çevreyle bağlantılı ve kendine özgü karmaşık bir mitolojisi bulunmaktadır. Birçok bölgede olduğu gibi bu bölgede de mitin odağında, yaratılış zamanı, hayvan ve insanlar bulunmaktadır (Wilkinson ve Philip, 2010: 192).

2.2.5 Afrika Mitolojisi

Afrika dünyanın ikinci büyük kıtasıdır. Afrika Kıtası’nda “daha önceki dönemlerde özgün kültürler ve çeşitli yaşam tarzlarına sahip çok sayıda etnik topluluk bulunmaktaydı” (Verlag, 2009: 434). Birbirinden farklı kültürler ve topluluklar yan yana, iç içe yaşadığından binlerce mitoloji günümüze kalmıştır. Bu kültürlerin birçoğu yüzlerce, hatta binlerce yıldır varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yine her kabilede hem dinin hem de mitolojinin derin izleri görülmektedir. Afrika mitolojisinde sadece insanlar değil, doğadaki her şeyin ruh ya da can taşıdığı inancı köklü bir yer tutmaktadır. İster ağaç, nehir, göl, hayvan, güneş, ay ya da yıldız olsun, hepsine saygı göstermişlerdir ve onları güçlü varlıklar olarak görmüşlerdir. Bu durum, doğaya tapınma olarak nitelendirilebilir.

Afrika bölgesi ilk çağdan itibaren, keşif, tarih, kültür, yaratıcılık ve bilgeliliğin merkezi olarak görülmektedir. Doğal yapısı ve etnik zenginliğiyle, dünyadaki en değişken ve hayal gücü en geniş mitolojilere sahiptir. Fon kabilesinde verimlilikle ilgili bir mitte; büyük kuraklığa neden olan bir aile anlaşmazlığı anlatılmaktadır. Verimlilik hikâyesinde bir tanrı dünyayı yıkılmaktan kurtarmaktadır, mitin diğer versiyonunda da bir tanrı aşağılanmış ve verimliliğin yeniden sağlanabilmesi için öfkenin yatıştırılması gerekmektedir (Rosenberg, 2006: 627).

Mısır mitolojisinde sayılamayacak kadar çok tanrı bulunmaktadır. Tanrılar ölümsüzdür ve sınırsız yaratma gücüne sahiptirler ve diğer kültürlerin tanrıları gibi “kendilerine tapan insanların amaçlarına hizmet ederler, onların ihtiyaçlarını, arzularını ve kaygılarını yansıtırlar” (Verlag, 2009: 62). İlk dönemlerde bu tanrılar soyut biçimlerde tasvir edilirken daha sonraki dönemlerde bazı hayvanlarla tasvir edilmişler, “şahin, çakal, iblis kuşu, akrep ya da yıldırım biçiminde yani hayvan ya da fetiş olarak canlandırmışlardır” (Gökovalı, 2010: 12). Bazı tanrılar güçlerini birleştirerek Ra-Horakhy ve İsis – Renenutet şeklinde görülebilmektedir.

Mısırlılar, insanları ve hayvanları mumyalayarak ve bazı önemli eşyalarla gömerek onların, bir öte Dünya’da dirileceklerine inanmışlardır. Mumyalama tanrısı Anubis, Ay Tanrısı Khonsu ya da Su Tanrısı Sobek gibi birçok Mısır tanrısı belirli bir objenin ya da eylemin tanrısıydı. Mısır’ın en bilinen yaratılış efsanesi Heliopolis şehrinde ortaya çıkmıştır. Efsaneye göre başlangıçta yalnızca kaos vardır Güneş tanrısı Ra kendisini ve sonra diğer her şeyi kaostan yaratmıştır (*Antik Dünya Ansiklopedisi*, 2010: 84).

2.2.6 Okyanusya Mitolojisi

Polinezya, Mikronezya ve Melanezya adaları dünyadaki en zengin mit kaynaklarından birkaçıdır. Aborjinler, Avustralya’nın en eski halkını oluşturur. Aborjinler rüya görmede, başlangıcı olan fakat sonu olmayan bir dünyayı anlatmaktırlar. Rüya görmek atasal varlıkların izleri olarak görülür.

Melanezya mitolojisi, Avustralya aborjin mitolojisiyle benzerlikler taşımaktadır. İrian Jaya adasındaki Marind-Anim halkının mitleri, bıraktıkları gelenekler, dini inançlar, ayinler ve cinsel temalarla önemli bir yer edinmiştir.

Mikronezya'nın Mercan adaları kaynaklara göre dengeli ve huzurlu ve işbirlikçi gruptan oluştuğu belirtilmektedir. Aynı zamanda denizde sefer yapan gemiler için tanrılar onlara yardım etmektedir. Bu adanın mitleri şiirsel bir dil şeklinde yazılmıştır.

Polinezya'da özellikle Hawaii ve Yeni Zelanda'da rahip kastlar ve hanedan soyundan hükümdarlar bazı mitleri yeniden yapılandırmışlardır. Bundan dolayı daha çok sözlü edebiyat bulunmaktadır.

2.3 Mitolojinin Sınıflandırılması

Mitolojik araştırmalar ilerledikçe birçok sınıflandırmalar yapılmıştır. Mitlerin konularına göre sınıflandırılması aşağıda yer almaktadır.

2.3.1 Kozmogonik mitler

Kozmogoni, kozmik nesnelerin ve sistemlerin ortaya çıkışını, meydana gelişini ve evrimini araştırır. Bayat'a göre kozmogoni bir doğuş, yaratılış ve var oluş öyküsüdür. Kozmogoni sistemine göre, mitlerde evrenin nasıl yaratıldığı ile ilgili kronolojik bir sıralama yer almamaktadır. Kozmogonik bilgiler, tarihi dönemlerde halk kültürlerinde oluşan düşünceler ve inanışlardan meydana gelmiştir. Bu inanışlar sözlü olarak aktarıldığından, zamanla efsaneleşmiştir. Dilimize, kimi bilim adamlarınca “*evren doğum*” olarak çevrilmiş olan kozmogoni evrenin ortaya çıkışını ve evrimi problemlerini inceler. Evrenin nasıl oluştuğunu, dünyanın nasıl yaratıldığını, insanın ve maddenin kökenini araştıran kozmogoni, Yunanca “*Kozmos*” ve “*Goneia*” kelimelerinden oluşmuştur. “*Kozmos*” kelime olarak evren, dünya ve âlem anlamlarını taşırken, “*Goneia*” sözcüğü doğuş ortaya çıkış anlamlarını içerir. Terim olarak ise evrendoğumla ilgili mitik anlatılar ve öğretilerdir (Taş, 2002: 10).

Birbirinden oldukça farklı olan yaratılış mitoslarında, evrenin ortaya çıkış problemi mitlerin ilk kısmını oluşturmaktadır. İlk insanlar evrenin dünyanın ve insanın nasıl yaratıldığını kozmogoni mitleri sayesinde anlamaya ve anlatmaya çalışmışlardır. Kozmogoni mitleri varoluşun ilk sebebini ve dünyanın nasıl meydana geldiğini betimlemektedir.

Taş'a göre, mitolojik manada evrenin yaratılması, genişlemesi veya daha da ileri giderek, insanın tabiatı keşfetmesi, kozmogoni ile ilgili olduğu gibi, her türlü yapma eyleminin de, kozmogoni ile ilgili olduğunu belirtmektedir (Taş, 2002: 12).

Kozmogonik eylemlerde öncelik sırası kaostadır ki dinginliğe, belirsizliğe ilk hareketi veren tanrılardır. Kozmogonide bu kaos, alemin hiçbir şeyin olmadığı bir boşluk, yokluk, karanlık dolu bir hiçlikten başlayarak, şeytani varlıklardan ve yeryüzünün baştan başa sularan ibaret olduğuna kadar değişik şekillerde tanımlanmasıdır (Beydili, 2005: 330). Örneğin; “Henüz ne Gök ne de Yer vardı. Sadece Ülgen vardı. O uçsuz bucaksız deniz üzerinde oradan oraya koşuşturuyor ve denizi dalgalandırıyor, denizde tutunacak sert bir yer de yoktu...” (Taş, 2002: 68). Yaratılış efsanelerinde, sadece su olduğu görülmektedir.

2.3.2 İlk insanın yaratılması mitleri (Antropogoni)

Bu mitler ilk insanın, insan soylarının nasıl ortaya çıktığını anlatan mitlerdir. Kozmolojik mitlere göre daha az çeşitlilik gösterirler. “İlk yaratılışla ilgili oluşmuş mitolojik metinler silsilesinden olup ilk insanın, boyların, soyların nasıl ortaya çıktığını anlatırlar” (Beydili, 2005: 62).

Bazı metinlerde insan, mikrokozmos (küçük âlem) olarak geçmektedir. “Mitolojik düşüncede insanın, mikrokozmos olması nedeniyle evrenin mükemmel, düzgün, küçük modelidir” (Bayat, 2007: 108). Bazı mitolojik geleneklerde ise insanın yaratılması, dünyanın yaratılmasının en son aşaması olarak geçmektedir.

İnsanın yaratılışı ile diğer canlıların yaratılışı arasında bir fark olmadığını söyleyen Bonnefoy, insan ile cansız varlıklar arasında bir eşleştirme bulunmadığını belirtmektedir (Bonnefoy, 2000: 43). Bir yaratıcının, hayvanları ve bitkileri yaratmış olduğunu anlatan efsaneler mitler vardır. Ayrıca “bir yaratıcı söz konusu olmaksızın, insanların kendiliklerinden oluşturduklarını ya da ortaya çıktıklarını konu edinen efsanelere de rastlanılmaktadır. Manistik inanca ve tasarımlarla bağlantılı olan bu mitlere göre insanlar bir ağaçtan bir saz parçasından, sudan, mağaralardan, kayalardan gelmektedir” (Çağlar, 2008: 47).

Farklı zamanlarda, insanın yaratılışı üzerine kurgulanan mitoslarda; “Dağ’ın tepesine diktiği dokuz dallı ağacın her bir dalının altında bir insan yarattığı, bunlardan dokuz ırk ortaya çıktığı anlatılmaktadır” (İndirkaş, 2007: 32). Mitolojik kozmosun yaratılmasından sonra gök, yer, dağlar, ormanlar, hayvan ve en sonunda da insan yaratılmaktadır. Antropogoni mitleri ilk insanın yaratılmasını Tanrı veya tanrısal özelliğe sahip bir varlığa bağlamaktadır. İlk insanın yaratılması miti kozmogonik mitin

tabiattan topluma geçişini simgelemekte ve kozmogonik dilin sosyal dile aktarılmasını sağlamaktadır (Bayat, 2005: 15).

2.3.3 Türeyiş (Teogoni) mitleri

Tanrıların, ilk insanı yaratması ve bunun sonucunda kabilelerin ve soyların, boyların ortaya çıkışlarıyla ilgili mitosları konu almaktadır. Her kabilenin bir yaratılış hikâyesi vardır ve kabileler adlarını atalarından almışlardır. Teogoni mitleri, evrenin yaratılmasında tanrıların rolünü öne çıkarmakta, yüksek dereceli ruhların ortaya çıkma sebeplerini açıklamakta; kısacası evrende görülen veya görülmeyen bütün nesnelerin bir sahibi olduğu inancına dayanmaktadır. Fuzuli Bayat, aslında kozmogonik mitle bağlantılı olan teogoni mitleri, mitolojik zamanı çabuk aşp tarihsel dönemlerin halklarında görülen mitler olduğunu, ilkel kavimlerde teogoni mitleri görülmediğini söylemektedir (Bayat, 2007:16).

2.3.4 Takvim mitleri

Takvim mitleri evrenin yaratılmasıyla zamanın oluşmasının kodlaşmış anlatımıdır. Kozmolojik çağ düşüncesindeki zamana bağlı görüşler aktaran mitolojik metinler, ırkın günlük yaşamı ve cemiyetin hayatını düzene sokmak için, onlarla doğrudan bağlılık kurarak oluşturulan mitlerdir. Gündelik hayat ritimlerini programlaştıran takvim mitleri, ırkın tarihi hafızasını da düzenlemektedir (Beydili, 2005: 533). “Zamanın ölçülmesi, ilk zaman ve onların ortaya çıkmasını sembolik bir dille anlatan hikâyeler ve kaya üstü tasvirler takvim mitlerini oluşturmaktadır” (Bayat, 2007: 16). Bu zamanlar ise mevsimler, aylar, günler ve bayramlar gibi belirli bölümlere ayrılmaktadır.

2.3.5 Köken mitleri

Etiolojik mitos (nedenbilimsel mitos) olarak adlandırılan bu mitler bir adın, bir nesnenin veya varlığın nasıl doğduğunu ya da ilk kez nasıl ortaya çıktığı imgesel bir yolla açıklamaktadır. Köken mitleri veya izah edici mitlerin görevi soyut ve somut kavramların alegorik tanımlarını vermektir. Bu anlamda mitolojik inançlarla yaşayan ilkel kavimlerde etiyolojik mitler çok gelişmiştir; ancak etiyolojik mitlerin kalıntılarına dünyanın tüm halklarında rastlamak hâlâ mümkündür (Bayat, 2007:16).

Hooke, köken mitoslarının oldukça eski bir tür olduğunu ve bazı bilginlerin onu en eski mitos türü saydıklarını belirtmiştir. Bu mitosların işlevini ise “bir göreneğin, bir adın ya da bir nesnenin nasıl doğduğunun imgesel bir açıklamasını sunmak” olarak tanımlamıştır. Hooke, köken mitine örnek olarak en değerli tarım aracı olan kazmanın tanrının etkinliğiyle nasıl doğduğu anlatan “Enlil ile Kazma” mitosunu göstermektedir (Hooke, 1995: 11).

2.3.6 Ritüel Mitleri

Başlıca konusu dünyanın yaratılması, çeşitli kuralların ve toplumsal ortak normların oluşması olan ritüel, yaratılış sürecini canlandıran arkaik ve geleneksel kültürel bir olaydır. “Tören” ve “ayin” sözcükleriyle aynı anlamda kullanılan ritüel kavramını, bazı bilim adamları güzel sanatların, bilimin ve felsefenin ilk kaynağı sayarlar. Mit ve tören, eski kültürlerde işlevsel ve yapısal olanla bir bütünlük içindedir. “Mitolojik dünya görüşü ifadesini pratikte ayin-törenlerde gösterirdi” (Beydili, 2005:473).

Lord Raglan, “Mit ve Ritüel” adlı makalede mit-ritüel ilişkisi konusunda pek çok uzmanın görüşünü analiz ettikten sonra her ritüelin ilişkili olduğu ya da en azından bir zamanlar olmuş olduğu bir mit bulunduğunu ve her mitin de bir ritle ilişkili olduğunu belirtir. Raglan, mitlerin benzer olmalarını benzer ritlerle ilişkili olarak doğmalarına bağlar (Çağlar, 2008: 46).

Hooke, Mısır ve Mezopotamya’da yaşayan insanların ritüel denilen incelikli bir etkinlik biçimi yarattığını söylemektedir. Bu etkinlikler, tapınaklardaki geniş rahipler takımı tarafından yürütülmüştür. “Ritüel eylemlere sihirsiz etkilerin yanı sıra ritüelin asal bir parçasını oluşturan sözler, şarkılar, efsunlar eşlik ediyordu. Ritüelde mitos, oynanmakta olan oyunun öyküsünü anlatırdı, belli bir durumu betimlerdi; ancak bu öykü izleyici kitlesini eğlendirmek için söylenen sözler değildi. Öykü, sözlerle bir güç, bir erk yaratılması için söylenildi” (Hooke, 1995: 10-11).

Fuzuli Bayat, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan ırkların var olabilme teminatı olarak, maddi refahın artırılmasını değil, atalar çağından kalma ayin törenlerin kurallarına, kayıtsız şartsız uyulması olarak görmektedir. Bayat, kozmogonik ritüelin, ilk su, kaos, karanlık veya yapısal geçiş haline geri dönmek yoluyla tükenmiş enerjiyi

yeniden toparlamak amacı taşıdığını söyleyerek kozmogonik ritüelin işlevini açıklamıştır.

2.3.7 Eskatoloji Mitleri

Eskoloji, Yunanca “eschatos” (son) ve “eschata” (en son şeyler) terimlerinden türetilmiştir. Evrenin sonunu ve dünyanın sonunda meydana gelecek olayları konu alan mitlerdir. “Dünyanın sonunda gelecek olan kurtarıcı, iyilikle kötülüğün son savaşı, tanrının dünyanın egemenliğini radikal bir şekilde ele geçirmesi, ölüm, ölüm sonrası, yargılama, hesap, ceza, cennet, cehennem gibi konular eskatolojinin kapsamına girmektedir” (Batuk, 2003:48). Eskatolojik mitlerde, dünyanın sonunu sembolize eden işaretlerden, mahşer gününden ve evrensel kazalardan bahsedilmektedir.

Fuzuli Bayat eskatolojiyi, mitolojinin başlangıç ile sonun başka bir deyişle kozmogoniyle eskatolojinin şerhi olarak açıklamaktadır. Bayat, ayrıca dine en yakın mitoloji türünün dünyanın sonuyla ilgili olan bu kıyamet mitleri olduğunu söylemektedir. Bayat’a göre, kozmogoni mitlerinin ortaya çıkması mitoloji çağının malzemesiyle; eskatoloji mitlerin biçimlenmesi ve metne dönüşmesi tarihsel şuurun ortaya koyduğu dinlerin oluşu doğrultusunda zaman ve mekânın ahlaki değer kazanmasıyla oluşmuştur. Eskatolojik mitlerde ahlaka bu kadar önem verilmesi dini inançların ağır basmasıyla bağlantılıdır. Bu durumun ispatı Mısır, Aztek, İnka, Maya ve Türk medeniyetlerinde görülebilir (Bayat, 2007:122).

Bazı bilim adamlarına göre eskatoloji mitleri, aslında kozmogoni mitlerinin değişik bir şeklidir. Burada evrenden kaosa doğru ters bir süreç işler. Ancak yaratılış daimi bir gelişme ve yenilenme olarak düşünüldüğünden kıyamet, hemen ardından dünyanın tazelenmesini beraberinde getiren bir evre olarak düşünülebilir. Bu nedenle yaratılış mitlerinde Evreni yaratan bir sembol olan su, eskatoloji mitlerinde dünyanın sonunu getiren bir semboldür. Dünyanın sonu hakkındaki eskatolojik tahminler bu anlamda deveran eden zaman düşüncesinden kaynaklanıp kozmoloji modeli çerçevesinde yine kozmolojik mitlere bağlanır (Beydili, 2005: 202-203).

2.4 Mitoloji ve Sanat

Sanat, sadece resim, heykel ve müzik değildir. Sanat hayatı anlayan zekânın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması demektir (Erinç, 1995: 70). Aynı zamanda

sanat “görülebilir ve iletişimsel ya da işlevsel bir amaç içeren şeydir (Barnard, 2002: 31). İlkel sanatların evriminin temelinde gerçekçi duvar resimleri ve heykeller bulunmaktadır. Mirimanov’a göre, Paleolitik Çağ sanatının kökeninde yatan soyut – geometrik şekillerin çok sayıda örnekleri; Fransa’da Lasko mağarası, dağlık Tassilin-Adjer Platosu, Sahara’da Ennedi ve başka birçok kaya çizimi ve mağara resimlerinde görülmektedir (Temizel, 2007: 26). Her bir nesneye, mümkün olan bir fikir ya da sembol olarak bakabiliriz (Boydaş, 2004: 47). Bu açıdan semboller;

...geleneğe bağlılığı oranında, onu yadsıyıcı bir özellik de taşır. Bu nedenledir ki, bir yandan tarihsel bir süreç içinde yer alır, bir yandan da, eşi olmayan, benzersiz, tek bir olgudur. Yani hem toplumsaldır, hem de alabildiğine bireyseldir. (Cömert, 1999: 9).

Mağara resimlerine baktığımızda Somuncuoğlu’nun da belirttiği gibi; “insan daha doğada açık alanda yaşama becerisini geliştirememiştir. Mağaralarda yaşamaktadır (Somuncuoğlu, 2011: 22). Mağaralar korunma savunma açısından ideal yerler olarak, insanın mağaradan çıkması uzun bir süresini almıştır. Açık alanlara çıkılmaya başlamasıyla insanoğlu için dünya üzerinde yavaş yavaş bir medeniyet oluşma süreci başlamıştır. Tüm dünyada uygarlıkların geçirdikleri gelişim aşamalarında ilk önce taş ve ağaç araçlar yapıp kullanılmıştır. Taş ve ağaç çok ilkel de olsa bir insan elinden geçmiş, birazcık değiştirilmiştir. Bu araçlar iki ayrı grupta incelenmektedir: Birinci grup savaş araçları, korunma araçları niteliği arz eder. İkincisi ise geçim işlerinde yararlı olan, yiyip içmede kullanılan araçlardır: taş baltalar, taş bıçaklar vb... Daha sonra toprak araçların yapılmasıyla “sanat” anlayışının belirgin bir nitelik kazandığı görülmektedir. Toprak kaplar üzerinde süsleme, işleme işleri gelişme yolundadır. İnsan, düşüncesini çizgi çizgi yarattığı ürüne geçirmektedir. Yapılan bu süslemeler insanın doğa karşısında yaratıcı gücünü ortaya koymaktadır. Yapılan süslemeler toplulukların sanat görüşleri, çevreleri, çevrenin bitki örtüsü gibi bilgiler de sunmaktadır (Eyuboğlu, 1997: 26-27). Bu mitolojik semboller, “doğaya sıkı sıkıya bağlı bir gözlemin ürünü olan biçimlerdir, varoluş nedenlerinden birini ancak başka biçimlerde bulur, onda temellenirler (Tansuğ, 1993: 17).

Mit, çok farklı kültürlerin davranış ve düşüncelerinin sözlü kültürün ürünleridir. Daha sonra yazıya geçirilerek biçimsel olarak bir başka deyişle “sanatsal” olarak aktarılmasıdır. Mitlerin araştırılması ve bulunup ortaya çıkarılması 19-20. yüzyıla

dayanmaktadır. Mit ile değerlendirilen nesnelerin ve heykellerin kendi kültürleri ve dönemleri içinde değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü mitoslar, “İnsanların tarihsel yaşantıları içinde yarattıkları fiziksel ortam, bir kez yaratıldıktan sonra, o yaşantının bundan sonra gelişmesini etkileyen dinamik bir etmen olur. Bu dinamik rolün tarih boyunca sürekliliği insan yerleşmelerine bölgesel ya da evrensel bir boyut kazandırmaktadır” (Kuban, 1995:199). Bundan dolayı tarihsel koşulların değişkenliği içinde yaratılan mitosların etkileme gücü her zaman aynı değildir. Bazen etkilerini yitirmekte ya da ortadan kalkmaktadırlar.

Her topluluk kendi döneminde, koşulları doğrultusunda rahatlama ve huzur bulmanın yollarını aramıştır. Fakat her kültürün doğa karşısında çaresiz kaldığı durumlar da olmuştur. Dolayısıyla aynı mitosun, farklı kültürlerde nasıl değişiklikler geçirdiği konusunda çok sayıda örnekleri bulunmaktadır. Örneğin, Lamacı, Müslüman veya Hristiyan görünümüne altında, arkaik dinsel mitler ve kavramlar seçilebilmekte, ayrıca insanların efendisi olan Gök tanrıya inanç, özgün bir kozmogoni türü, hayvanlarla mistik dayanışma görülmektedir (Eliade, 2009: 12).

Arkaik dönemlerde dil, din ve kültür gibi benzerlikler yanında, yapılan resimlerde benzerlikler görülmektedir. Bu resimler aynı zamanda evrensel, sembolik bir dil oluşturmaktadırlar. Sanatın evrensel olması, bütün insan türünü kapsayan bir anlam taşımasıdır (Tansuğ, 1993: 20). Gezgin’in ifadeleriyle, ortaya konulan ürünlerde,

...bireysel bir duygu aktarımı veya sanat ihtiyacı olsaydı, herkesin içinden gelen farklı duygularla mağaralarda yer alan bütün resimler birbirlerinden çok farklı olurlardı. Ama dünyanın her yerinde bu dönemlerde yapılan resimlerin konu benzerlikleri taşıması şaşırtıcıdır. Bu durumda bireysel bir üretim söz konusu değildir, diyebiliriz. Sanatçı mensubu olduğu toplumun duygularını yansıtmıştır. Mitsel anlatıların resimlerini çizmiştir. Toplumun bilinçdışında taşıdığı arkaik korkuları duvara yansıtmıştır. Bütün toplumların acımasız doğa koşullarına karşı yaşadığı en önemli sorun ölümdür. (Gezgin, 2008: 16).

Bundan dolayı öteki dünya inancı ile ölümün somutlaştırılması ve buna karşı mücadele geliştirilmesi sonucu bu resimler ortaya çıkmıştır. Bu resimler bir sanatçı tarafından oluşturulmamıştır, daha çok toplumun ihtiyacından dolayı yapılmıştır. Bu nedenle bu resimlerin toplumsal bir psikolojik rahatlama oluşturduğu, toplumsal bir terapi ya da bir boşaltım yolu oluşturduğu düşünülmektedir.

Ortaya çıkan bütün mitoslardaki ürünler arasında anlam yüklü işaretler gerçek biçimsel düşüncenin işleyişidir. Ortaya çıkan ürünlerde bir heykel sanatı örneği ya da mimari bir eser çıkarmak amaçlanmamıştır. Giysilerden ev aletlerine kadar kullanılan nesneler hatta vücuda yapılan şekiller (dövmeler, yüz resimleri) mite açıklık kazandıran işaretler düşüncenin ürünleridir (Bonnefoy, 2000: 992-993). Mitsel törenlerde dil, dans, ritmik ezgi, büyü törenleri gibi bütün biçimleriyle ortaya çıkan her şey bir sanata dönüşmüştür. Sanatın ilk ortaya çıkışını Fischer şu şekilde anlatmaktadır:

İnsan varoluşunun tâ kökündeki büyük güçsüzlük duygusu ile birlikte güçlülük bilincini, doğa korkusu ile birlikte doğaya üstünlük sağlama yeteneğini yaratma her türlü sanatın başlıca özüdür. İnsanların kullanabilmesi için taşta yeni bir biçim veren ilk araç yapıcı, ilk sanatçıdır. (Fischer, 1993: 32).

İlkel insanlar hayvan kemiklerinden veya kemik tozu ve kil karışımından insan ve hayvan heykelcikleri yapıyor, bunları da fırınlarda pişirerek sertleştiriyordu. Gerek mağara duvarlarına gerekse de kemik üzerine çizdikleri resimler veya taş, kemik ve pişmiş topraktan yaptıkları heykelcikler sanat değeri yüksek üretilerdir. Bu resimler birer sanat harikalarıdır (Ateş, 2002: 38). İlkel insanların yeni bulduğu ve yarattığı her şeyle hem gücünü artırmış hem de yaşamına zenginlik katmıştır. Bu süreç içerisinde mitsel anlatılar ve sanat ürünleri daha da çoğalmıştır. Günümüzde bu ürünlerin bir sınıflandırmasını yapmak, bunların biçimsel yapıları incelenerek estetik açıdan değerlendirilmesi, topluluklara ve kültürlerle göre değişkenlik göstermektedir.

2.5 Mitolojik Sembollerin Estetik Değerleri

Estetik, yaşam içinde, “doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi karşıtlıkların arasında karar verme, karar verebilme çabasıdır” (Erinç, 1998: 68). Bu açıdan günlük hayatımızda çevremize bakarken herhangi bir nesneyi görüş açımız içinde konumlandırıdığımız yer, o nesneye bizim görüş açımız içinde zayıf ya da kuvvetli bir görsel gücün yüklenmesidir (Kılıç, 2003: 43). Bu doğrultuda estetik sadece yaşamı algılamak değil, aynı zamanda nesneleri duygusal olarak da kavramak ve anlamlandırmaktır (Tunalı, 1998: 35).

Mitolojik semboller, estetik olarak insanı muhakkak etkilemektedir. Burada görme biçimi yatmaktadır. Her imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır (Berger, 1999: 10). Leppert görmeyi şu şekilde

tanımlamaktadır: “Görmenin asıl enstrümanı zihindir; gözlerin rolü, bilincin görsel öğelerini alan ve taşıyan bir tür kap işlevi görmektir.” (Leppert, 2009: 20). Görmek, yalnızca göz ve zihinle değil, aynı zamanda duyguda, düşüncede vb şeylerle de görebilmektir.

En geniş tanımıyla estetik: sanat ve tasarımın görülebilen ya da görsel duyularımızı etkileyen her şey olduğu söylenebilir (Barnard, 2002: 170). Sanat, tasarım, güzellik ya da estetik duygu olarak adlandırılan şeyler, kültürel zaman ve mekâna göre değişebilmektedir. O zaman bunların sabit hiçbir bilgisi ya da analizi olamaz. Tarihsel bulgularda görsel sanatın var olduğunu söyleyebilmek için onun gerçek önemini yapılışında ve kullanılışında aramak gerekir. “Tüm bunlar insanın dışındadır, ama iç ve dış yaşamının anlamını ve oylumunu simgeleyen, tanımlayan, genişleten, onun yarattığı şeylerdir.” (Baynes, 2008: 34-35). Bu yaratılar, estetikle bütünleşerek, toplumun bir parçası olmuşlardır.

Mitolojik sembollerin, tarihsel ve kültürel ortamları içinde, işledikleri konu bakımından açıklanması ve anlaşılabilmesi için o dönem ile bir bağ kurularak yorumlanması ve incelenmesi gerekir. Ayrıca bu mitolojik unsurların estetik bakımdan yorumlanabilmesi için, uzmanlar tarafından ikonografik çözümleme yapılması gerekir.

BÖLÜM 3

TÜRK MİTOLOJİSİNDEKİ SEMBOLLERİN GRAFİK SANATI EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

3.1 Türklerde Mitoloji

Türk mitolojisinde de insanlar, sayısız doğa olayları ile karşılaşmışlardır. İlkel insanlar kendini saran ortamın, kuşatan sınırsız boşluğun ne olduğunu düşünmüşlerdir. “Bundan dolayı göğe, yere, suya tanrı deyivermiş. Bunu deneyeyle yapmış bir bakıma, ilkel deneyeyle. İnsan gücünü, insan anlayış yeteneğini aşan bütün varlıklara özellikle dağlara, denizlere, ırmaklara, göllere, yağmurdan kar, fırtınaya, yıldırımdan, şimşekten gök gürültüsüne değin bütün doğa olaylarına tanrı demiş. Onlardan korkmuş, onları saymış, sevmiş” (Eyuboğlu, 2007: 42).

Türk mitolojisinde yer alan, yeryüzünün oluşumu ve insanın yaratılmasıyla ilgili mitos şöyledir:

İlk çağda durmaksızın yağan yağmur sele yol açıyor, dört bir yanı suyla dolduruyordu. Bu yağmur suları Karadağcı dağında bulunan bir mağaraya sızarak buradaki yarıkları doldurdu. Bu yarıklar insan biçimindeydi ve onun içinde bulunan su ve toprak balçığa dönüşmüştü. İşte o zaman güneş güçlü ısıyla balçığın nemini kuruttu ve yarıkların içinde kalıplaşmasına yol açtı. Ardından dokuz ay rüzgâr esti. Böylece mağara yarığından Ay baba olarak bilinen Ay Atam adında bir insan doğdu (Gezgin, 2009: 74).

Türk topluluklarının Gök-Yer-Su inançları (Eski Türk Dini) ve kozmolojisinin temelleri de bu dönemlerde başlayan uzun bir süreç içerisinde ortaya çıkma olanağı bulmuştur. Özellikle kurganlar (Tümülüs görünüşünde mezarlar), dikilitaşlar (menhirler) veya mezar taşları, mesken olarak çadır, kaya resimleri, madeni eserler, dokumalar ve en son olarak da Türk hayvan üslubunun kaynakları bu dönemlerden gelmiştir (Çoruhlu, 1998: 29).

Bender Türklerde mitolojinin doğuşunu şu şekilde ele almaktadır: Toprak sisteminden sonra insan gökyüzünü de merak etmeye başlamıştır. Ona yağmurları taşıyan bulutların, zaman zaman patlayıp çatlayan yıldırımların, şimşeklerin, gündüzünü aydınlatan güneşle gecelerini parlatan Ay’ın durumları ilginç gelmiştir. Yerin

sarsılması, lavların fişkırması, tufanlar insanoğluna yaşadığı gezegende yalnız olmadığını söylüyordu. Doğaüstü güçler böylece Antikçağda inançların ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Doğa olaylarına “olağanüstü güç” gözüyle bakılarak, doğaüstü her güce tanrılık, tanrıçalık sıfatı layık görülmüştür. Güneş tanrısı, Ay tanrısı, Su tanrısı, Bereket ve Bolluk tanrısı, Savaş Tanrısı gibi tanrı ve tanrıçalar sıralanıp gitmiştir. Bu yüzden çoktanrılı dinlere doğa dinleri de denilebilir. Güneş, Ay, yıldızlar tanrı oldukları için onları kutsamak, onlara kurban ve adak sunulması gerekiyordu. Tanrı ve tanrıçalar için mabetler yapılmalıydı. Onlara özel törenler düzenlenmeliydi. (Bender, 2007: 16). Bu törenlerin yapıldığı bölgelerden olan Saymalı Taş'ta, bunun örneklerini bulmak mümkündür.

Somuncuoğlu'nun Saymalı taş bölgesindeki araştırmalarına göre, kaya resimlerinde yıldızlara, güneşe ve aya yönelik çizimlerden gökyüzü inancı olduğu görülmektedir. Kaya üstü resimlerde, “güneş başlı inanç adamlarının önderliğinde yapılan dinsel törenlerin resimleri çizilmeye başlandı. Kutsal geyiklerin çektiği arabalar ile göklere çıkan güneş başlı adamların çizilmesi de bu dönemi içerir. İnsan artık “inanç” duygusu ile tanışmıştır. Dünya üzerindeki bütün inançların en önemli dönemi anlatılmak, anlaşılacak, yayılmak, kabul görmek üzerine kurguludur” (Somuncuoğlu, 2011: 234).

Bu sembollerden de anlaşıldığı Türk mitolojisi her türlü açıdan değerlendirilmeli ve araştırılmalıdır. Bayat Türk mitolojisinin kendine özgü sistemini tespit etmek ve bu sisteme uygun inceleme yöntemi bulmak ve geliştirmek gerektiğini belirtmektedir. “Eski kuralları bilmeden hiçbir eski nesneyi yeniden inşa etmek mümkün olmayacağı gibi Türk mitolojisini oluşturan ve yaşatan coğrafi, felsefi, psikolojik ve ekonomik zemini doğru düzgün anlamadan elde bulunan kırık-dökük metinlerin yapısal işlevini anlamak mümkün değildir” (Bayat, 2005: 19).

3.2 Türk Mitolojisinin Tarihçesi

Tarihöncesinde Türklerin ve Türk boylarının yerleşim alanı Orta ve İç Asyaydı. Türklerin ilk yurtları arasında “Altaylar bölgesi, Baykal Gölü'nün doğusu, Mançurya, Güney Moğolistan, kuzeybatı Asya, Aral Gölü bölgesi, Tanrı Dağları gibi çok çeşitli bölgeler bulunuyordu. İslâmiyetten önceki ve sonraki devirlerde Suriye, Irak, Mısır,

Kafkasya, Kırım, Doğu Avrupa ve Balkanlara” kadar uzanmaktadır (Çoruhlu, 1998: 9,10,11).

Ercilasun Türk boylarının yerlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Moğolistan ve Çin ülkelerinden Balkanlara kadar uzanan geniş sahada yaşayan Türk halkları, tarihlerinin birçok devirlerinde ortak bir ömür sürmüşler; bazen bölüm bölüm bölünüp küçük beylikler, hanlıklar halinde yaşamışlar; bazen de birleşip büyük devletler kurmuşlardır. Türkler tarihte büyük devletler kurup birleştikleri zaman Türk kabileleri de birbirine karışmıştır. At sırtında oradan oraya göçüp duran Türk boyları birbirlerinin içine girip karışmışlardır. Türkiye’ye Oğuzlardan başka Kıpçak Türkleri ile birlikte Oğuzlar da vardır. Hazarlar arasında da Oğuzlara rastlanır. Orhun abidelerinde Uygurlara Dokuz Oğuz denilmekte idi. İşte bu sebeplerden Türk boylarının dilleri birbirine tesir etmişler ve fazla uzaklaşmamışlardır (Ercilasun,1997: 20).

Görüldüğü gibi Türk mitolojisi geniş bir alana yayılmıştır. Türk mitolojisinin başlangıcı, tarihöncesi eski Taş Çağı yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu coğrafi bölgelerde o dönemlere ait birçok buluntulara rastlanmaktadır. O dönemlerde insanlar geçimini toplayıcılık ve avcılıkla sağlıyordu. Yontma Taş Çağı’nda ise taş ve kemikleri yontarak ihtiyaca göre aletler yapmışlardır. Barındıkları mağaraların duvarlarına birtakım resimler de yapmışlardır. Türk “kaya resimlerinin ilk dönemlerinde Türklerin hayatında çok önemli rol oynayan hayvanların çizildiği görülmektedir. Sonraki dönemlerde toplum için çok faydalı olan hayvanların adeta bir kült haline dönüştüğünü ve resimden yazıya doğru değişen dönemlerde somuttan soyuta doğru bir gelişme olduğu görülmektedir. (Somuncuoğlu, 2008: 24).

Akyıldız bununla ilgili şunları söylemektedir: Bu resimlerde Türkler, Avrupa’daki çağdaşları gibi barındıkları mağara ve sığınakların duvarlarını çeşitli hayvan, avlanma ve av törenleriyle ilgili betimlerle süslemiş, bunları çevresindeki topraklardan elde ettiği oksitli boylarla boyamışlardır. Beldibi kaya sığınağında duvara yapılmış geyik betimi bu çağın en ilginç örneklerinden biridir. Aynı sığınakta, içinde demiroksit bulunan çok sayıda toprak topakları ve boyalı çakıl taşları da bulunmuştur (Akyıldız, 1987: 22).

Çatalhöyük’te ele geçen duvar resimleri mitosun binlerce yıl boyunca hiç değişmeden devam ettiğini göstermektedir. Kompozisyon yine aynıdır; ortada büyük bir

boğa ve onunla mücadele eden çok sayıda insan görülmektedir (Gezgin, 2008: 17). Boğa ilkçağ insanlar için güçlü ve tek başına yenilmesi güç bir hayvandı. İnsanlar hem yaşamak için hem de güçlülüklerini ortaya koymak için boğayla mücadele etmişlerdir. Hatta insanlar boğanın boynuzlarını ve dişlerini evlerine getirerek, boğanın gücünün kendilerine geçtiğine inanmışlardır. Bundan dolayı Türk mitoslarında boğa en önemli unsurdur. Yine o döneme ait geyik tasvirleri ve evlerde bulunan geyik boynuzları da insanlar için aynı özellikleri taşımaktadır.

Bu süreç içerisinde Türk mitolojisindeki semboller, dinsel kavramlarla özdeşleşerek, efsanelerin, inançların, söylentilerin ağırlık kazandığı, masalsı bir anlatım şekline oluşturmuştur. Bu anlatım şekli, dönem ve bölgelere göre farklılık gösterse de tümünün ortak noktası, ilahi bir gücün dünyayı ve insanı yaratmış olmasıdır (*Arkeo*, 2010: 9). Bayladı bu konuyla ilgili şu yorumda bulunur:

Anadolu, yeryüzü uygarlığın öncüsü ve birincisidir bu dönemde. Anadolu insanının yarattığı bu uygarlık, daha sonraki bin yılların görkemli Mezopotamya uygarlıklarını da derinden etkileyecektir. Mısır Uygârlığını da. Ve bu üç uygarlık birbirlerini etkileye etkileye, birbirinden etkilene etkilene daha ileriki yüzyıllarda sarmaş dolaş bir inanç, dinler, efsaneler yumağı oluşturarak, bilir bilmez “özgün” diye nitelenen Yunan uygarlığını da temelinden çatısına değin etkileyecektir. (Bayladı, 2003: 12-13).

Araştırmalara bakıldığında Anadolu uygarlıklarının tümünde ve özellikle Hititlerde var olduğu saptanan mitos ve ritusların çoğunun yukarı Mezopotamya’da ortaya çıktığını, buradan Anadolu’ya ve Yunanistan’a yayıldığı saptanmıştır (Bender, 2007: 19). Eski Anadolu tarihinin en ilginç bölümü, kaynakları en zengin olan ve büyük bir çeşitlilik gösteren Hitit Çağı bölümüdür (Alp, 2002: 1).

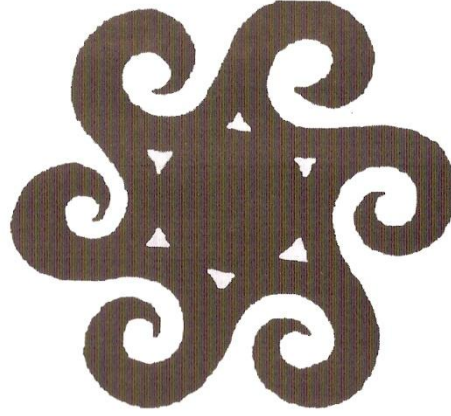
3.3 Türk Mitolojisinde En Çok Görülen Semboller ve Anlamları

3.3.1 Astromitolojik Semboller

3.3.1.1 Güneş

Türk boylarında Güneş, her zaman önemli bir yere sahiptir ve yaşamlarında da her zaman güneşli yerleri tercih etmişlerdir. Tanrıların tanrısı olan Güneş, göğün sekizinci katında oturmaktadır, hem insanları korumakta hem de insanlara iyilikte bulunmaktadır.

Azerbaycanlı Seyidov'un araştırmalarına göre, “Eski Türklere ait *tangrı* sözcüğünün kökü *tan(g)*'dir. Eski Türk yazıtlarında ve birçok çağdaş Türk lehçesinde *tan*, güneşin doğduğu yerdir. Bu nedenle *tangrı* sözcüğü güneşle ilişkilidir ya da güneşi çağıran, doğmasını sağlayan anlamındadır” (Çoruhlu, 2006: 22).

Resim 8-Altay'da bulunan güneş tasviri. (Bayat, 2007: 297)

Efsanelerde geçen güneş adları şunlardır: Sümerlerde; *Dingir, Utu, Ra, Babbar, Nin-Uraş, Meşarru*, Araplarda; *Şamaş*, Hititlilerde; *Ardıs, Elamlılar; Nan-Hunte*, Altaylılarda; *Günine*. Bazı Türk toplulukları güneşe *kün/gün* demiştir.

Uygur topluluklarında güneş tanrı olarak görülmemiş, sadece ışık olduğu “Tanrı kavramına alınamayacağı açık bir biçimde ortaya konulmuş” (Bayat, 2007: 298). Tatar Türkleri, “Ay’ı büyük imparator olarak görseler de Güneş’i onun anası olarak görürler, çünkü Ay kendi ışığını Güneş’ten alır” (Bayat, 2007: 299).

Hititlerde Güneş Tanrıçası Arinna, bütün Tanrıların hâkimidir ve aynı zamanda Hitit devletinin de kurucusudur. Tanrıça Arinna, her sabah denizden doğarak gökler âlemine yükselir ve yeryüzüne hâkim olur. Tanrıça Arinna’nın, üç çift güzü vardır, canlı cansız her şeyi görmektedir ve bütün işleri düzenlemektedir.

Eski Kazak topluluklarında ise, “Güneş ve Ayın iki güzel kız olduğu anlatılmaktadır. Bunlar birbirini kıskanıyormuş, Güneş Ayın yüzünü tırmalamış ve böylece ayın yüzündeki lekeler oluşmuş. Öte yandan Ay da Güneşe yaklaşıyor ve onu uzaktan kızdırmaya çalışıyormuş” (Çoruhlu, 2006: 23).

Eski Türk toplumların birçoğunda “Güneş dişi, Ay erkek cinsiyetli olarak düşünülür” (Şener, 2010: 63). Altaylılar tarafından güneş, “Günine adıyla, hayat veren,

dahi bir Tanrıça olarak kabul edilmiştir” (Erdoğan, 2007: 106). Klasik dönem mitolojisinde bunun tam tersi durum görülmektedir. “Güneş ışık saçan tanrıların en büyüğü haline gelirken, Ay, bir tanrı değil tanrıça sayıldı” (Bender, 2007: 162). Daha sonra, Güneş erkek, Ay ise dişi olarak görülmüştür.

Eski Türk topluluklarında, Ay kuzeyin ve Güneş de güneyin sembolüdür. Bu yönlemeyi, göğün en üst katında duran Gök kartalının duruşuna göre yapmışlardır. Kartalın sol kanadı Ayı, sağ kanadı ise Güneşi örtmektedir. Aynı zamanda kartalın başı da doğuya bakmalı, inancını taşımışlardır. Ayrıca Altay efsanelerinde Güneş “sıcaklık” ve Ay “soğukluk” sembolü olarak da görülmüştür. Bununla ilgili bir mitos şöyledir:

...Hakanlardan birinin çok güzel bir kızı varmış. Hakan, kızını evlendirmek istemiş; ancak bir türlü kendine göre bir damat bulamamış. Onun kızını alabilecek kimse, Güneş ve Ay gibi, kutlu ve güçlü bir kimse olmalıymış. Ay ile Güneşi yere indirmiş. Ay, kızın penceresinin; Güneş de kapısının önünde, beklemeye başlamış.

Kızın tenceresinde, su kaynıyormuş. Ay, suya dokununca su, buz kesilmiş. Hakan, Ayı sevmemiş. Hakan, bir de Güneşi göreyim demiş. Kapıyı açtırınca, Güneşin ışıkları evi sarmış ve her şey yanıp, kül olmuş. Hakan da kızını, böyle kutlu şeylere vermekten, vazgeçmiş... (Ögel, 2006: 190).

Yakut Türklerine göre, Güneş ve Ayın kardeş olduğu ve bazı kahramanların adlarını da onların gönderdiği inancı taşımaktadır. Türk düşüncesinde kağan ve hükümdarlar, Güneşe benzetilmiştir. Çünkü Güneşin koruyucu vasıfları onlara geçerek, onların da halkı koruması, yemek vermesi, giydirmesi olarak düşünülmüştür. Aslında, Türk hakanları “Güneşin oğulları sayılırdı. Yani kendilerine kuvvet kaynağı olan Güneş babalarıydı. Mete’nin oğlu için de “Yer ve gökten doğmuş, Güneşle ay tarafından memur edilmiş Hunların büyük hakanı” olarak görülmüştür (Erdoğan, 2007: 106). Fakat “Kağan da, Güneş de, Türk hayatında kötülüklerle mücadele eden, bereketi sağlayan, huzuru temin eden unsurlardır. Kağanın Güneşe ve Aya nisbeti de aynı koruyuculuk vasfını taşımasından kaynaklanıyor. Güneş ve Ay gibi kötülüklerden koruyan fonksiyona sahiptir” (Kalafat, 1995: 37).

Moğolların Güneşe taptığı, Sümerler ve Göktürklerin doğan güneşe ibadet ettikleri Çin kaynaklarda belirtilmiştir. Şamanlar törenlerinde ise, Güneşi heyecanla andıkları, güneş sembolünü elbiselerine ve davullarına çizerek, yani güneşin “koruyucu

olması, canlılara hayat vermesi, ışığın ve sıcaklığın kaynağı olması” inancı ile yapmışlardır (Bayat, 2007: 299).

Hunlar “hem güneşe ve hem de ay’a ayrı ayrı saygı gösteriyordu, kurbanlar veriyordu. Güneş, doğunun, ay ise, batının sembolü, idi” (Ögel, 2006: 187). Ayrıca Hunlar “geceleri aya, sabahları güneşe döner, secde ederlerdi. Türklerden birçokları evlerinin, çadırlarının kapılarını güneşin doğduğu tarafa yaparlardı” (Erdoğan, 2007: 106). Kazak kadınları güneş doğduğu zaman eğilerek güneşe selam verdikleri kaynaklarda bilgi olarak aktarılmaktadır.

Günümüzde Anadolu bölgesinde güneş ve ay ile ilgili inançların yer aldığı görülmektedir.

Tuncelili sabahleyin erkenden, daha ilk ışıklar ufku aydınlatmadan, elbiselerini giyinmeden evvel yüzünü güneşe doğru döner güneş ışınlarının düştüğü taş ve toprağın üzerine kapanırcasına oraya hürmet gösterirdi.

Erzurum’un Şenkaya ve İspir kazalarında gelişmemiş, cılız ve hastalıklı çocuklar, anaları tarafından aya gösterilerek “ya al, ya ver” diye yakarılır. Bunun sonucunda da, çocuğun ya iyileşeceği, yahut öleceği sanılır. (Kalafat, 1996: 38).

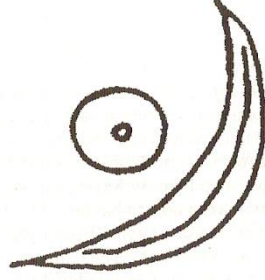
Eski Türk topluluklarında hak ve adalet yollarını Güneş Tanrısının gösterdiği inancı yer almaktadır. Çünkü adalet güneş gibidir, ışıklarını her zaman saçar, bütün karanlıkları aydınlatır ve hiçbir zaman da değişmez. Fakat ay öyle değildir, değişkendir. Hammurabi’ye ünlü kanunları, güneşin bildirdiği kaynaklarda yer almaktadır.

Eski çağlardan beri güneşin rengi, kırmızı veya sarı olarak görülmektedir. Ayrıca güneşin rengi olan “kırmızı ve sarı renk, hem sonsuzluğun hem de mutluluğun işaretidir” (Bayat, 2007: 301). Göktürk ve Uygur Kağanları kırmızıyı veya altın kızılı rengini giysilerinde ve evlerinde kullandıkları görülmektedir.

Güneş Tanrısının sembolü Shamash (Şamaş)’ın iki dağın arasından yükselen disk şeklinde olduğu, ayrıca bu diskin iki yanından açılmış iki kanadın yer aldığı ve buna bazen de kuşun kuyruğunun da eklendiği görülmektedir. Güneş tanrısı Şamaş, insan şeklinde ve tahta oturmuş bir şekilde de gösterilmektedir. İsthar (iştar)’ın sembolü ise yıldızdır.

3.3.1.2 Ay

Türk mitolojisinde Ay inancı en eski dönemden beri var olmaktadır ve Ay, karanlığı aydınlığa kavuşturduğu için Ay'a büyük önem verilmiştir. Türkler tarafından Ay, güneş ve yıldızlar gibi Tanrılaştırılmış ve gökteki sarayına oturtulmuştur. Türklerde Ay Tanrısı, her zaman merhametli ve sevimlidir. Çünkü Ay Tanrısı, yere indirilmiş ve yerdeki olgularla eşleştirilmiştir.

Resim 9 – M.Ö. 1028-281 yıllarına ait Ay ile Güneş'in piktogramı (Esin, 2004: 353)

Sümerler, Akkadlar, Altaylılar, Hititler, İskitler, Kimerler, Hunlar ve Mezopotamya'daki birçok Türk topluluğunun Ay'a Tanrı olarak taptıkları görülmüştür. Sümerlerde Ay tanrısı Souen veya Nanna, Akaddlarda Sin, Kürt mitolojisinde Sin olarak geçmektedir. Yakut Türklerinde ay “yaratan”, “türeten” anlamlarında kullanılmıştır. Yaratıcı Ay, geceleri yeryüzünü aydınlatmaktadır. Bununla ilgili bir mitos şu şekildedir:

Ay'ın annesi kızına, çık bu gece evreni aydınlat diye emir verir. Çünkü anne diğer kardeşler için hamur karmaktadır. Ekmek pişirecektir. Ellerinin hamurlu olduğunu öne sürer. Ancak kızı direnir ve “Anne” der. “Evreni aydınlatma sırası sende. Beni bu işe karıştıрма! Bu söze kızan kadın, hamurlu eliyle kızını tokatlar. Ay'ın yüzü hamurla sıvanır. İşte geceleri Ay'ın yüzünün lekeli görülmesi bundandır.” “... Güneş hamur yoğururken Ay ona sataşır; Güneş de kızarak hamurlu elini ona doğru sallar. Ay'ın yüzündekiler hamur lekesidir. (Bender, 2007: 163)

Altay inançlarına göre göğün altıncı katında “Ay baba”, yedinci katında ise “Güneş Ata”nın oturduğu ve ay baba oradan güneş anayı selamladığı bilgisi yer almaktadır (Şener, 2010: 63). Türk topluluklarında Ay'a “Aydede” denilmektedir. Ay Dede, Tanrı'nın, Güneş Ana da yağız yerin simgesidir. Bu bakımdan mitolojik

metinlerde “Güneş’in kadın olarak tasarlanması onun yukarı – aşağı yeri temsil etmesi ile ilgilidir. Göçebe yaşamında ataerkillik ön planda olduğu için Ay merkezli inançlar ağırlık kazanmış, yerleşik ve toprağa bağlı kavimlerde ise Güneş kültü gelişmiştir. ...Güneş kültürünün konar-göçer Türklerde Hun döneminde mevcut olduğu da bir gerçektir” (Bayat, 2007: 301).

Türk mitolojisinde, Ay bir kadın veya bakire kız olarak ilişkilendirilmiştir. Çünkü evrensel doğurganlığı sağlamaktadır. Ayrıca Ay güçlü olduğundan, yağmuru ve suları yönetmektedir. Altay Türk mitolojisinde ay ile devin savaşı anlatılmakta ve aynı zamanda güneşin sıcaklık, ayın ise soğukluk sembolü olarak ifade edildiği görülmektedir. Bununla ilgili bir mitos şöyledir:

...Yeryüzünde, insanları yiyip bitiren bir dev (yelbegen) varmış. Tanrı, bu devı öldürmeği düşünmüş. Güneş: “-Ben, sıcak ve ateşim ile devı öldürebilirim. Ancak, insanları da yakabilirim”, demiş ve vazgeçmiş.

Ay ise;

“-İnsanlar, benim soğuşuma dayanabilirler. Bunun için ben, devı öldürebilirim” demiş ve yeryüzüne inmiş. Bir ağaç üzerinde, böğürtlen yiyen devı, ağaçla birlikte alıp, gökyüzüne çıkmış. Bunun için dolunay, dev ile ağaç, ayın yüzünde görünürlermiş... (Ögel, 2006: 198).

Altay Türkleri, “ay tutulmasının ‘yelbeğen’ adı verdikleri bir canavarın ayı yemesi olduğuna inanmışlardır. Bu korkutucu canavarı korkutmak için ise, “havaya silah, taş vs. atılır; teneke çalınarak gürültü yapılır. Bu tepkiler, yani ayın tutulması sırasında teneke çalmak, gürültü çıkarmak, havaya silah sıkmak, bugün bile Anadolu’da hâlâ yapılan şeylerdir” (Şener, 2010: 63).

Bitlis ve Hakkâri çevresinde ay tutulması sırasında havaya silahla ateş edilir. Teneke çalıp gürültü çıkarılır. Ağrı’da ay ışığında bekletilmiş ve uğruna inanılmış dere ve göllerden alınmış sular mahsül bol olması için tarla sulayan suya katılır. Urfa’da ellerinde siğil bulunanlar yeni doğmuş aya bakarak “ayı gördüm hoş gördüm siğilimin yerini boş gördüm” diyerek ovar ve tedavi olacağına inanır. Kars’ta, Tunceli’de, Adıyaman’da güneşe ve aya karşı kirli su, çöp, kül, dökülmez, işenmez, tükürülmez. (Kalafat, 1996: 40).

Ay tanrısına ait iki tapınak vardır. Bunlardan biri Anadolu topraklarında Urfa Harran'da diğeri ise Babil'de bulunmaktadır. “Ay Tanrısı Sin, Fırat üzerinde dolaştığında bu nehrin suya doyduğu yazılmıştır. Harran da Sin'in yeryüzündeki vatanıydı” (Bender, 2007: 165). Anadolu efsanelerinde görülen bir Ay hikâyesi şöyledir:

Ay, geceleri gökte dolaşıp durmuş, kendisiyle evlenmek isteyenleri beğenmemiş. Bunun için yeryüzüne inmiş, sulara gezinmeye başlamış. “Kim beni yakalarsa onunla evleneceğim” demiş. Oysa kimse onu yakalayamıyormuş. İşte bu yüzden bin yıllar boyu sulara yalnız gezinir dururmuş (İndirkaş, 2007: 76).

Büyük devlet kuran Türklerin, soylarını kutsal köklere bağladıkları görülür. İslam dininde, Ramazan ayı döneminde oruç zamanı bile ay'ın doğuşu batışına göre düzenlenir. İslam efsanesinde, ay ile ilgili bir inanışa göre, “Hz. Muhammed'e bir mucize göster de peygamber olduğuna inanalım demişler. O da parmağını aya doğru uzatmış ve ay hemen ikiye bölünmüş. Yorumculara göre Ay'ın yarısı Mekke'deki Hira dağının bir tarafına, öteki yarısı da diğer tarafına düşmüş!” (Sanat Dünyamız, 1998: 169). Buna benzer bir olayda ayın yere düşmesi Hititlerde görülmektedir.

Ay tanrısı gökten düştü. Onu kimse göremedi. Fırtına Tanrısı onun arkasından yağmurlar, fırtınalar gönderdi. Onu bir korku bir ürküntü aldı. Tanrı Hapantalli konuşmak için onun yanına gitti. Tanrıça Kamruşepa gökten neyin düştüğünü gördü şöyle dedi: ‘Gökten Ay Tanrısı kapının üstüne düştü. Fırtına tanrısı onu gördü. Ve onu korku, dehşet alsın, diye arkasından fırtınalar rüzgârlar yolladı.’ Tanrı Hapatalli yanına giderek ‘Ne yapmak istiyorsun’ diye sordu (Sanat Dünyamız, 1998: 170)

Çin kaynaklarına göre Hunların Güneş ve Ay'a taptıkları görülmüştür. Hunlar savaşta “ay büyüdüğü zaman geri çekilirlerdi. Tunguzların da savaşı kazanmak için dolunayı beklediklerinden söz edilir. Göktürklerin ve sonradan Moğolların da ordu ile sefere çıktıklarında veya önemli bir iş görecekleri zaman dolunayı bekledikleri bilinir” (Bayat, 2007: 270).

Türk inançlarında ayın büyümesi, küçülmesi, doğması, ölmesi ile ilgili gizemler yer almaktadır ve bunlar şu şekilde değerlendiriliyordu. Ay “İnsanoğlu gibidir. Yaşlanır ve ölür. Üç gece yıldızlarla dolu olan gökyüzü Ay'sız kalır. Ama bu ölümü bir yeniden doğuş işler: Yeniay...” (Bender, 2007:159). Türk inançlarına göre Ay'ın şekil

değiştirmesiyle ilgili bir öksüz kız mitosu şöyledir: “ay çalılıkta yürüyen zavallı bir kıza acıyarak, çalıya “O kızı al, gel!” diye emir vermiş, çalı da hemen bu öksüz kızı alarak göğe, ayın sarayına çıkarmıştır. Ay bu kızı sevdi. Gökte her gün şekil değiştirişi, halden hâle girişi de, bu sevgiden ileri gelmektedir” (Erdoğan, 2007: 107). Anadolu Türklerinde “ ‘Tolu yarım ay’ (Dolun ve yarım ay) deyişi,” Uygur Türklerin de ise “Güneşin küçülmesi, ayın donuklaşması” gibi inanışlar da bulunmaktadır (Ögel, 2006: 203).

Ay Tanrısı simgelerinde, Ay Tanrısı bir tahta oturmuş, göğsüne kadar inen uzun sakalları, elinde de ya bir balta ya da krallık işareti olan asa bulunmaktadır. Başındaki tacında ise, dört çift boynuz vardır ve hilal şeklindedir. Yalnız ayın şekli yeniay hilal görünümündedir. Hilal Ay’ın tüm evrimini temsil etmektedir.

3.3.1.3 Yıldızlar

Güneş ve Ay’ın yaratılışıyla birlikte Yıldızlar da yaratılmıştır. Yıldızlar mitolojide Tanrılar arasında sayılmıştır. Yıldızların da Güneş ve Ay gibi koruyuculuk vasfı bulunmaktadır. Ayrıca yıldızlar yönleri ve yol bulmada insanoğluna yardımcıdır. Özellikle savaşçı kavimler ve fala bakanlar için bu çok önemlidir. “Müneccimlik (yıldızlara bakarak geleceği anlamak) âleminde de Ayın önemli rolü vardır. Ay üzerinden bazen uğurlu, bazen de uğursuz yorumlar yapılır” (Uraz, 1992: 31).

İran, Arap, İsrail, Hint ve Sümer topluluklarında “Yedi gezegen yıldızlar” hakkında birtakım inanışlar bulunmaktadır ve yıldızların çoğu birer Tanrıdır. “Zühre yıldızını Astarte, Zuhale yıldızını Nebu, Mirrih yıldızını Mergâl, Müşteri yıldızını Adar” adıyla tanrılaşmışlardır (Erdoğan, 2007: 108). Yakutlar da yıldızları tanrı saymışlardır. Yıldızlar âleminin en parlak yıldızı olan kutup yıldızı “Göğün kapısı”dır. Kutup yıldızı, hem kutsal hem de bütün gezegenlerin başladığı bir “Demir kazık” adıyla adlandırılmıştır. Uygurlar da bu yıldıza büyük saygı göstererek “Altın kazık” demişlerdir.

Türkler gezegenleri, Ülker ya da Ürgel adıyla anarlarmış. Yakut Türklerine göre yıldızlar hava durumuyla ilgili çıkarımlarda bulunmaya yardımcı oluyordu: “...Soğuk havalar, gezegenlerin deliklerinden, yeryüzüne inerlermiş. Ülkere bakarak, gezegenlerin yükselip, alçalmaları görülür ve soğuk havaların geleceği söylenirmiş...” (Ögel, 2006: 205). Yakut Türklerinin bir başka inancına göre ise, “bir zamanlar hava çok soğukmuş.

Bir şaman göğe çıkmış. Bir ağaca bağlı olan gezegenlerin bağlarını kesmiş. Gezegenler hızlı dönünce, havalar ısınmış. Şaman, elindeki şeyleri havaya atmış, onlar da yıldız olmuşlar” (Ögel, 2006: 205).

Bazı yıldız kümelerinin ve gezegenlerin, gök ve yer’le ilişkisini sağlayan “Kutup Yıldızı, Türkçe adıyla Altın Kazık veya Demir Kazık, hem Çinliler hem de Türkler için göğün kutbu sayılmaktadır. Türkçe’de Yitiken (yedi hanlar) denen Büyükayı takım yıldızının Kutup Yıldızına bağlı bir araba olarak gökte dairesel şekilde dolaştığı ve yıllık takvimi belirlediği kaydedilmiştir.” (Kaya, 2007: 113).

Şamanist Türklerde, yıldız efsaneleri oldukça fazla görülmektedir. “Oğuz Han’ın oğlu yıldız Han, yıldızlar âleminin bir sembolüdür. Gökte uçan (Şihap) adındaki yıldızlar da, şeytanı kovmak için Tanrılar tarafından atılan oklardır” (Erdoğan, 2007: 108).

Anadolu inançlarına göre, her insanın bir yıldızı vardır. “Gökte yıldız kayması olduğunda birinin öleceği düşünülür. Kars’ta, Maraş’ta ve Sivas’ta, bir yıldızın kaydığını gören kimsenin öleceğine dair bu inanç yaşamaktadır” (Kalafat, 1996: 40). Anadolu bölgesinde yaşayanlara göre, yıldızların gökyüzündeki yerleri üzerine mevsim dönüşümlerinin var olduğu inancı görülmektedir. “Mesela, Ceyhan’da Yörükler, Terazî’nin yanındaki küçük yıldızla “kuyruk” derler, onu Terazî, Ülker’den çalmış. O yıldız, ağustosun başında doğar, o doğmasaymış dünya ateş alırmış. O doğduktan sonra havalar serinlemeye başlar.” (Kaya, 2007: 114).

Yıldızların sembolleri dörtgen, sekizgen, altıgen, üçgen, dikdörtgen ve bir dikdörtgen içinde üçgendir. Ayrıca inanışlara göre, diğer yıldızların her birinin ayrı ayrı görevleri vardır ve her biri gökte ayrı ayrı katlarda oturur. Birinci katta Ay, ikinci katta Utarit, üçüncü katta Zühre, dördüncü katta Zuhâl, beşinci katta Mirih, altıncı katta Müşteri, yedinci katta Zuhâl oturmaktadır.

3.3.1.4 Diğer Gök Olayları: Şimşek, Yıldırım, Yağmur vb.

Göklerde geçen doğal olayların her zaman kutsal sayıldığı görülmektedir. “Altaylılar’a göre yıldırım ve şimşek Ülgen’in emrinde olduğu gibi aynı zamanda Tanrı da sayılırdı. Yıldırım, hem korkutur, hem sevilir hem de kutlanırdı. Gök gürültüsü,

Tanrı arabasını koşturduğu zaman tekerleklerinin çıkardığı sesler olduğu gibi, şimşek de Tanrının şeytanlara attığı oklardı” (Erdoğan, 2007: 110).

Çin kökenli bazı kabilelerle ilgili, şimşeklere ve gök gürültüsüne karşı Göğe doğru ok atıldığından bahsedilmektedir. Roux’a göre Altaylılarda “gök gürültüsünün ejderhaya benzetilmesinin çok eski olma olasılığı vardır.” (Roux, 2002: 127). Doğu Anadolu ile ilgili bir gök mitosu inancı şöyledir:

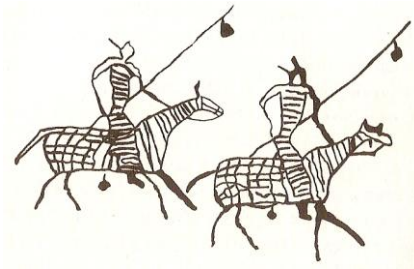
Kars yöresinde meleklerin bulutlara at gibi bindikleri, onları istedikleri gibi dolaştırdıkları, tanrıdan aldıkları buyruk üzerine şimşekleri kamçı gibi kullanıp bulutları denize indirip suyu emdirdikleri, sonra gökyüzüne çıkararak yağmur yağdırdıkları inancı vardır. (Kalafat, 1996: 36).

Güneş Tanrısı zaman zaman şimşek tanrısı olan İştar ile işbirliği yapmaktadır. Yerdeki kötü ruhları izleyen Yıldırım Tanrısı “kötü ruhların saklandığı varsayılan ağaçlara ateşini gönderir. Böylece üzerine yıldırım düşen ağaçtan bir parça alınıp saklandığı zaman o parçanın bulunduğu yere kötü ruhların ve cinlerin girmemesi sağlanmış olur” (Çoruhlu, 2006: 32).

Göklerin Fırtına Tanrısı Teşup, Hitit Pantheonunun baş tanrısıdır. Teşup’un simgesi de boğadır. “Toprağı kutsallaştıran, onu her şeyin anası, yaratıcısı olarak düşünen ilkel insan, bunu “Ana Tanrıça” kavramıyla simgeleştirip somutlaştırmıştı.” (Bayladı, 1998, s. 26).

3.3.2 Hayvansal Semboller

3.3.2.1 At

Resim 10 – Kaya resimlerinde betimlenen Göktürk süvarileri (Çoruhlu, 2007: 178)

At, diğer hayvanlara oranla çok daha yakın zamanlarda ehlileştirilmesine rağmen, dünyanın her tarafında beslenen ve korunan bir tür olarak sağlam bir geleceğe

sahip bir hayvandır. At insanın iş ortağı olarak görülmüştür; bunun sırrı, atın güçlü ve hızlı bir hayvan olmasıdır. Hızlı ve güçlü olması sayesinde insanlar kendi çevrelerinin ötesine açılabilmiştir.

Atların destanlarda veya mitolojide yer almasının temel nedeni düşmana karşı savaş veya mücadeleyle ilgili bir durumdur. Savaşta faydaları dolayısıyla at kuvvet ve kudreti temsil etmektedir. Mitolojilerde ve destanlarda kahramanın en büyük destekçisi atıdır. At da kahramanı gibi Alplik göstermektedir. Kahramanın bindiği at aynı zamanda iyi bir binek atı ve yarış atıdır. Bu atlar her zaman diğer atlardan ayrı tutulmuştur.

Mitolojide (İskit) genelde at düşmanı tekmeler, kahramanın savaş sırasında düşmesi esnasında yanına gider, ona yardımcı olur, düşmana karşı durur, kahramanın kurtarmak için kendini onların oklarının, kılıçlarının önüne atar, kahramanı yaralanmış ise onu savaş meydanından kurtarıcı özelliklere sahiptir. (Doğan, 2006: 64).

Şamanizm inancının hüküm sürdüğü Türkler ile Moğollara göre at gökten inmiştir. Şamanist törenlerde at kurbanlık hayvan olarak önem kazanmıştır. “Şamanın davulu da hemen hemen her zaman at olarak nitelendirilmiştir. Çoğu kere Gök Tanrı’nın simgelerinden biri olarak önem kazanmakta ve kurban olarak da ona sunulmaktadır. Şaman, at yardımıyla yer altına ya da öteki dünyaya geçebildiği için ölümün de simgesi olmuştur” (Çoruhlu, 2010: 161). Ayrıca Moğol efsanelerine göre, kâhinlerinin tanrılarla konuşmak için görünmezlerden gelen atlara binerek gökyüzüne çıktıkları ve dolaştıktan sonra geri geldikleri belirtilmektedir.

Yakut efsanelerine göre ise; kahramanların atları güneş âleminden gelmektedir. Hızır’ın Kır veya Boz Atı kanatlıdır, Uçar gibi gittiği belirtilmektedir.

Türkistan da, Mazdaist’lerin tapınaklarında gökten inmiş, bakırdan bir at bulunmaktadır ve bu at yarıya kadar toprağa gömülmüştür. Haziran ayında nehirden bir altın atın çıktığına, bu gökten inmiş atla çiftleştiği belirtilmektedir.

Mitolojilere göre yılın gecesi, ölümü simgeleyen hayvanlar (atlar, vb.) ve yer altı ölüm tanrıları ve tanrıçaları görünür ve gizli cemiyetlerin maskeli geçit alayları o gece yapılmış. Gene o gece, ölümler yaşayanları ziyaret eder ve erginlenme törenleri gerçekleştirilmiştir. Atlar, Asya insanının hayatta, mezarda ve öbür dünyada vazgeçilmez yoldaşdır. Sık sık doğuyu sembolize ettikleri görülür.

Genellikle maviye boyanır ve bir merkezin etrafından dairesel dönüşler yaptırılarak yeniden doğuşu sembolize ederler (Ateş, 1996: 13).

Türk efsanelerinde, yak denilen Tibet Öküzü bulunamadığından onun yerine kutsal sayılan at kurban edilmektedir. Kurban edilen atların kuyruk kılları, “mızrak ve alem’lerin ucuna takılmaktaydı. Hun Türklerinde ve daha sonra Osmanlılarda da, erklik ve savaşkanlık işareti ve asalet simgesi olarak mızrakların ucuna takılmasının gelenekleştiğini görüyoruz” (Ersoy, 1990: 316).

At sembolleri birçok mağarada görülmektedir. Atlar ile insan arasındaki ilişki tarihöncesi döneme kadar gitmektedir (Atlas, 2005: 40).

3.3.2.2 Boğa

Resim 11 – Kayaüstü resimler (Somuncuoğlu, 2008: 161)

Boğa kendisine kutsallık atfedilen az sayıdaki hayvanlardan biridir. Yaratıcı gücün sembolü olan boğanın bronzdan yapılmış başları, bir mızrak veya sopa ucuna takılarak dini törenlerin simgesi haline dönüşmüştür. Boğa aynı zamanda güç ve bereketin simgesi haline gelmiştir. O dönemlerde insanlar, boğaya taptıklarından veya boğayı kutsal saydıklarından evlerini boğa başlarıyla donatmışlardır. Yine aynı dönemlerde ölülerin mezarlarına da birer tane boğa başı koymuşlardır. Ersoy’un da belirttiği gibi, boğa “döllenme ve kuvvet olarak erkeklik gücünü simgeler. Dişi olan

toprağın sürülmesinde insanoğlunun tek yardımcısı boğa olmuştur” (Ersoy, 2007: 252). Yerleşik hayata geçilmesinin ilk işaretlerinden biri boğa sembolüdür. Somuncuoğlu bunu şöyle açıklamaktadır: “Bu dönemlerde üretim aracı olan boğa kutsal sayılmıştır. Boğa resminin çizildiği alanlarda yerleşikliğe geçilmiştir ve tarımsal üretim başlamıştır. Hayat kaynağını sağlayan bu hayvan da kutsal sayılan kaya resmi alanlarına taşınmıştır” (Somuncuoğlu, 2011: 75). Tamgalı Say’daki kaya resimlerinde değişik figürlerle birlikte birçok boğa resimleri resmedildiği görülmektedir.

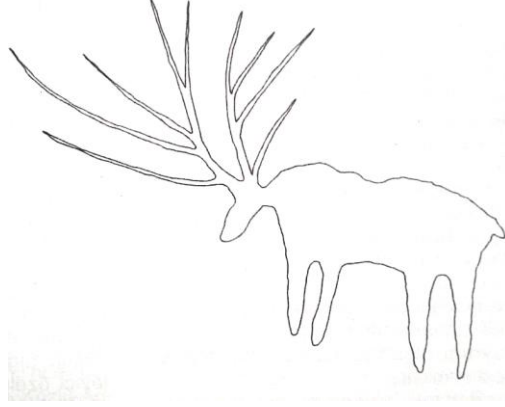
Zaman içinde boğa tanrısal gücünü aslana ve daha sonra tanrılara terk etmektedir. Bu inanç değişiminin evrelerine ait bulgular, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bulunabilir. Yazılıkaya kabartmalarında da tanrı/tanrıçalar boğa, aslan veya bir panter üstüne basar şekilde gösterilmektedir. Alacahöyük kültürüne ait güneş kurslarında da boğa sembolüne rastlanılmaktadır.

Boğanın boynuzu ile ayın görünümü arasında kurulan benzerlik Neolitik çağda Mezopotamya’da ay tanrısı Sin’e, boğa biçimi verilmesiyle karşımıza çıkar. Bu inanış biçimine göre boğanın daha çok geceyle ilgili bir Ay hayvanı olarak dikildiği görülmektedir.

Hitit Güneş Kursu adı verilen bu kompozisyonlarda evren bir boğa boynuzu üzerinde gösterilmiştir. Hitit kabartmalarında İlah Teşub kimi zaman elinde ‘üçlü yaba’ tutar halde bir boğanın üzerinde tasvir edilir ki, başı üzerinde de bir ‘kanatlı yıldız’ sembolü yer alır. Teşub’un takma adı da “boğa” idi (Salt, 2006: 72).

Dede Korkut hikâyelerinde de boğa güç, kuvvet ve yiğitlik simgesidir. Bu hikâyelerde (Boğaç Han) ya da Şahname’deki bazı hikâyelerin kahramanlarının boğaları alt ettiklerini görüyoruz (Çoruhlu, 2010: 167). Aynı zamanda boğa, On iki Hayvanlı Türk Takviminin yıl simgelerinden de birini oluşturmaktadır.

3.3.2.3 Geyik

Resim 12 – Kars-Katran Kazanı köyünde bulunan kaya resmi (*Serhat Kültür*, 2006: 5)

Türk mitolojisinde kutsal bilinen geyik, halk destanlarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu destanlarda geyikler, hem insanlara yardım eder, hem de insanlardan yardım beklerler. Gezgin, bunlardan şöyle bahsetmektedir: “Bir destanda ağlayan bir geyiği gören tanrının üzüntüye kapılarak geyikle birlikte ağladığı anlatılır. Yakut Türklerinde de geyiğin tanrıya yakınlığı saygı görürdü. Yakutlar kulaklarına küpeler takarak süsledikleri geyikleri serbest bırakıp tanrıya armağan ediyorlardı. Av esnasında, ayağı altın, başı gümüş olan esrarengiz bir geyiğin kişilere görünüp sonra aniden kaybolduğu anlatılır” (Gezgin, 2007: 94). Alageyik ve boz geyik efsaneleri özellikle Anadolu’da oldukça yaygındır.

Geyik Hititlerde de saygın ve kutsal bir hayvandı. Anadolu’da Alacahöyük’ten çıkarılan bronzlarda, dini tören araçları olan kutsal âlemlerin çoğu geyiği ya iki boğa ya da boğa boynuzları arasında ve güneş diski içinde göstermiştir.

Anadolu’ya özgü dinsel içerikli geleneklerde geyiğin saygın bir yer kazanması, onun Ana Tanrıça Kibele’nin dağlardaki sembolü oluşundan da kaynaklanmaktadır. Sivrihisar yakınlarında Kibele için kutsal tapınaklar yapılmıştır. Ayrıca Türk mitolojisinde en çok tasvir edilen hayvanlardan biridir.

Geyik İslâm’da da saygınlığı olan bir hayvan olmuştur. Bursa, Babasultan köyünde türbesi bulunan Geyikli Baba, Osmanlı Devleti kuruluş yıllarının mitlerinden biridir. Geyik sırtında, dervişleri yanında Bursa’nın fethine katıldığını tarihler kaydeder. Türbesi geyik boynuzları ile süslenmiştir. (Ersoy, 2007: 264-265).

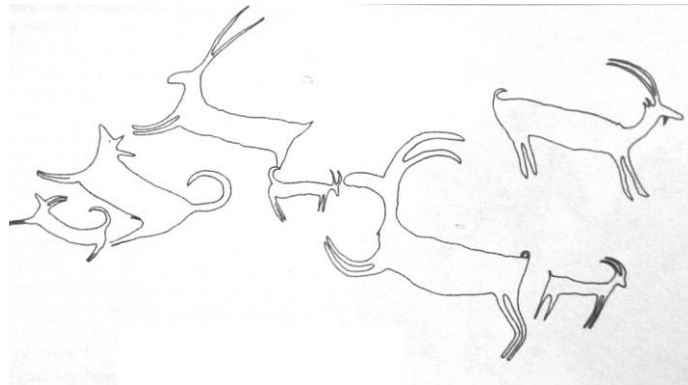
Türk efsanelerinde daha çok dişi geyik yer almaktadır. Bu geyiklerin tanrıyla ilgisi olan birer ilâhe, birer dişi ruh oldukları anlatıla gelmektedir. Göktürk dönemine ait geyik ile ilgili bir efsane şu şekildedir:

Göktürklerin atalarından biri, sık sık bir mağaraya giderek orada dişi bir deniz-tanrısı ile sevişirmiş. İkisi arasındaki bu aşk ilgileri devam ederken, günün birinde bu Göktürk reisi, bir süre avı düzenleyerek ordusuyla ava çıkmış. Askerler geniş bölgelerdeki vahşi hayvanları sürerek, nihayet küçük bir yere sıkıştırmışlar. Bundan sonra da avlarının etrafını çevirip onları, birer birer avlamağa başlamışlar. Tam bu sırada askerlerden biri, karşısına çıkan bir Ak-geyiği okuyla vurarak öldürmüş. Bundan sonra sevgilisini yerinde bulamayan Göktürk reisi, meseleyi anlamış ve bu Ak-geyiği vuran askerle onun kabilesini cezalandırmış. Bu cezaya göre Göktürklerde insan kurbanları, hep bu askerin kabilesinden verilirmiş (Ögel, 2010: 569-570).

Kaya resimlerinde çok sık rastlanan geyik sembolü yüksek dallı ve budaklı boynuzlarıyla çoğu kez hayat ağacıyla bütünleştirilmiştir. Ateş'e göre bu açıdan bakıldığında, “ölüm olgusu, bu dünyadan öte dünyaya göç olarak algılandığında buradaki sembolizm geyiğin, ruhu öte dünyaya taşıdığı ve sağrısındaki damgaların da doğurganlığı, yeniden doğuşları simgelediği anlaşılmaktadır” (Ateş, 1996: 86).

Geyik tasvirlerine, Anadolu'nun çeşitli uygarlıklarına ait eserlerde bolca rastlanmaktadır.

3.3.2.4 Dağ Keçisi, Koç ve Koyun

Resim 13 – Kağızman-Karaboncuk kaya resimleri (*Serhat Kültür*, 2005: 6)

Türk damgaları içerisinde en çok rastlanılan sembollerden birisi de dağ keçisidir. Kayalara işlenen figürlerin çizgileri arasındaki paralellik, hayvanların vücutlarının

ayrıntılarının (gövde, yüz, ayaklar, boynuzlar) aynı kalınlıkta gösterilmesi, dağ keçisi figürlerinin profilden verilmiş olması ve hayvanların zıplarken ya da dururken canlandırılmış olmaları, tasvirlerle ilgili tespit edilen önemli ortak özelliklerdendir.

Kül Tegin ve Bilge Kağan anısına dikilen yazıtlarda dağ keçisi damgaları bulunmaktadır. Akyılmaz'a göre, Türk kağan yazıtlarındaki dağ keçisi damgaları, kağanların egemenliğinin sembolüdür. Bu nedenle stilize dağ keçisi damgaları, onu taşıyan politik karakterin belirlenmesine önemli ölçüde imkân tanımaktadır (Akyılmaz, 2008: 209).

Zıt kavramların çatışmasını gösteren hayvanların mücadele sahnelerinde koyun ve dağ keçileri malup olan, yani olumsuz unsur olarak yer almıştır. Koç ise daha çok gökle ilgili sayıldığından ongun olarak kullanılmış, güç ve kuvvet ya da alplık simgesi olmuştur.

Öte yandan, koç ya da dağ keçisi şekli bazen hanedan arması olarak da kullanılmıştır. Çoruhlu'ya göre, bunu en güzel Kültiğin yazıtının doğu yüzündeki dağ keçisi şeklindeki amblem ifade edilmektedir. (Çoruhlu, 2010: 173).

Koyun İslamiyet'ten sonra sükûnet, huzur ve barışın simgesi haline gelmiştir. Aynı zamanda bolluk ve bereket işareti de sayılmıştır. Koç ise güç, hâkimiyet ve yiğitliğin bir simgesi olarak görülmüştür.

3.3.2.5 Kurt

Resim 14 – Kırgızistan'da bulunmuş kurt resmi (Bayat, 2007: 168)

Dünya kavimleri içinde kurt sembolüne en fazla kutsallık vermiş ve saygı göstermiş tek kavim Türklerdir. Kurt insanları hastalıklardan koruyan ve kurtarıcı bir güç olarak görülmektedir. Bazı Türk boylarında kurt, Türklerin türeyişinde ya ilk ana,

ya ilk baba olmuş ya da yardımcı rolünü üstlenmiştir. Örneğin Uygur efsanelerinde kurt baba konumundadır, Göktürk efsanelerinde ise anne rolündedir.

Kurtla ilgili olarak zamanla gelişen hayvan-ata kavramı devlet, hükümdarlık vb unsurların simgesi de olmuş; gök ve yer unsurlarıyla ilgili çeşitli anlamlar kazanmıştır. Çin kaynaklarına göre ise sancakların başına kurt başı takarlarmış.

Öte yandan kozmolojik unsurlara bağlı olarak, gök kurt ya da bozkurt nitelemelerinin yanında ak kurt ya da al kurt ve kara kurt ibarelerine de rastlanmaktadır. Bu tür adlandırmalar renk simgeciliğine işaret etmektedir. Burada ak kurt gök unsuruna (buna bağlı olarak, saflık, temizlik ve erdeme), al kurt şiddete ya da yer unsuruna, kara kurt ise karşı durulmaz kuvvete, yer altı unsuruna ya da kötülüğe işaret etmektedir (Çoruhlu, 2010: 156).

Salt'ın verdiği bilgilere göre bazı bölgelerde ise kurlara tapıldığı görülmektedir. Bazı Türk efsanelerinde kurt, Türklere kılavuzluk etmektedir. Aniden bir ışıkla ortaya çıkar, uçar, görevini yaptıktan sonra da aniden ortadan kaybolurmuş. Oğuz Kağan'ın ordusuna zaman zaman bir Gök-kurtun önderlik ve kılavuzluk yaptığı belirtilmektedir. (Salt, 2006: 222).

Birçok hayvanda söz konusu olduğu gibi, kurlar da İslamiyet'ten sonra, eski ilahi anlamlarını büyük ölçüde kaybetmiştir. Birtakım kalıntılarsa tamamen İslamiyet'e uydurulmuştur. Kurdun bazı olumsuz anlamlar kazanması dışında, özellikle yiğitlik ya da güç simgesi olması ve nazardan koruyucu sayılması gibi bazı anlamları ise günümüzde hâlâ devam etmektedir.

3.3.2.6 Kanatlı Hayvanlar (Kartal, Doğan ve fantastik hayvanlar)

Türklerde kartal, doğan, sungur, kaz gibi kuşların önemi çok büyüktür. Bazı kuşların adları erkek çocuklarına yiğitlik, kahramanlık, güçlülük ve hürriyet sembolü olarak verilmiştir. Doğan, Türklerde daha çok avcılıkta kullanılan bir hayvandır. Evlerin ve sarayların bir süsü; hakanlar ile yiğitlerin bir sembolüdür. Osmanlı padişahlarının, ellerinde doğan tuttukları minyatürleri yapılmıştır. Doğanların, çeşitli boy ve türleri vardır. Türkler, her tür doğana ayrı ayrı adlar vermişlerdir (Ögel, 2006: 127).

Resim 15 – Simurg ve Kartal (Salt, 2006: 299, 197)

Tez'in verdiği bilgilere göre, Orta Asya'daki eski inançlarda kartal, güneş ve Gök tanrının simgesi olarak bilinirdi. Aynı zamanlarda Şaman inanışlarında kartal, ormanın ruhu olarak düşünülmüştür. Yakutlarda kartal baharın ruhunu temsil ederdi ve büyük saygı görürdü. Kartalın bir kanat çırpışıyla buzlar erir, ikinci kanat çırpışıyla ise ilkbaharın geldiği belirtilmektedir. Hitit ve Selçuklular diğer ülkelere oranla kartal simgesini daha çok kullanmışlardır. Selçuklular ise bunu bir imparatorluk amblemi olarak kullanmıştır. “Çift-başlı kartal figürü 12. ve 13. yüzyıllarda Anadolu’da, kötü güçlerden koruyucu bir nesne olarak, gerek mimari eserlerin gerekse el sanatlarının süslenmesinde çok sık kullanılmıştır. Yüce bir egemenlik işareti olarak Doğu kökenli çift-başlı kartal motifi, Alman, Avusturya-Macaristan ve Rusya imparatorluklarının devlet armalarında yerini almıştır” (Tez, 2008: 41).

Kuşu, Kaz gibi kuşlar, Orta Asya’da ve Çin’de çok eski çağlardan beri kutsal sayılmaktadır. Örneğin bıldırcın yiğitliğin, sülün güzellik ve iyi şansın, saksağan iyi haberin, turna ölümsüzlüğün ve uzun hayatın, altın ya da kırmızı karga güneşin, kara karga Şeytan’ın ve kötülüğün, ördek mutluluk ve refahın, tavus güzellik, itibar ve şeref, güvercin uzun hayatın, kaz erkekliğin, evliliğin ve başarısının simgesi olmuştur. Ağaçkakan da yardımcı bir ilah olan Suyla’nın ruhunun simgesi ve tanrının elçisi sayılıyordu. (Çoruhlu, 2010: 175).

3.3.2.7 Yılan ve Ejder

Resim 16 – Kayaüstü resim (Somuncuoğlu, 2011: 333)

Yılan en eski çağlardan günümüze kadar insanı etkileyen ve hakkında birçok söylence üretilen hayvanlardan biridir. İnsanoğlunun ilk tanrılarında biri olmuş... kimi yerde kaosu, kimi yerde de düzeni temsil etmiş... Bazı toplumlar ona tapmış, bazıları da ondan çok korkmuştur.” (Şahin, 2001:51)

Yılan hem yeryüzünü hem de yer altını simgeleyen bir canlıdır. Eski Türk inançlarında görülen çizim ve kabartma yoluyla resimlenen yılan motifleri de ölümler dünyası hakkındaki inanışlarla ilgili olup ataların ruhlarını temsil etmiştir. Şamanların dini törenlerinde giydikleri elbiselerde yılan resimleri görülmektedir ya da kendileri yılan şekline girmişlerdir. Altay şaman elbiselerinde ise bazen yılanın başı ve çatallı kuyruğu yer almaktadır. Şaman davullarında da yılan resimleri bulunmaktadır. Yılan sembollerinde çiftli başlı yılan ve yedi başlı yılan şeklinde tasvirleri bulunmaktadır. Şahin'nin araştırmalarına göre Türk mitolojisinde...

...kara yılanın, Türk Şamanizminde yer altı tanrısı Erlik'le ilgili bir sembol olduğundan bahsedilmektedir. Bilindiği gibi, Türk mitolojisi ve kozmolojisinde kara renk (kara yılan) yeri, Altaylıların kötülük tanrısı, yer altı veya karanlıklar aleminin Tanrısı Erlik'i temsil eder. Kara yılan yer unsurunun yanında kuzey yönünün de sembolüdür. Aynı zamanda yedişer yıldızdan oluşan dört yıldız grubundan biridir. On iki hayvanlı Türk takviminin yıl sembollerinden biri olan yılan, Radlof'un tespitine göre kara yılan yaratılış efsanesinde de yer alır. Beyaz (ak) ve mavi (gök) büyük tanrılarla iyi ruhların, perilerin ve meleklerin

ikametgâhları olarak bilinen göğü, cenneti ve Gök Tanrıyı (büyük tanrı Ülgen'i) temsil ettiği bilinmektedir. (Şahin, 2001:63)

Somuncuoğlu'na göre: tarih öncesindeki Türk kültürüne ait hiçbir kaya resmi alanında “yılan” resmi bulunmamaktadır. Somuncuoğlu bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “Yılan resmini illa ki Türk kaya resmi alanlarında göstermek isteyenler, bir Hint kültürü ile bağlantı kurarak, daha sonra da Hint-Aryan söylemi içine çekme gayretindeki kişilerdir. Türk kaya resmi alanları çok yüksek rakımlarda yapıldığı oralarda yılanın yaşaması mümkün olmadığı gibi yılan Türkler için kutsal ya da önemli bir hayvan değildir. Belki ejderha daha sonraki dönemlerde görülebilir.” (Somuncuoğlu, 2011: 74).

Fakat başka kaynaklara göre eskiçağ dinlerinde yılan, kutsal bir varlıktı. Ona karşı korku ile karışık bir saygı gösterilirdi. Hititlerde Illuyanka adı verilen büyük yılan ayrı bir özellik taşırdı. Eyupoğlu'na göre, zamanla bu inanç bütün yılanlara uygulandı. Yılanların kimi uğurlu kimi uğursuz sayılır. Genellikle angona adı verilen ev yılanı uğursuz sayılmaz. Evlerde, duvar deliklerinde görüldüğü zaman ona kimse dokunmaz. Evin koruyucusu sayılır. Öyle ki bu yılan öteki yılanları yutar (Eyuboğlu, 2007: 66).

Azerbaycan inanışlarında, yılan olan evde bereket olacağı inancı vardır. Bazı halk inanışlarında ise tılsımlı yılanlardan söz edilmektedir. Ersoy'un ifadeleriyle, bu yılanların, “karnının altını eliyle üç kez sıvazlayan birinin her şeyin sırrını bilebileceği ve mutlu günler geçireceğine inanılırdı. İnanişe göre, yılan eti yiyen insan sihir gücüne kavuşur ve doğanın dilini anlamaya başlar. Bu, yılanın akıllılığına olan eski inancın izlerini taşır. Mitolojik görüşlerin ardından oluşmuş olan “Avcı Pirim” motifine de tüm hayvanların dilini bilme gücünü yılanların padişahı (Şahmeran) vermiştir (Ersoy, 2007: 616).

Türk mitolojisinde görülen Şahmeran (Şah-ı Maran) ise yarı insan ve yarı hayvan şeklinde tasvir edilmiştir. Türk ve İran efsanelerini, masallarını süsleyen bu yarısı yılan, yarısı insan yaratığa yılanların şahı anlamına gelen “Şah-ı Maran” adı verilmiştir. Anadolu halk resimleri arasında önemli bir yer alan bu yaratık aslında zararsız olup, yeraltındaki dünyasında yılanlara hükmederek yaşar. Hazinesi çok zengindir. (Şahin, 2001:66)

Türklerin İslâmiyet’i kabul edişinden sonra dahi yılanla ilgili bazı inançlar ve betimlemeler devam ettiği görülmüştür.

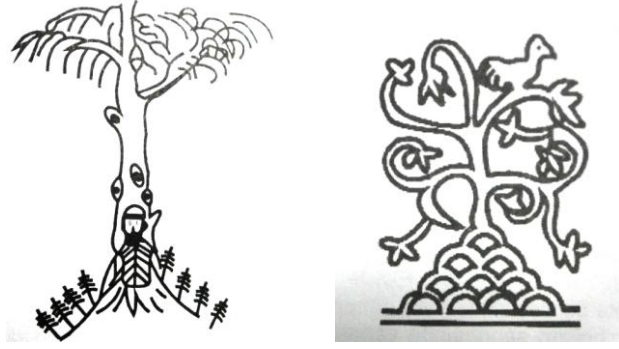
Yılan, Çin ve Japon mitolojilerinde zengin yer tutan bir yaratıktır. Çin mitolojisine göre, “akarsu ve yağmurların tanrısı sayılmaktadır ve gök gürültüsünü de o çıkarmaktadır. Ağzından ateş çıkaran kanatlı dev şeklinde tanımlanmaktadır. Kanatlı ejder ve yılan şeklinde birçok ejder motifleri bulunmaktadır” (Tez, 2008: 41). Batı tasvirlerinde ejderha genellikle kanatlı iken, doğu tasvirlerinde ise kanat bulunmamaktadır. Ejderha, Dede Korkut Kitabı’nda Kazan Han, öldürdüğü, su kaynaklarını kontrol edip su karşılığında halktan insan kurban edilmesini isteyen yedi başlı ejderha için ‘yılan’ tanımını kullanmıştır (Öztürk, 2009:329).

Ejder, uçan yılan olarak tasvir edilen bu yaratığa Sümer-Babil, Çin ve Germen efsanelerinde rastlanılmaktadır (Öztürk, 2009:329). Ejderha, efsanevi bir yaratık olarak genellikle ağzından ateş çıkaran, çoğunlukla büyüsel ruhani güçlere, özelliklere sahip, kuvvetli ve büyük bir kertenkele veya başka bir sürüngen olarak tasvir edilmiş, tanımlanmıştır. Şahin’e göre ise ejder; “Türklerin Ön Asya’ya yayıldıkları 10. yüzyıl ile 12. yüzyıl arasına tarihlenen zaman diliminden önce yazılmış İslam kaynaklarında, ejder; kocaman, dehşetli görünümüne sahip, büyük başlı ve parıldayan gözlü, çok dişli, önüne geleni yutmaya hazır, açıkbaşlı yılan gibi bir su hayvanı olarak anlatılmıştır” (Şahin, 2001:59).

3.3.3 Diğer Önemli Semboller

3.3.3.1 Hayat Ağacı

Ağaç bütün dünya mitoslarında kozmik ağaç, hayat ağacı, dünya ağacı imgeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağaç evrenin merkezinin sembolüdür. Bu nedenle ağacın gövdesi, dalları ve yaprakları kadar toprağın derinliklerine kadar uzanan kökleri de önemlidir. İndirkaş’a göre, Ağacın kutsallığı, Türk boylarının tarihöncesi dönemlerine kadar uzanmaktadır. (İndirkaş, 2007: 38).

Resim 17 – Altay mitolojisi - Hayat ağacı (Ateş, 2002: 140)

Türklerin ongun hayvanlar dışında kullandıkları en önemli bitki motifi “Hayat ağacı” adı verilen bir piktogramdır. Türk destanlarının pek çok bölümünde yer alan hayat ağacı, Altay mitolojisine göre gökyüzüne yükselen çok büyük bir çam ağacıydı. Gökleri delip çıkan bu ağacın tepesinde ise Tanrı Bay-Tlgen oturuyordu. Şaman davullarında da bu ağacın değişik şekilleri görülmektedir. Şaman davullarındaki bu ağacın kökleri dünyada değil, daha çok göğün başladığı yerden itibaren gösteriliyordu. Altay yaratılış destanında olduğu gibi bu ağaçların “dokuz” tane de dalları vardı. Aynı zamanda “gök ağacı” adı verilen bu “hayat ağaçları” genellikle gökteki bir dağ veya tepe üzerin de oturtulmuşlardı. Ağacın bir yanında ay, diğer yanında da güneş bulunuyordu.

İç Asya’da eski dönemlerde sonsuzluğu, ölümsüzlüğü, ebediliği belirtmek için piktogram şeklinde kullanılan hayat ağacı, bugün Anadolu’nun pek çok yöresinde de aynı amaçla kullanılmaya devam etmektedir.

3.4 Türk Mitolojisi Eğitimi ve Gerekliliği

Türk topluluklarının dokuzuncu yüzyıldan itibaren yavaş yavaş İslâmiyet’i kabul etmeye başlamasıyla, Çoruhlu’nun belirttiği gibi tarihöncesindeki “eski Türk sanatları gelenekleri İslam sanatı ilkelerine uyum sağlamış ve Türk karakterli yeni bir sentez ortaya çıkmıştır. İslâmiyetten önceki Türk sanat kültürünün çeşitli unsurları, yine ilk olarak Karahanlılar tarafından İslamiyetten sonraki Türk sanatına aktarılmıştır” (Çoruhlu, 2000: 9-10).

İslamiyet öncesi ve sonrasına ait görsel imajlar, semboller, fikirler, değerler ve gelenekler nesilden nesile aktarılmaktadır. Özellikle tarihöncesi kültür unsuru olan semboller (damgalar) ve kaya resimleri Orta ve İç Asya’da milattan önceki ve MS 14. ve

15. yüzyıllara kadar çok çeşitli konular, inançlar ve araçları kapsamaktadır. Tarihöncesi örneklerde, av kültürü ve avla ilgili sembolizmi yansıtan resimler egemendir. Bu resimlerin bazılarında sembolik anlamlar taşıyan hayvan mücadele sahnelerinin prototiplerine ve sonraki bazı örneklerini meydana getiren, birbirleriyle mücadele eden hayvan figürlerine rastlanmaktadır.

Tarihi süreçte de bu unsurlar sosyal ve fiziki açıdan değişirler ve bu süreçte bunları etkileyen faktörler her zaman birden fazla olmuştur. Beksaç’a göre özellikle “kaya resimleri hem toplumsal hem doğal hem de ruhsal ve kutsal dengenin bozulması, bütün sınırların ve yasaların ihlalinin doğacak çatışma ve yıkım sebebiyle oluşacak yıkımın ve yok oluşun engelleyicisi olarak sanatın ruhsal ve sıradan olağan üstü sembolik gücünü, yani sanatın sıradanlıktan sıyrılan oluşumunu ve amaç ve işleyişini gözler önüne sermektedir. Bugün için pek çok noktada belirli ölçülerde anlaşılmaktaysa da sessiz kalan, fakat anlam ve işlev olarak gücünü sürdüren sanatsallığın sessiz fakat anlam açısından güçlü işlevini ebedi kılmaktadır” (Beksaç, 2002: 42-43). Türk mitolojisine ait bazı semboller, doğa koşullarından etkilenecek günümüze kadar gelmiştir. Bu semboller kökenlerimizle ilgili birçok bilgiyi günümüze aktarmaktadır.

Temizel’e göre damgaları zihniyet ürünleri olarak algılamak ve yorumlamak gerekmektedir (Temizel, 2007: 14). Türk mitolojisindeki sembollerini yorumlamak ve anlamak için Türk mitolojisini bilmek gerekir. Bir resim, görünür varlığı ile tek başına herhangi bir bilgidan bağımsız bir ifade aracıdır. Bu görsellerin varlığı, dini, tarihi ve sosyal herhangi bir özel bilgi olmadan da insan varlığını, insan ve insan, insan ve hayvan, insan ve bitki vs ilişkisinin çözümlemesinin yapılabilmesi için eğitimden yararlanılmalıdır (Ulusoy, 2005: 11). Bunlar arasındaki ilişkilerin öğrenilmesi, görmeyi ve görsel düşünmeyi, öğeler arasındaki bağlantıları kavramayı, çözümlemeyi, yorumlamayı ve değerlendirmeyi kavratmak için eğitim gerekir (Gence ve Orhon, 2006: 13). Bu açıdan, Türk mitoloji eğitimine önem verilmelidir.

Tarihöncesindeki sembollerin (damgaların) ve eski kültürlerin öğrenilmesi, sosyo kültürel açıdan da önem taşımaktadır. Bu damgalar, Türk boylarında çeşitli tanımlayıcı işaretler olarak görüldüğü gibi, Orta Asya, Avrasya steplerinde, Kafkaslarda kozmogonik, mitolojik, dinsel, ekonomik, kültürel anlamlar da içeren geniş kapsamlı iletişim araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde insanların bu semboller

hakkında çok az bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Anadolu bölgesinde yapılan araştırmalarda,

Prof. Dr. Muvaffak Uyanık ilk kez 1960 yılında başlayan çalışmaları ile Van Hakkari bölgesi Tir-i Şin yaylası kaya yazıtlarında, damgalara benzeyen motifler (sembol) tespit etmiştir. Prof. Dr. Ersin Alok 1972-1979 yılları arasında aynı bölgede, Orta Asya ve Üst Asya bölgesiyle tamamen benzerlik gösteren 45.000 kaya resim yazısı (damga) olduğunu belirlemiş, bunların içinde buzul dönemi sonuna ait (MÖ 12.000) Anadolu kaya resim yazıları saptamış, Alok, Gavaruk vadisinde, Asya Ön Türk kökenli Varagöz kaya resimlerinin olduğunu göstermiştir. Bunların dışında İzmir’den Çatalhöyük’e dek Anadolu’nun tüm yörelerinde onlarca alanda Ön-Türk dili ve kültürünün sürekli varlığının kanıtı olan damgalar, motifler ve semboller bu coğrafyanın inkâr edilemez tapuları olmuş ve Türk milletinin sanata olan ilgi ve merakının birer delili niteliği taşımışlardır (Temizel, 2007: 14).

Tarihöncesinde oluşan bu sembollerin (damgaların) “ileriki oluşumlara doğurgan sanatın da kökleri kendi zihinsel döneminin içindedir, ama aynı zamanda dönemin yankısı ve aynısı olmayıp uyandırıcı, geleceği önceleyen bir gücü vardır. Bu gücün etkisi uzaklara ve derinlere ulaşabilir” (Kandinsky, 2009: 22). Türk mitolojisinin geçmişteki ve günümüzdeki deneyimlerinin anlaşılması ve çözülmesi, ancak eğitim kurumlarında ele alınarak ve incelenerek mümkündür. Yapılacak eğitimle çağdaş bir toplum yaratabilmek adına “sanat yapıtlarını anlayabilen, onları değerlendirebilen, tarihsel kültürel değerlere önem veren, onları koruyan sanatsal yaşamda insan olarak yeterli payı alabilen”, geniş halk kitlelerinin yaratılması açısından, Türk mitolojisi eğitiminin yapılması gerekir (Aydoğan, 2010: 2). Türk mitolojisindeki sembollerin etkisi ve gücü, grafik çalışmaların da kullanımıyla gelecek yüzyıllara aktarılabilir. Bu açıdan Türk mitolojisine eğitimde, sanatta ve görsel sanatların kullanıldığı tüm sektörlerde yer açılmalıdır. Fakat ülkemizde Türk mitolojisinin tarihçesi “yarım yüzyılı geçmiş olduğu halde ülkemiz eğitim kurumları yeterince ele almamıştır” (Erinç, 1998: 9).

Mitolojinin, insanların dağarcığını ve hayal gücünü zenginleştirdiği ve ufuklarını genişlettiği görülmektedir. Büyümeye ve erginleşmeye yardımcı sayılan bu kültürel malzemeler Baynes’in belirttiği gibi bugün, insanları kendi kişiliklerini geliştirmeye yönelmiş bir eğitimde başlıca rol oynamalıdır (Baynes, 2008: 46). Eğitim kurumlarında

Türk mitolojisi öğretilmesi durumunda, bunun bireyin davranış olanaklarını genişletmesine ve yaratıcılığına katkısı olacaktır. Mitolojinin eğitsel açıdan önemini Seylan şöyle vurgulamaktadır: Mitolojinin problem çözmede, görme ve düşünmede, kendi bilişsel ve duyuşsal potansiyellerini tanımada öğrenciler için hem genel hem de alana özgü özel bir bilinç geliştirdiğini belirtmektedir (Seylan, 2005: 23). Kısaca öğrenciler çeşitli kültürlerle ve değişik tarihsel dönemlere ait örnek sanat ürünleriyle bilgilendirilerek tanıştırılmalıdırlar. Öğrencilerin değişik sanat disiplinlerinin genel bir bütün içinde nasıl kültürler arası tarihsel bir gelişim geçirdiğini anlayacak duruma gelmeleri gerekir. Sanat eğitimi yoluyla Türk mitolojisinin öğretilmesiyle geçmişin sanatı daha iyi ve kapsamlı bir şekilde anlaşılır. İnsan soyunun tarihi ve duyarlılığı görsel sanatlar yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmış olur (Özsoy, 2007: 48).

Grafik eğitimi dersleriyle, Türk mitolojisinden temaların ve sembollerin öğretilmesi, geçmişten günümüze miras kalan eski sanat eserlerinde görülen kavramların incelenmesi, kültür tarihimizden bize kalan görsel mirası anlamamızı sağlayacak ve yeni nesilleri bu mirasa sahip çıkmaya teşvik edilmiş olunacaktır. Geçmişin en çarpıcı görsel anlatımları olan bu semboller grafik sanatı açısından da önem taşımaktadır. Türk mitolojisinin öğrencilere daha çok katkısı olacaktır. Kendi kültürel mirasımızın korunabilmesi ve özgün yeniliklerin önünün açılması için tüm öğrenciler Türk mitolojisini öğrenmeli ve özümsemelidir.

Mitlere sahip çıkılarak, ilkel toplumun hayat görüşünü, yaşam biçimini, ahlak anlayışını, yücelttiği değerleri içlerinde barındıran yüzlerce binlerce yılın izlerini taşıyan ürünlerin sadece grafik sanatı derslerinde değil pek çok derste araç olarak kullanılmalıdır. Amacına uygun sanat eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve toplumlarına katkıları daha fazla olacaktır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 18). Yapılacak Türk mitolojisi eğitiminde, “mitolojimizi bizzat yaşayarak, tanıyıp değerlendirerek sanatsal biçimlendirme eylemine” dönüştürerek yeni ve özgün biçimler ortaya çıkması sağlanılacaktır (San, 2010: 24). Bu bilgileriyle de geçmişi geleceğe aktarabilecek ve aynı zamanda Türk mitolojisi eğitimi geleceği etkilemekte etkin bir alan olarak önem taşımaktadır. Bu durumda, Türk mitolojisinin yaşamasıyla da sahip olduğumuz en büyüleyici hikâyeler, yüreklerimize, zihinlerimize ve varlığımızın özüne her zaman dokunacaktır (Wilkinson, 2010: 9).

Tram-Semen Türk mitolojisinin neden geniş kapsamda tanınmadığı ve diğer mitolojiler gibi dünyada ün kazanmamış olduğu sorusunu yöneltmiştir. Bu soruya kendisinin verdiği cevap şöyledir: Hunlar, Çinliler gibi tarihi yazmamış, ezberlemiş, bu yöntem de Hunların kültür alanında orijinal bir yaratıcılığın sahibi olduğunun göstergesidir. Sözle, melodiyi (makam) birleştirerek Hunlar, her tür tarihi, kültürel bilgiyi halkın hafızasına yerleştirmiştir (Tram-Semen, 2008: 11). Türk mitolojisinden birçok hikâyede bu nedenle karanlıklara gömülmüş unutulmuştur, çok az hikâye günümüze kadar korunarak gelmiştir. Günümüze ulaşmış Türk mitolojisi ve sembollerin yitip gitmemesi için geleceğe aktarılabilmesi için, kısaca geçmişimize sahip çıkmamız için Türk mitolojisi eğitimi gereklidir.

3.5 Grafik Sanatında Türk Mitolojisi Sembollerinin Önemi

3.5.1 Grafik Sanatı Nedir?

Teker'in belirttiği gibi, “Yunanca “yazmak”, kazımak kökünden türetilmiş bir sözcük olan *grafik* kavramı, önceleri tek renkli, daha sonraları çok renkli olacak şekilde, tahta metal veya taş gibi sert malzemelerin oyularak, üzerine boya sürülmek suretiyle deri veya kâğıt malzemelerin üzerine basılması yoluyla elde edilen şekilleri ifade etmek için kullanılmıştır. Alpan grafik tasarımı şöyle tanımlamaktadır: Belirli bir amaca yönelik olarak çok farklı imgeleri ya da görsel sembolleri kullanarak görsel mesaj düzenleme sanatıdır.” (Alpan, 2005: 53). Grafik sanatı tarihöncesi döneme kadar uzanmaktadır: “İlk grafik eserler olarak, insan yaşamıyla ilgili yeryüzündeki en eski kalıntı örnekleri olan taş ve kemiklere kazınmış şekiller gösterilebilir” (Teker, 2009: 70).

Grafik sanatı, medeniyetin gelişimine ve kültürel ilerlemeye de çok önemli katkı sağlamıştır. Zira, ancak resimle daha kesin ve anlaşılır olarak ifade edilmesi mümkün olan çoğu bilgi ve tecrübe, örneğin ayrıntılı teknik konstrüksiyonlar, anatomik özellikler, bitki ve hayvan şekilleri yüzyıllar boyunca grafik baskı sanatı sayesinde bir kuşaktan diğerine aktarılabilmiştir.

Günümüzde grafik sanatı kavramı, hem basılı sanat eserlerini (tahta baskı, taş baskı, tahta ve metal gravür) hem de bilgi iletimini sağlayan basılı eserleri (örneğin basın ilanı, afiş, broşür gibi) tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. (Teker, 2009: 71).

Grafik sanatında az çizgi ile çok şey anlatılmaktadır. Görsel iletişim açısından grafik sanatı vazgeçilmez bir unsurdur.

3.5.1.1 Grafik ve Anlam

Her türlü grafiksel çalışmalar için görme yeterli değildir; bu çalışmalar “(sonuçta hayvanlar da görüyor ama sanat icra etmiyorlar) algılamaya dayanmaktadır. Tabii buradaki algılama, beyinle (bilinçli ve bilinçdışı düşünceyle) ve hatta dış dünyayla ilişkiye giren bütün bir insan organizmasıyla (bedenle) bağlantı halindeki gözlerin yönetimi şeklindedir” (Leppert, 2009: 22). Görsel algı bu şekilde meydana gelmektedir ve bu algılama anında, beyin bireyin beklentilerinden, geçmiş yaşantılarından, diğer duyu organlarından gelen duyumsamalardan, toplumsal ve kültürel etmenlerden etkilenecek ve çağrışımlara açıktır. Buna göre beyin “gelen duyulardan seçip bazılarını yok sayma, bazılarını güçlendirme, arada olan boşlukları doldurma ve beklentilere göre anlam vermektedir” (Alpan, 2005: 25). Örnek vermemiz gerekirse Hristiyanlığı temsil eden “haç” işareti, Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesini çağrıştırmaktadır. İslam toplumlarında ise “hilal” sembolü kullanılmaktadır. Bu semboller grafiksel olarak tasarlanmış, zamanla derin anlamlara dönüşerek bir öykü ya da olayın güçlü temsilleri sayılabileceklerdir.

Günümüzde mitolojik kültürlü toplumlarda birbirinden farklı gibi görünen seremonilerin içinde gizlenen anlam, mitolojik öykülerle aktarılan hayvan ve bitki gibi kimi imajlar bir oluşumun, yani bir bütünün parçalarını temsil etmektedir (Ateş, 2002: 25).

3.5.1.2 Grafik ve İletişim

İnsanlar tarih boyunca kendilerini ifade etmek için beden dili ve işaretlerle iletişim kurmuşlardır. Yazıdan önce sembollerin iletişim kurmada önemli yeri olmuştur. Tarihöncesine dayanan insanoğlunun görsel macerası, insanın iletişimsel gelişimini ve kendini geliştirmesini her gün arttırarak günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Günümüzde ise artık “işaretler, semboller, piktogramlar görsel evrenimizin vazgeçilmez birer parçalarıdır. Sokakta, trafikte, evimizde televizyonumuzun kumandasında, alışveriş alanlarında, ambalajlarda, kısacası hayatımızın her anında onlarla birlikteyiz” (Ketenci ve Bilgili, 2006: 268). Kısaca bizi bunlar yönlendirmektedir; hem bilgilendirmektedir hem de uyarmaktadır.

Semboller en basit düzeyde iletişimin temelini oluşturur. Alpan'ın da dediği gibi, gerek konuşma diliyle gerekse yazılı dille olsun sembolsüz iletişim olanaksızdır. Görsel sembollerle nesneler ve düşünceler arasındaki ilişkinin anlaşılması kolaylamaktadır (Alpan, 2005: 28).

3.5.1.3 Grafik Sanatı Eğitiminin Amacı

Günümüzde oldukça sık kullanılan ve bütün sanatların temelinde bulunan tasarım kavramı, oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır. Tasarım bir model, kalıp ya da bir süsleme yapmak demek değildir. Reklam tasarımı konusunda Teker'in belirttiği gibi “yaratıcı çalışmalarda yaratıcı düşünceye ulaşabilmek için öncelikle, ürün ve tüketici ile ilgili bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin kişisel bilgi, düşünce ve deneyimlerle birleştirilerek özümzenmesi gerekmektedir” (Teker, 2009: 160).

Grafik baskı teknikleri geliştikçe zaman içerisinde ortaya çıkan tecrübe ve denemeler geniş kitlelere yayılarak, yeni fikir ve görüşlerin ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Grafik sanatında gerekli bilgi ve uygulama alt yapıya sahip bir tasarımcının algısal gelişimi de buna bağlı olarak gelişecektir ve özgün sonuçlara ulaşabilecektir. “Sanatçı kendi düşünce evrenine çekilmiş, belleğinde yerleşen izlenimlerle, görüntülerle yenilerini yaratma eylemine koyulmuştur. Bulunduğu izlenimlerden, görüntülerden alabildiğine türetmeler” yaparak görsellik oluşturmaktadır (Eyupoğlu, 2007: 14).

19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, baskı tekniklerinde de önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Aynı şekilde, teknik ve sosyal alanlardaki hızlı gelişmelerle de grafik sanatlarının modern yaşamdaki kullanım alanları giderek daha da yaygınlaşmıştır.

3.5.2 Grafik Sanatı ve Mit İlişkisi

İlk çağ insanları mağara resimlerini sanat için yapmamışlardır daha çok bir şeyler anlatmak için yapmışlardır. Mağara duvarları, mitolojik anlatıların resimlere veya çizimlere döküldüğü sayfalar olarak görülebilir. Duvar resimleri amaçsız yapılmış çizimler değildir, ya da bu resimlerin “amacı söz konusu hayvanı yeniden üretmek ya da görüntüsünü sunmak değil, yalnızca onun varlığını belirtmek, resmi görececek kişinin kesin bir şekilde hayvanın kimliğini tespit ederek, onu kafasında canlandırmasını

sağlayabilmektir” (Bruhl, 2006: 149). Yapılan bu resimler birer semboldür ve grafiksel bir boyut taşımaktadır. Grafiksel açıdan bakıldığında, eski çağlarda çizilen ve daha sonra kullanılan bazı sembollerin günümüze etkileri bulunmaktadır; özellikle dağ keçisi, geyik gibi bazı hayvanların çizimlerinin zamanla parçalanması ve soyutlanmasıyla harf sistemleri yaratılmıştır. Yani zamanla bu damgaların (sembollerin) “birer birer ses değerine, yani harfe dönüşmesi tarihi ön Türk alfabesinin ortaya çıkmasını” sağlamıştır (Somuncuoğlu, 2011: 368).

Grafik sanatı açısından o dönemde yapılan çizimleri Teker, “eksiksiz bilgi (ürün, insanlar, hayat, olaylar vb) üzerine özgün ve farklı kurulmuş bir düşüncenin görsel mesaja dönüştürülmesi” olarak görmektedir (Teker, 2009: 160). “İnsanlar, daha doğrusu bin yıllar önceki atalarımız, önce kendi aralarında bu resimlerle iletişim kurmuşlar. Sonrasında da bu resimler onların yaşam deneyimlerini, bilgilerini ve birikimlerini kuşaktan kuşağa aktarmanın bir yolu olmuş. Bu resimlere “Kaya kitaplar” demek daha doğru olur belki de...” (Somuncuoğlu, 2011: 33). Görsel açıdan oluşturulan bu çizimleri ve birtakım işaretleri sadece mağara duvarlarına değil; kütüklere, taşlara ve kemiklere kazıyarak da iletişimi gerçekleştirmişlerdir. Özellikle kutsal amaçlı yapılan bu işaretler ilk kullanıldıkları andan itibaren bir anlam taşımaktadır. Teker’e göre kutsal amaçlı simgesel işaretlerin yanı sıra, işaretler, ilk çağlardan beri pratik amaçlarla, yani markalama ve hatırlama amacıyla da kullanılmıştır (Teker, 2009: 80).

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, postmodern kültürün etkisi ve güncel sanattaki yeni yaklaşımlar sanat eğitimini de kaçınılmaz olarak etkilemekte ve onu yeniden yapılanmaya zorlamaktadır (Aydoğan, 2010: 19). Özellikle mitolojik öğelerin hemen hemen her alanda, reklam sektöründe, kitaplarda, filmlerde fantastik ve bilim kurgu edebiyatı ile iç içe olduğu görülmektedir.

Gelişen teknolojiye paralel olarak insanların, evrendeki her şeyin bir nedeni ve bir sonucu olduğu inancı neredeyse kesinleşmiştir. Her şeyin açıklamasının olması, bilinmeyenlerin giderek azalması belki de insanlarda, arkaik dönemlerdeki yaşama olan hayret ve merak duygusunu körüklemektedir. İnsanoğlunun zamanın ve mekânın sınırlarını aşma, zaman ve mekân içinde kendi konumuna bakma, kendinden farklı zeki yaratıklarla ilişki kurma, dünya üzerinde biricik zekâ sahibi ırk olma yalnızlığından kurtulma isteğinin filmlerde vücuda geldiğinin en büyük kanıtları sinemalara yansımaktadır. (Bayat, 2005: 130).

Günümüzde bunlara örnek çalışmalar olarak Truva, J.R.R. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi, Harry Potter, Hayvanların Efendisi, Süpermen vs birçok eser verilebilir. Mitolojiden yararlanılarak oluşturulan fantastik filmler “büyücüler, cadılar, goblinler, kurt adamlar, vampirler, tekboynuzlar, sihirli prensesler vb, genellikle ilkel varlıkların yeni teknolojik temel üzerinden yeniden değerlendirilmesidir” (Bayat, 2005: 128). Bu eserler sonuçta, “geleneksel mitoloji konularını yenileyen dinsel hayalgücü düzeyindeki bir yaratıcılıktır.” (Eliade, 2004: 186). Bunların yanı sıra yeni teknolojik çalışmalarda zamanı geri çevirme veya geleceğe seyahat gibi birtakım bilimsel eserler de ilhamı mitolojiden almaktadır. Eliade’e göre:

...ayrıcalıklı dinsel deneyimler, etkileyici bir fantastik senaryo aracılığıyla başkalarına iletildiklerinde, bütün topluma, birtakım örnekler ya da esin kaynaklarını benimsetmeyi başarırlar. Arkaik toplumlarda, tıpkı başka her yerde olduğu gibi kültür, birkaç bireyin yaratıcı deneyimleri sayesinde oluşur ve yenilenir. Ancak arkaik kültür, mitlerin çevresinde döndüğü için ve mitler de kutsalla ilgili usta kişiler tarafından sürekli olarak yeniden yorumlandıkları ve derinleştirildiklerinden, toplum bütün olarak bu birkaç bireyin ortaya çıkardığı ilettiği değerlere ve anlamlara doğru sürüklenir. Bu anlamda, mit insana, kendi sınırlarını ve koşullarını aşmada yardımcı olur, onu en büyüklerin yanına yükselmede yüreklendirir. (Eliade, 2004: 187).

Mitoloji zamana göre değişiklik gösterse de insanlar her dönem mitolojiden esinlenerek, mitolojik unsurları çalışmalarında kullanmışlardır. Mitolojinin grafik sanatı açısından yadsınamaz bir kaynak olduğu görülmektedir. Fakat topluma göre gereksinmelerin sanal biçimde ifade edilmesi, yine toplumun ekonomik ve teknolojik olanakları ve yerel malzeme sınırları içinde olur. Üstelik insan topluluklarının, bölgesel koşulların etkisi altında, bazı tekniklerin kullanılışında uzmanlaştığı da açıktır (Kuban, 2009: 210). Bütün insan toplulukları, kendilerini bir biçimde görünür kılmak durumundadır ve bunu yapmalarını sağlayan çeşitli araçlar üretip, diğer kültürel gruplara göstermelidirler. Bu açıdan görsel kültür oluşumu ve gelişimi her toplum açısından önem taşımaktadır.

Görsel kültür oluşumu aynı zamanda “bir ulusun dünya görüşünü oluşturur” (Barnard, 2002: 58). Tram-Semen bunu şöyle açıklamaktadır; mitolojiye bakarak halkın yaratıcı açıdan fikrî olarak ilerlemesini, ahlak anlayışını, estetik kurallarını, kültür yönünü (maddi, manevi veya maddi-manevi) ve seviyesini belirlemek mümkündür

(Tram-Semen, 2008: 9). Bu durumda; bir toplumun bilgisine, kültürüne ve yaşam biçimine göre semboller şekillenirler. Bu semboller halk kültürünün, sanatının ve mitolojinin vazgeçilmez öğelerindendir (Uçar, 2004: 33). Bu semboller kültürün sürekliliği ve geleneğin korunması için çok büyük önem taşımaktadır (Malinowski, 2000: 58). Bu açıdan Türk mitolojisinin güzel sanatlar, grafik alanında ders olarak verilmesi sonucunda, öğrencilerin görsel kültürlerinin gelişimine daha da katkıda bulunacaktır.

3.5.3 Sembol Tanımı ve Türleri

Sembol kelimesi eski Yunanca'daki "symbolon (sum-balein)" kelimesi, önce IV. yüzyılda Latince'ye "symbolum" daha sonra diğer batı dillerine "symbole, symbol" şeklinde geçmiştir. Türkçe'de "sembol" ve bazen de "simge" şeklinde kullanılmaktadır.

San'ın tanımına göre sembol: "etkin bir düşünme süreci için imgeler yerine birtakım simgeler kullanırız, imgeler artık kaynaktaki, kökendeki özgün biçimlerini yitirirler. Onların yerini alan simgeler artık gördüğümüz nesnelerle özdeş değildirler; seçilip arınmış, yeniden düzenlenmiş, us tarafından irdelenip soyutlanmış, düşüncenin en etkin araçları haline gelmişlerdir" (San, 2008: 30).

Tokat'a göre sembol: "gizemli olanın bilgisini, dini ve mistik olanı ifade eden her şeydir. Buna göre sembol, sadece görülebilir olanla açığa çıkabilen, görülemez bir realiteyi keşfetmeye yönelten somut bir gerçekliktir" (Tokat, 2004: 11). Sembol kelimesine Türkçe karşılık olarak alamet, nişan, belirti, remiz, im ve işaret sözcükleri kullanılmaktadır. Türkçe sözlük anlamına göre "bir şeyin üzerine bir nişan, bir im basmaya yarayan araç" anlamı taşıyan "damga": "herhangi bir şey üzerine vurulan işaret, alamet, alamet-i farika; marka manalarını karşılamaktadır" (Gülensoy, 1989: 11).

Enveroğlu doktora tezinde damga ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır: "Demirden yapılmış ve kızdırılarak atların, büyükbaş hayvanların sol sağrılarına vurulan işaretlere "damga", koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanların kulaklarının çentilmesine "en", ev eşyası ile bazı başka takımların ve dokumaların üzerine dokunan veya dikilen yahut boyanan alametlerin adına Anadolu'da "im" denir. Bu im sözcüğü yanış olarak kullanılmaktadır, Azerbaycan'da ve Anadolu'da köy ve kasabalarımızda, motif, süs, nakış anlamında, aslı Türkçe olan, yanış, yangış, yaneş sözcükleri kullanılmaktadır." (Enveroğlu, 2005: 10).

Alparslan Salt, *Semboller Ansiklopedisi* kitabında sembolü: “evrensel bilgi ve hakikatlerin basit ve sade ögelere indirgenerek ifade edilmesi” olarak tanımlanmaktadır. (Salt, 2006: 288). Tüm dünyada tarih öncesindeki semboller benzer özellikleri taşımaktadır. Bundan dolayı, “diller başka başka olsa da kullanılan semboller ortak olduğundan, söz konusu çizgiler evrensel bir boyuta sahiptir” (Ateş, 2002: 12).

Grafik tasarım bir bakıma semboller sanatıdır. Teker’in tanımına göre sembol, “her türlü hayal edilebilir kavramı ifade etmek için kullanılan, özellikle toplumsal anlamları işaret yolu ile anlatmaya yarayan ya da toplumsal değerleri çağrıştıran evrenselleşmiş somut şekillere sembol denir” (Teker, 2009: 83). Bir başka tanıma göre ise sembol, içeriği ve anlamı ortaya koyan karmaşık yapısı gereği çift yönlüdür. Anlatılmak istenen ile anlatılan arasında bir süreç olma yönüyle de tek bir anlamı değil çoğu kez birden çok anlamı kapsar (Ö. Alp, 2009: 1).

3.5.3.1 Piktogram

Piktogram, bir kavram veya fikri görsel hale dönüştürmek için sembollerle yalın şekilde oluşturulan resimsel-yazı şeklidir. Becer’e göre piktogram, “resimsel bir dil kullanılarak hazırlanan ve farklı diller arasındaki iletişim engelini ortadan kaldırmaya yönelik simgesel işaretler” olarak tanımlanmaktadır (Becer, 1999: 195). Bir başka tanıma göre ise piktogram, “Bir hareketi ya da durumu bir dizi görsel referans ya da ipucu yoluyla betimleyen grafik unsurdur. Asya dillerinin çoğu bir düşüncüyü iletebilmek için çoğu piktografik ya da ideogramatik karakterlerden oluşan sistemleri kullanırlar” (Ambrose ve Harris, 2010: 192).

Tepecik’in belirttiği gibi, piktogram sadece bir sembol değildir: “daha çok sembolize ettiği objenin anlamını üstlenen bir işarettir. Piktografik işaretler ise öğrenilmek için değil, anlaşılacak için üretilen tasarımlardır” (Tepecik, 2002: 67). Karayollarında kullanılan işaretler, görüldüğü anda anlaşılması gerektiğinden bir piktografıdır. İlk antik el yazıları da piktografik düşüncelerle başlamıştır. Mısır, Mezopotamya, Çin ve Orta Asya toplumlarının geliştirmiş olduğu yazı sistemleri, piktografik düzenlemelerin çok geliştirilmiş ve soyut hale sokulmuş biçimlerdir.

3.5.3.2 Logogram

Bir düşünce ya da kavramı temsil eden piktogramlara ideogram, bir sözcüğü temsil eden piktogramlara da logogram denilmektedir. Logogram konuşma seslerinin dışındaki yani harflerin dışındaki grafik simgelerdir. Örnek olarak dalgalı çizgiler suyu, sağa bakan ok sağa dönülmesi gerektiğini anlatmaktadır. Özellikle trafikte, “sağa dön” yazısından daha çok “sağa dön” işaretinin olması algıda kolaylık sağlar.

3.5.3.3 Amblem

Bir fikri ifade etmek, manevi veya fiziki yarattığı göstermek için kullanılan göze görünür figürlere amblem denilmektedir. Emre Becer’in tanımına göre amblesler, kurumlara görsel kimlik kazandıran, sözcük özelliği göstermeyen, soyut veya nesnel görüntülerle ya da harflerle oluşturulan simgelerdir (Becer, 1999: 194). Bir eşyayı, bir objeyi, bir yeri, bir faaliyeti, bir kavramı resmetme yoluyla temsil eden sembollerdir. Bu sembollere dayalı yazı sistemi ise piktograf olarak adlandırılır. Bunlara çivi yazısı ve hiyeroglif yazılar örnek olarak gösterilebilir.

Amblesmin tarihi Tepecik’in ifadeleriyle, “insanın varlığını gösterdiği gün kadar eskidir. Haberleşmeler, alışveriş ve günlük ilişkilerde, sesli iletişimin yanında bir takım sembolik iletişimlere de ihtiyaç duyan insan, doğada bulunan nesneleri düşünce süzgecinden geçirerek ayıklayıp görsel kimliklere büründürmüştür” (Tepecik, 2002: 61).

3.5.3.4 Logo (Logotype)

Logo (logotype) tanımı şu şekildedir: “İki ya da daha fazla tipografik karakterin sözcük halinde okunacak biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve bir ürün, kuruluş ya da hizmeti tanıtan marka ya da amblesm özelliği taşıyan simgelerdir.” Bir başka tanıma göre, “logolar, bir kurum, ürün veya hizmeti tanıtmak amacıyla tipografik harflerden oluşturulan sözcüklerin marka veya amblesm özelliği taşıyan simgeler şekline dönüşmüş biçimleridir” (Teker, 2002, s. 113). Becer ise logonun tanımını şu şekilde ele almıştır, “hem sözel hem de görsel mesajlar veren logolarda yeni tasarlanmış ya da varolan tipografik karakterlerden yararlanılabilir” (Becer, 1999, s. 195). *Grafik Tasarım Sözlüğü*’ne göre ise logo, “bir şirketin, ürünün, hizmetin ya da tüzel yapının karakterini temsil eden grafik sembollere verilen isim”dir (Ambrose ve Harris, 2010: 156).

3.5.3.5 Türk Mitolojisi Sembollerinde Grafik Tasarımın Varlığı

Avrupalıların çağdaş sanat bağlamında arkaik dönem mitolojisinden yararlandıkları görülmektedir. Eski mit motifleri çağın yeni alametleri ve motifleriyle zenginleştirilerek, grafik tasarım içerisinde yer aldığı görülmektedir (Bayat, 2005: 93).

Türklerin yaşadıkları bölgelerdeki kaya resimlerinden “damgaya geçişin başladığı, tamamen stilize anlatım ve sembolik ifadelerin yer aldığı açıkça görülmektedir (Somuncuoğlu, 2008: 112). Hayatla iç içe olan mitolojik sembollerin gizemli bir yapısı bulunmaktadır. Türk mitolojisi sembollerin, doğa ile nesneyi araştırmaya yönelik çizimler taklit amaçlı değil, doğanın düzeyiyle ilgili yasaların gizini sezinleme ve öğrenme amaçlı olup bu da özgün anlatım dilinin aranıp bulunmasıdır (Deliduman ve Orhon, 2006: 12). Tarih öncesine ait semboller ve imgeler gösterge olduklarında, sadece dolaylı araçlar olarak hizmet edebilirler, çünkü işlevleri sadece yerlerine geçtikleri şeylere gönderme yapmaktır. Bu açıdan “imgeler, soyutluk düzeyi bakımından kendilerinden daha aşağıda bulunan şeyleri betimliyorsa resimdirler. Betimledikleri nesnelerin ya da etkinliklerin birtakım ilgili niteliklerini –şekil, renk, hareket- kavrayıp sunarak görevlerini yerine getirmeleriyle” (Arnheim, 2009: 159) yapılan bu eserlerde, “çizdikleri desenler, yaptıkları resimler ve gravürler” tamamen grafik sanatı ile ilişkilendirilebilir (Bruhl, 2006: 148).

İlkçağlardan bu yana yönetilen temel formlar aynı zamanda her dönemde farklı anlamları içermekte, form ve anlam birlikte birbirinden ayrılamaz bir bütün olarak gelişim göstermektedir. Doğaya sıkıca bağlanma (bağlılık) ve benzetme olgusu uzun yıllar resim sanatının da temeli olmuştur (Ö. Alp, 2009: 8).

İnsan, kaya resimlerini çizmeye başladığında bireysel organizasyonunu tamamlamış, toplumsal organizasyona geçmişti artık. Bunu başka türlü okumak mümkün değil, bireysel yaşayan insan, duygu ve düşüncesini, tasarımını ya da gelecek beklentisini anlatmaz, anlatmasına da gerek yoktur. Ne zaman ki toplu yaşamaya geçilmiştir, o zaman bunu anlatmak ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İmgelerin dünyası kendiliğinden oluşmadı, onu insanlar yaptı ve bu insanlar bir araya gelmeyi, birlikte yaşamayı, üretmeyi, inançlarını ifade etmeyi öğrenmişti. Bu süreçte henüz daha yönetmek, demokrasi, paylaşmak, Tanrısal güç, toplumsal itaat, bireysel emek gibi kavramlardan söz etmek mümkün değildir. İlk imgeler birlikte yaşamak, üretmek ya da üremek ve inanç adına çizilmiştir. Bu çizimleri takip etmek gerekiyor öncelikle. İnsanlığın derin sırları ve

oluşumunda atılan ilk adımları yerli yerine koyunca, sonraki aşamalar adım adım kendiliğinden gelecektir zaten (Somuncuoğlu, 2011: 67).

Türk mitolojisinde özellikle bazı tapınak duvarlarında el izi motifleri görülmektedir. Çatalhöyük el izlerinin dikkat çekici bir özelliği çizilerek yapılmış olmasıdır. Ellerini boyaya batırarak basmamışlardır. Beksaç'ın araştırmalarına göre kaya resimlerinde, el izleri, ayak izleri, benekler, hayvan izleri, şematik hayvan ve insan tasvirleri bir Piktogram üslubudur. Bu üslup Doğu kesimlerinde yayılırken, aynı üslup Avusturalya'da da görülmektedir. Piktogram olarak yayılmış insan ve hayvan figürleri yanında mitolojik konular gelişmiş bir estetik duyarlılıkla işlenmiştir (Beksaç, 2002: 34).

Eski Türklerin bu dönemde yapılmış güneş kursları, sanat tarihinin önemli yapıtlarından sayılır. Genellikle daire biçimli olmaları nedeniyle evreni ya da dünyayı simgeledikleri düşünülebilir. Bazılarının içinde dik ve çapraz kesişen çizgiler görülmektedir. Kimi ise daire biçimlerini yitirmiş; yalnızca bir kutsal hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuncer, 1999: 89).

Türlere ait olduğu düşünülen resim ve çizimlerde şekil ve biçim farklılıkları görülmektedir. Bu farklılıklara göre, Saymalı Taş bölgesindeki kaya resimlerinde “uzayıp giden yol resimleri, birbirine bağlanmış dairelerin gizemleri, güneş adamların dansı, göğe çıkan şamanlar, kareler, dikdörtgenler, gamalı haçlar, simgesel çizimler ve daha birçok soyut resimde insanoğlunun düşüncesini anlatma gayreti açıkça görülmektedir. Bu çok önemli bir aşamadır. Soyut arayışlar düşüncenin ifade edilmesinden, alfabenin aranmasına, meta-fizik kavramların ele alınmasına kadar uzanmaktadır” (Somuncuoğlu, 2011: 43). Teşikle’de bir mağarada bulunan metinlerin piktografik özellikler göstermesi, bu metinlerin oldukça eskiye gittiğini göstermektedir. Aynı mağarada net tasvirlerin çizilmesi ve çizilen tasvirlerdeki inanışın aynı bölgede hâlâ anlatılması dikkat çekicidir (Doğan, 2002: 229).

Bu resimlerde özellikle bir ayırım göze çarpmaktadır. Yapılan çizimlerde karakteristik özelliklerin de vurgulandığı görülmektedir. Bu amaçla yapılan birçok kompozisyon ve çizimler bulunmaktadır. “Üstelik her şahsın tasvirini gerçek sandıracak kadar açık şekilde tasvir etmek isteyen Türk sanatkarı, güzelleştirmek şöyle dursun, karakteristik hatları kuvvetle, bazen karikatüre yakın şekilde resmediyordu. Türk sanatkarlarının karakteri doğru ifade etme çabası neticesinde, Orta Asya’da ilk defa

Uygurlar zamanında portre sanatı doğmuştur.” (Esin, 2006: 280). Esin’in belirttiği gibi stilistik bakımdan olduğu gibi teknik hususlarda da Uygurların kendilerine mahsus usulleri bulunmaktadır. Post-Kuşan duvar resimleri, karanlık renklerde kalın boya tabakalarından oluşurken, Uygurlar ayrı bir teknikle çalışmıştır. Uygurlar resmi gerek kâğıt gerekse duvar üzerine mürekkeple çizerlerdi. Bunun yanı sıra fırçanın yanında, kamış kalemde kullanmışlardır.

Türk mitolojisi sembollerinde görülen ilk soyut biçimler, “çizgi ve geometri” çerçevesinde yapılmıştır. Tarihöncesi çağlara dek inen bu soyutlama ve geometri, nesnelerin belli biçimlerde ifade buluşu insanoğlunun yarattığı en üst oluşumdur (Ö. Alp, 2009: 8). Türk mitolojisindeki resimler ve semboller de biçimsel açıdan grafik tasarımın varlığı söylenebilir.

3.5.3.6 Türk Mitolojisine ait Sembollerin, Grafik Eğitimi Açısından Fayda ve Avantajları

Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan geniş coğrafyada kültür ürünlerinde bulunan semboller, süsleme unsuru olmanın ötesinde, kökleri tarih öncesine giden kültürel, sosyal, dini, felsefi ve mitolojik boyutlarıyla bir toplumun yaşantısını belgeler niteliktedir. Aynı zamanda bu sembollerin değişerek de olsa geçmişten bu yana birikmiş dini, mitolojik ve toplumsal anlamları, plastik açıdan ortak ve ayrı yönleri ile sınıflandırılmaları, kültürel yapıyı ortaya koyma açısından son derece gerekli görülmektedir (Ö. Alp, 2009: 2). Türk mitolojisinin kendine özgü sistemini tespit etmek ve bu sisteme uygun inceleme yöntemi bulmak veya geliştirmek gerekir (Bayat, 2007: 19). Bu mitolojik semboller; yaşanmış olan, yaşanan ve yaşanacak olanın hesaplarının yapıldığı ve geçerli kılındığı bir güç olarak sanat ve görsel imgelem ve algılama gücü zamanla özdeşleşen evrensel bir yasa olarak karşımızda durmaktadır. Bu semboller bir sistemdir. Bir yazıdır. Bir aktarım odağıdır (Beksaç, 2002: 44).

Böylesine köklü bir kültür birikimine sahip olan Anadolu’da mitoloji ve inançların zenginliği önem taşımaktadır. Sembolik anlatımlarda din, büyü, mitoloji, hayvan ve bitki sembolizmi ile coğrafya ve yaşam koşullarının etkisi büyük olmuş, geçmişten günümüze bir sembol bu yolla taşına gelmiştir (Ö. Alp, 2009: 2). Türk mitolojisi sembolleri bir gösterge sistemleri dizisi olarak değişik renk, şekil, biçimler ve stillerden oluşmaktadır.

Anadolu bölgesinde yer alan Çatalhöyük ve Hacılar'da yetkin örneklerle simgelenen Ana Tanrıça, önemini ve etkisini hep korumuştur. Doğal olarak biçim değişikliğine uğramış olsa da, şiş karınlı, koca göğüslü, kimi zaman da yırtıcı hayvanların koruduğu bir taht üzerinde oturur gösterilen Ana Tanrıça daha bir incelmış, zariflik kazanmıştır (Bayladı, 1998: 16). Daha sonraki dönemlerde bulunan anatanrıça modelleri iyice zayıflamıştır. Ancak doğurmaya yarayan organları, karnı, kalçaları özellikle de üçgen biçimle üreme organı çok abartılıdır. Bu bütün Maden Çağı anatanrıçalarının ortak özelliğidir. “O taş döneminin göreneğine uygun olarak, İ.Ö. 5500 yıllarına ait Anadolu'nun Hacılar köyünde bulunan Venüslerin hepsi tombul tombalaktır, ama gövdelerinin çizgilerinde her kabalıktan arınmış berrak bir su akışı vardır. Bu sevimli çizgilerin seyri okşayıcıdır bakan gözelere. Çizgi bu gövdede adeta bir kırlangıcın hafif uçuşunu andırır.” (Tuncer, 1999: 87).

Eliade öncelikle mitin “yaşayan mit olduğunu ya da son zamana kadar bu özelliği koruduğu toplumlarla ilgili olarak; yaşayan mit deyişinden insan davranışı için model oluşturması ve bu yolla yaşama anlam ve değer kazandırması olgusu anlaşılmaktadır. Söz konusu geleneksel toplumlarda mitlerin yapısını ve işlevini anlamak, insanın düşünce tarihinin bir evresine yalnızca ışık tutmak değil ama aynı zamanda çağdaşlarımız arasından bir kategoriye de daha iyi anlamaktır” (Eliade, 2001: 12). Türk mitolojisi günümüzde bazı bölgelerde bu açıdan yaşanılmakta ve yaşatılmaktadır. Türk mitolojisi sembollerinin de anlaşılması kavranması ve doğru yorumlanması hem Türk toplumu hem de sanatçılar açısından önem taşımaktadır. Bizler, birey olarak kendimize özgü özelliklerden ne kadar uzaklaştığımızın ve günlük yaşamımızda bir yerlere ait olma uğruna yükten bağlı olduğumuz değerleri ne kadar göz ardı ettiğimizin her zaman farkında olmayabiliriz. Türk mitolojisi bizlere yalnızca bir ışık tutmakla kalmayıp, kendi kendini geliştirmenin farklı yanını da bize göstermektedir. Ayrıca Türk mitolojisi ve sembolleri kendi içimizde henüz gelişmemişken, içselleşmemişken onu başka ülkelere önermemiz düşünülemez.

Batılılar mitolojik unsurlarını, farklı sanatsal ve bilimsel eserlerde sunarak, kendi mitsel kökenlerini bütün dünyaya benimsetmektedirler. Bu yolla diğer ülkelerde kaybolan değerler ve kültürler bir kimlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum kültürel olarak; aile bağları, ortak ilişkiler ve toplumsal yaşamın dışında eşsiz ve farklı birer birey olmaya iten gizemli bir güdünün varlığını oluşturmaktadır. Simgelerin

kendileriyle karşılaştığında bilinci kaplayan heyecan duygusu yoğunluğu kökenle olan bağları unutturmaktadır. Günümüzde, Türk mitolojisi sembollerinin içerdiği motifler, çeşitli kültürlerin izlerini taşıması farklı bir deyimle, çeşitli kültürlerden alınarak uyarlanan ya da değişim geçiren motiflerin günümüzdeki duruşudur (Danık, 2006: 71).

Türk mitolojisi sembollerinin kişisel amaç doğrultusunda hazırlanması ve bu çalışmanın anlam duygusunun ardındaki daha derin boyutunun, gerçek kimliğimize kavuşma çabalarının ardında yatan belki de en derin anlamı ile gözler önüne serilmesi ve bizleri yönlendirmesidir. Özellikle kendi “sanat yapıtı kimliğine sahip olsa da, toplumun tanımlanabilen bir gereksinmesine cevap vermek üzere ortaya çıkmaktadır” (Kuban, 2009: 210). Aynı zamanda ne olursa olsun mitolojik bir hikâyeyle yapılan bir çalışma herkese hitap etmelidir. Bilim, edebiyat ve sanat gibi alanlarla ilişkili olan insanlar mitoloji bilmeleri gerekmektedir (Gezgin, Gezgin ve Çokişler, 2004: 8).

Mitoloji bir özlem ve sadece bir moda takıntısı olarak algılanmamalıdır. Çağdaş insanın kökenine dönüşü olarak değerlendirilmelidir. Geçmiş bilmek Wilkinson’un uyguladığı gibi yeni bir yaşamın nasıl kurulacağını sırrına erişmek anlamında ilgi çekicidir. Nitekim mitolojik kahramanların ve olayların yeni yorumu da bunu tasdik etmektedir. Her geçen gün farklılaşan ve kökleri unutilan, kültür ortaklığı mefhumunun yitirildiği bir zamanda, insanların, daha sistemli kurallarına sahip çıkan milletlerin dönemini görmek, kısacası kökenleri anlamak istemeleri, mitolojiye rağbetin en önemli kanıtıdır. Köken mitleri, yine mitlerde karşılaşılabilen, medeniyetin yükselmesine vesile olan icat ve keşifleri, bir takım bitki ve hayvanların ortaya çıkışını, geçirilen değişimleri anlatan mitler, hatta ve hatta yeni kurulan kentlerle ilgili mitler bulunmaktadır (Taş, 2002: 12).

Dünyanın, evrenin, insanın, hayvanların, bitkilerin, hatta olayların bile bir yaratılış mitos (köken mitos) mutlaka bulunmaktadır. “Her kültürün paylaşılan derin kökler sunan ve kimlik duygumuzu güçlendiren kendi sembolleri, yaratılış öyküleri ve cet hikâyeleri” bulunmaktadır (Wilkinson, 2010: 136). Bu da göstermektedir ki, bugün yaşadığımız hayatın pek çok yönünü doğaüstü varlıkların, başlangıçta mitolojik çağlarda verdikleri mücadeleye ve yaptıkları işlere borçluyuz. Günümüze kadar gelen bu mitosların yaptıkları yolculukları düşünürsek, neredeyse sonsuzluktan gelip sonsuzluğa gittikleri gibi bir sonuca varmamız olasıdır (Gezgin, Gezgin ve Çokişler,

2004: 16). Bu açıdan mitleri bilmek konusunda Gezgin ve Çokişler şu şekilde açıklama yapmışlardır:

Mitleri bilmek, hitap ettiği kitle için çok önemlidir; insanlar, doğaüstü güçlerle nasıl baş edeceklerini bu mitlerden öğrenirler. Gerçekten de bir nesnenin, bir hayvanın kökenini bilmek, onlar üstünde sihirli bir güç edinmek demektir; insan bu sayede onlara egemen olmayı başarır, çoğalmalarını ya da istenilen ölçüde üretilmelerini sağlar. (Gezgin, Gezgin ve Çokişler, 2004: 17).

Ayrıca sembollerin kökenlerine inilip anlam, biçim ve konularının ortaya çıkarılarak geçmiş kültür ile günümüz kültürü arasında bir köprü kurulmasının, geleceğin sanatına sağlam bir temel oluşturacağı düşünülmektedir (Ö. Alp, 2009: 2). Türk mitolojisi sembollerinin insan yaşamındaki önemi açısından, Türk mitolojisinin bilinmesiyle “toplum içinde kendine, çevresine yabancılaşmaktan kurtulur, ayrıca kültürel ve toplumsal gelişmede katılımcı kişiler yetişmesinde önemli rol üstlenir” (Kırıçoğlu, 2005: 51).

3.5.4 Sembol ve Mit İlişkisi

Sembol ile insan ilişkisi neolitik döneme kadar uzanmaktadır. Tarihöncesinde görülen “yazısız kabile mensuplarından gelişmiş uygarlıklara kadar bütün insanlar sembol kullanmıştır” (Albayrak, 2010: 3). Bu semboller ya da işaretler, ister yepyeni bir görünüm alarak, isterse bağdaştığı bileşimlerde dağılarak yeni anlamlar kazanarak kullanılsın, bu mite görsel zenginlik katacaktır (Bonney, 2000: 993). Bazı semboller ve sembol sistemleri “binlerce yıl boyunca gelişir ve kültürden kültüre değişiklikler gösterir, diğerleri de nispeten hızla ortaya çıkar ve çok çabuk yayılır, hatta evrensel bir hal alır” (Wilkinson, 2010: 278). Bunlara en güzel örnek ise ülke bayraklarıdır. Ülke bayraklarının renkleri ve üzerindeki semboller, toplumsal ve kültürel kökenlerle bağdaşmaktadır.

Ateş’e göre mitolojilerdeki sembolik anlatımın karmaşık kurgusu çözümlenemediğinde sembollerin oluşturduğu kompozisyonları anlamak da mümkün gözükmemektedir. Daha da önemlisi, mitolojik konuların özü tüm bilinmezliklerin düğümlendiği asıl gizli noktaları oluşturmaktır. Ateş bununla ilgili şunları söyler: “Aslında, burada bizzat mitoloji sembolik anlatımlardan oluştuğundan hem mitoloji,

hem sembol iki bilinmeyen olarak bir aradadır. Anlatılarda ön plana çıkarılan nesnelerin gerçek anlamları da bu görüntülerin ardında gizlenmektedir” (Ateş, 2002: 19).

Günümüzde ise semboller; “insanlık tarihinin ilk zamanlarından günümüze kadar geçen sürede kullanılan somut göstergeler, ikonlar, yazılar, resimler, heykeller, fotoğraflar ve giderek daha soyutlaşan, işaretler, semboller, logolar ve markalar sayılabilir” (Teker, 2009: 75). Zamanla bu semboller daha sistemli olarak kontrol altında tutulmaktadır. Özellikle her ülke de geçerli olan bir sembol olarak tuvaletlerin kapısındaki evrensel erkek/kadın işareti gösterilebilir. Bu tür özelliklere sahip görsel göstergeler açısından, görsel iletişimde kullanılan göstergelerin belirli bir biçim, görünüm veya harekete sahip olması ve temsil ettikleri nesne veya kavramlarla aralarında benzerlikten kaynaklanan doğal bir bağ bulunması gerekmektedir. Üretilen sanat yapıtlarının yanı sıra törenleri, dansları, şarkıları, formülleri (kalıplaşmış sözcükler) ve oyunları bunun en güzel kanıtıdır (Bruhl, 2006: 188). Ayrıca içinde bulunduğumuz zamanda mevcut olan “ilkel toplumlarda mitler hâlâ insanların hareket ve davranışlarına yön vermektedir. Bu toplumlarda mitlerin rolleri ve fonksiyonları devamlı olarak etnologlar tarafından kontrol edilmektedir” (Seyidoğlu, 2009: 16).

3.5.5 Görsel bir dil olarak Türk Mitolojisi Sembollerinin Önemi

Anadolu’daki sembollere Türkler “Damga” demişlerdir. Anadolu’nun çeşitli bölgelerine yerleşmiş olan Türk boyları atalarından miras kalan damgaları kullanmaya devam etmişlerdir. Ayrıca kullanmakta oldukları damgaların daha da gelişmesini sağlamışlar ve bunları estetik bakımdan geliştirmişlerdir. Türk damgaların üzerine yapılan araştırmalara göre atlara, sığırlara, evlerin kapılarına, buğday ve un ambarlarına vurulan bu damgalar, gittikçe folklorik özellikler kazanarak günümüzde de yaşamaya devam etmiştir (Gülensoy, 1989: 72). Akalın’a göre, Oğuz bir Türk boyudur ve yirmi iki bölükten oluşmaktadır. Her bir bölüğün sembolü bulunmaktadır. Ayrıca “hayvanlarına vurdukları ayrı birer damgaları vardır. Birbirlerinin hayvanlarını damgalarından tanımaktadırlar”(Akalın, 2008: 78). Ayrıca bu semboller ve damgalar, Türk resim sanatı, halıcılık, deri işlemleri şüphesiz hayvan stili üzerine kurulmuştur (Bayat, 2005: 29).

Günümüzde de Doğu Anadolu’da bulunan koç ve koyun mezar taşları o dönemlere ait en güzel örneklerdir. Anadolu’daki koç ve koyun heykelleri genellikle

açıkta ve yere çökmüş bir şekilde oyulmuştur. At heykelleri ise ayakta. Sade bir şekilde işlenmiş bu heykellerin büyük bir kısmının üzerinde çeşitli eşyalara ait kabartma veya oyma figürler görülmektedir. Bu kabartmalar da kılıç, eğri kılıç, hançer, bıçak, sadak, çevgan (çögen), kalkan, tüfek, dokuma tezgâhı, şiş, herek, çatal, çeşitli hayvan, bitki figürleri oldukça boldur. Bu figürlerin sadece süs olarak değil oraya defnolunmuş şahsın hayatı ve mesleğiyle ilgili bilgiler sunduğu da görülmektedir. Üzerlerindeki simge “temsil ettiği” nesneyle bütünleşmekte ve böylelikle onun varlığını sürdürmesini sağlamaktadır. Öyleyse varlıklar görünmez hale geldiklerinde (örneğin, ölümler gibi) muhafaza edilen uzantıları simge işlevi görmektedir. Buna karşın simgeler görünmeyen varlıklarla bütünleşmekte ve onlarla aynı töze sahipmiş gibi hissedilmekte, dolayısıyla da gerçek uzantılara dönüşmektedirler (Bruhl, 2006: 148).

Türk tarihi için büyük önemi olan kaya resimleri hakkında Somuncuoğlu şunları söylemektedir: “İlk dönemlerde Türklerin hayatında çok önemli rol oynayan hayvanların çizildiği görülmektedir. Sonraki dönemlerde toplum için çok faydalı olan hayvanların adeta bir kült haline dönüştüğünü ve resimden yazıya doğru değişen dönemlerde somuttan soyuta doğru bir gelişme olduğu görmekteyiz (Somuncuoğlu, 2008: 24).

Doğan’ın Göktürk (runik) işaretli yazıtları incelediği çalışmalarında birçok Türk soyuna ait damgaları (sembollerin) tespit etmiştir. Bu damgalar daha çok ideogram ya da piktogram şeklindedir. Örnek olarak “ligatür ve piktografik özellikler bulunan yarı hece yazısına Proto-Kanaite yazısının versiyonları olan Fenike, Etiyopya, Güney Arap, Eski İbrani ve Eski Grek yazıları gösterilebilir” (Doğan, 2002: 1). Göktürk alfabesi, ideogram ve piktogram olarak en güzel örneklerden birini oluşturmaktadır. Semen’e göre bu açıdan, “Türk kültürünün geleneksel ürünlerine nokta koyulması olayı daha uzun zaman ister. Zira dünyaya parça parça dağıtılmış bir halktır Türk halkı. Hepsini araştırmak, bilgi toplamak da zaman ister” (Tram-Semen, 2008: 13).

İpşiroğlu’na göre, günümüzde büyük bir hızla gelişen teknolojinin sanata girmesiyle sanat dünyasında ikinci bir devrim yaşanmaktadır. Geçmişte, sanatçılar görsel sanatların sınırlarını zorluyorlardı. Bugün ise geçmişte atılan tohumlar değişik alanlarda ve sanat türlerinde patlama halinde kendini gösteriyor ve bunlara sürekli yenileri ekleniyor. Bildik sanat türleri iç içe girerek bütünleşiyor ve yeni türler oluşuyor. Yaratıcılıkta malzeme önem kazandı, görsel sanatlar kavramı altında müzikle, beden

diliyle fotoğraf ve filmle bütünleşen yeni sanat türleri doğdu (İpşiroğlu, 2010: 11). Mitolojik malzemeler açısından yeni ve eski yan yana yaşamaya devam edecektir, bunlar zorunlu olarak birbirlerini etkileyeceklerdir. Ekonomik sınırlar toplumu modern teknolojinin kabulüne gittikçe daha güçlü olarak zorladığı zaman, yaratma süreci de ona paralel bir değişiklik gösterecektir (Kuban, 2009: 214).

Günümüzde “modern insanın mitsel düşüncede ifade edilen varoluşsal hakikati görebilmesi için, gerek mitolojinin gerekse bilimin nesnelleştirici düşüncesinin ötesine gitmelidir (Kuşçu, 2006: 13).

BÖLÜM 4

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama aracı ve verilerin analizi yer almıştır.

4.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Konu ile ilgili kitap, dergi ve makaleler taranarak araştırmayı destekleyecek bilgiler toplanmıştır. Araştırmada temel bilgi toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Kaynak kişilerle bire bir görüşmeler yapılmıştır.

4.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’deki Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mesleki Eğitim Fakülteleri’nde Grafik Eğitimi ya da Sanat ve Tasarım gören öğrenciler ve bu fakültelerde ders veren öğretim elemanları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise; Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi/Sanat ve Tasarım Fakültesi Grafik Eğitimi/Grafik Tasarım Bölümü, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü, Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü, Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Görsel Sanatlar ve Tasarım Bölümü ve Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Görsel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Grafik Tasarım Bölümlerinden rastgele örneklem yoluyla seçilerek öğretim elemanları ve öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan fakültelerdeki öğretim elemanı ve öğrenci sayıları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırma Kapsamına Alınan Fakültelerdeki Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayıları

Sıra No	Fakülteler	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci Sayısı
1	G. Ü. Mes. Eğ. F./Sanat ve Tas. F.	8	79
2	G. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi	4	80
3	H. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi	9	79
4	A. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi	7	34
5	Baş. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi	7	54
6	Bil. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi	2	74
Toplam		37	400

4.3 Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada çok sayıda öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşlerini alabilmek amacıyla anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada konu ile ilgili tez, makale, kitap ve diğer kaynaklar taranmıştır.

Anket formu bilgileri, araştırmalar sonucunda hazırlanarak uzman hoca tarafından da onay alınarak uygulama aşamasına getirilmiştir. Bunun sonucunda ise anket formu çoğaltılarak, uygulanmaya başlanmıştır.

Anket formu hem öğretim elemanlarını hem de öğrencileri kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; öğrenci ve öğretim elemanı, yaş, cinsiyet, okul, sınıf ve yaşam yerine ilişkin 5 soru yer almıştır. İkinci bölümde ise, mitoloji üzerine 31 soruya yer verilmiştir.

Anket soruları üçlü ve beşli Likert tipi ölçek şeklinde düzenlenmiştir. Üçlü ölçekte 5 soru yer almaktadır; “Hayır”, “Kısmen” ve “Evet” seçeneklerinden oluşmaktadır. Beşli ölçekte ise 22 soru bulunmaktadır. Onlarda, “Katılmıyorum”, “Biraz katılıyorum”, “Orta düzeyde katılıyorum”, “Çoğunlukla katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” maddelerinden biri işaretlenerek anketin cevaplanması istenmiştir. Bunların dışında 4 soru ise çoklu seçenekli maddelerden oluşmaktadır.

Anketler, 2010-2011 yılı Öğretim Yılı Bahar Döneminde örneklem grubuna giren Güzel Sanatlar Fakülteleri’nde ve Eğitim Fakülteleri’nde öğrenim gören 400

öğrenci ve 37 öğretim elemanı olmak üzere toplam 437 kişiye uygulanmıştır. Bu süre sonunda anketlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Fakat anketler uygulanmadan önce güvenirlik testi yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik analizi yapılarak alfa değeri (.92) bulunmuştur.

4.4 Verilerin Analizi

Araştırma kapsamına alınan Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri'nde uygulanan anketler, istatistiksel çözümlemelerinin yapılabilmesi için bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlemesinde SPSS 13.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından faydalanmıştır.

Verilerin yüzde ve frekans değerleri, aritmetik ortalamaları hesaplanmış, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri öğrencileri ve öğretim elemanlarının görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının hesaplanmasında t-testi kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans analizi (Anova) uygulanmıştır. Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Araştırma örneklemine giren anlamlılık düzeyi en düşük (.05) düzeyinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde yorumlanmıştır.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anketlerden elde edilen verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumları yer almaktadır.

5.1 Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde; öğretim elemanları ve öğrencilerin kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla, 5 maddeden oluşan anket soruları yer almaktadır. Anketten elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
Bayan	247	63.2	18	48.6
Erkek	144	36.8	19	51.4
Toplam	391	100.0	37	100.0

Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının cinsiyetlerine ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde, örneklem grubuna giren öğrencilerin % 63.2'sinin bayan olduğu, bunu % 36.8'ini erkek öğrencilerin izlediği görülmektedir. Öğretim elemanlarının cinsiyetlerinde ise, % 48.6'sı bayan, % 51'i erkek olduğu görülmektedir. Bu araştırmaya göre, bayan öğrencilerin sayısının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşlarına göre dağılımı

Yaş grupları	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
20 yaş altı	91	26.5	-	-
21-25	230	67.2	1	2.7
25-42	21	6.3	30	81.1
43-55	-	-	6	16.2
Toplam	342	100.0	37	100.0

Evren ve örneklem grubuna giren öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşlarına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin % 26.5'inin 20 yaş altı, % 67.2'sinin 21-25 yaş, % 6.3'ünün 25-42 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının yaşlarına bakıldığında ise % 2.7'sinin 21-25 yaş, % 81.1'inin 25-42 yaş, % 16.2'sinin 43-55 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu Tablonun sonucuna göre, öğrenci yaşlarının çoğunluğu 21-25 yaş aralığında olduğu, öğretim elemanları yaşlarının ise daha çok 25-42 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının okullara göre dağılımı

Okul	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
G.Ü. M.E.F./Sanat ve T. F.	79	19.8	8	21.6
G.Ü. Güzel Sanatlar Fak.	80	20.0	4	10.8
H.Ü. Güzel Sanatlar Fak.	79	19.8	9	24.3
A.Ü. Güzel Sanatlar Fak.	34	8.5	7	18.9
Başkent Ü. Güzel San. Fak.	54	13.5	7	18.9
Bilkent Ü. Güzel San.Fak.	74	18.5	2	5.4
Toplam	400	100.0	37	100.0

Evren ve örneklem grubuna giren öğrenci ve öğretim elemanlarının okul dağılımına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde; öğrencilerin % 19.8'i ve öğretim elemanların % 21.6'sı G. Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi/Sanat ve Tasarım

Fakültesi'nden, öğrencilerin % 20'si ve öğretim elemanlarının % 10.8'i G.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden, öğrencilerin % 19.8'i ve öğretim elemanlarının % 24.3'ü H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden, öğrencilerin, % 18.9'u ve öğretim elemanlarının % 8.5'i A. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden, öğrencilerin % 13.5'i ve öğretim elemanlarının % 18.9'uzu Başkent Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden, öğrencilerin % 18.5'i ve öğretim elemanlarının % 5.4'ü Bilkent Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden oluşmaktadır.

Tablo 5: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı

Öğrenci		
Sınıflar	f	%
1. Sınıf	95	24.1
2. Sınıf	115	29.2
3. Sınıf	104	26.4
4. Sınıf	80	20.3
Toplam	394	100.0

Örneklem grubuna giren öğrencilerin sınıflara göre dağılımına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin % 24.1'in 1. sınıf, % 29.2'nin 2. sınıf, % 26.4'ün 3. sınıf ve % 20.3'ün 4. sınıftan oluştuğu görülmektedir. Bu Tabloda, sınıflara göre öğrenci sayılarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirdiği yere göre dağılım

Maddeler	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
Köy ve köy altı yerleşim yerinde	8	2.1	-	-
Kasaba veya ilçede	17	4.3	1	2.9
Şehirde	121	30.5	4	11.8
Büyükşehirde	239	60.3	29	85.3
Yurtdışında	11	2.8	-	-
Toplam	396	100.0	34	100.0

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının yaşamlarının büyük bir bölümünü nerede geçirdiğine ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 6 incelendiğinde; öğrencilerin % 2.1 köy ve köy altı yerleşim yerinde, öğrencilerin % 4.3'ü ve öğretim elemanların % 2.9'u kasaba veya ilçede, öğrencilerin % 30.5'i ve öğretim elemanlarının % 11.8'i şehirde, öğrencilerin % 60.3'ü ve öğretim elemanlarının % 85.3'ü büyükşehirde, öğrencilerin % 2.8 yurtdışında geçirmişlerdir. Bu Tablonun sonucuna göre, hem öğrenciler hem de öğretim elemanları yaşamlarının büyük bir bölümünü büyükşehirde yaşadıkları görülmektedir.

5.2 Birinci ve İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular (Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yerine İlişkin Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Görüşleri)

Türk mitolojisindeki sembollerin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin öğrenci ve öğretim elemanlarının görüşlerine ilişkin anketlerinden elde edilen veriler, % frekans halinde yorumlanmıştır.

5.2.1 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Önemine İlişkin Görüşler

Bu bölümde; öğretim elemanları ve öğrencilerin eğitimleri esnasında Türk mitolojisini işlemeleri, Türk mitolojisi sembollerini incelemeleri ve çalışmalarında kullanılmasına ilişkin anketten elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin bulgular

		Öğrenci		Öğretim Elemanı	
Maddeler		f	%	f	%
Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?	K.	24	5.8	-	-
	B. K.	65	16.3	3	8.1
	O. D. K.	96	24.1	2	5.4
	Ç. K.	75	18.8	4	10.8
	T. K.	140	35.0	28	75.7
Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne katılıyor musunuz?	K.	25	5.8	-	-
	B. K.	70	17.7	2	5.5
	O. D. K.	101	25.5	5	13.9
	Ç. K.	98	24.2	6	16.7
	T. K.	106	26.8	24	63.9
Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitime daha çok yer verilmesi gerekir, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	31	7.8	-	-
	B. K.	64	15.6	1	2.8
	O. D. K.	98	24.6	4	11.1
	Ç. K.	88	22.1	7	16.7
	T. K.	119	29,9	25	69.4
Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	16	4.0	1	2.7
	B. K.	74	17.9	-	-
	O. D. K.	94	23.7	4	10.8
	Ç. K.	99	24.9	9	24.5
	T. K.	117	29.5	23	64.7
Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz?	K.	75	18.8	3	8.3
	B. K.	144	35.7	12	33.3
	O. D. K.	99	24.9	16	41.7
	Ç. K.	49	12.3	2	5.6
	T. K.	33	8.3	4	11.1
Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	39	9.8	-	-
	B. K.	86	20.9	4	11.1
	O. D. K.	122	30.7	19	52.8
	Ç. K.	88	22.2	6	13.9
	T. K.	65	16.4	8	22.2
Toplam			100.0		100.0

Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 7'ye göre; “Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği” görüşüne öğrencilerin % 35.1'inin tamamen katıldıkları, % 24.1'inin orta düzeyde katıldıkları, % 18.8'i çoğunlukla katıldıkları; % 5.8'inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 75.7'sinin tamamen katıldıkları, % 10.8'inin çoğunlukla katıldıkları, % 8.1'inin biraz katıldıkları, % 5.4'ünün orta düzeyde katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanların eğitimsel açıdan Türk mitolojisinin alınması konusunda öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu” görüşüne öğrencilerin % 26.8'inin tamamen katıldıkları, % 25.5'i orta düzeyde katıldıkları, % 24.2'sinin çoğunlukla katıldıkları, % 17.7'sinin biraz katıldıkları; % 5.8'inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 63.9'unun tamamen katıldıkları, % 16.7'sinin çoğunlukla katıldıkları, % 13.9'unun orta düzeyde katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin grafik eğitimine, öğrencilere oranla olumlu görüş belirterek katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

“Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir”, görüşüne öğrencilerin % 29.9'unun tamamen katıldıkları, % 24.6'sinin orta düzeyde katıldıkları, % 22.1'inin çoğunlukla katıldıkları; % 7.8'i katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise 69.4'ü tamamen katıldıkları, % 16.7'sinin çoğunlukla katıldıkları, % 11.1'inin orta düzeyde katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları öğrencilere oranla daha çok grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine yer verilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar” görüşüne öğrencilerin % 29.5'inin tamamen katıldıkları, % 24.9'unun çoğunlukla katıldıkları, % 23.7'sinin orta düzeyde katıldıkları; % 4.0'ının katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 64.7'sinin tamamen katıldıkları, % 24.5'inin çoğunlukla katıldıkları; % 2.7'sinin katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanları, öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirterek, Türk mitolojisi sembollerinin farklı bakış sunacağını belirtmişlerdir.

“Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı” öğrencilerin % 35.7’sinin biraz katıldıkları, % 24.9’unun orta düzeyde katıldıkları; % 18.8’inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 41.7’si orta düzeyde katıldıkları, % 33.3 biraz katıldıkları, % 11.1 tamamen katıldıkları; % 8.3’ünün katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre; öğrencilerin büyük çoğunlu biraz katıldığını, öğretim görevlileri ise daha çok orta düzeyde katılıyorum görüşlerini belirtmişlerdir.

“Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır” görüşüne öğrencilerin % 30.7’sinin orta düzeyde katıldıkları, % 22.2’sinin çoğunlukla katıldıkları, % 20.9’u biraz katıldıkları; % 9.8’inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 52.8’inin orta düzeyde katıldıkları, % 22.2’sinin tamamen katıldıkları, % 13.9’unun çoğunlukla katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre hem öğretim görevlileri hem de öğrencilerin büyük çoğunluğu orta düzeyde katıldıkları görülmektedir.

Tablo 8: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki yerine ilişkin bulgular

	Öğrenci		Öğretim Elemanı		
Maddeler		f	%	f	%
Mitoloji okur musunuz?	H.	109	27.2	-	-
	K.	192	48.0	11	29.7
	E.	99	24.8	26	70.3
Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?	H.	161	40.3	4	10.8
	K.	189	47.2	20	54.1
	E.	50	12.5	13	35.1
Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?	H.	263	65.8	25	67.6
	K.	71	17.7	10	27.0
	E.	66	16.5	2	5.4
Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz?	H.	192	48.0	7	18.9
	K.	153	38.2	14	37.8
	E.	55	13.8	16	43.3
Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?	H.	198	49.5	11	29.8
	K.	136	34.0	15	40.5
	E.	66	16.5	11	29.7
Toplam			100.0		100.0

Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 8'e göre; "Türk mitolojisi okur musunuz?" görüşüne öğrencilerin % 48.0'ının kısmen, % 27.2'sinin hayır ve % 24.8'inin evet olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 70.3'ünün evet, % 29.7'sinin kısmen olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanlarının öğrencilere oranla daha çok mitoloji okuduğu görülmektedir.

"Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?" görüşüne öğrencilerin % 47.2'sinin kısmen, % 40.3'ünün hayır ve % 12.5'i evet olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 54.1'inin kısmen, % 35.1'inin evet ve % 10.8'inin hayır olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanlarının öğrencilere oranla daha çok Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir.

“Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?” görüşüne öğrencilerin % 65.8’inin hayır, % 17.7’sinin kısmen, % 16.5’inin evet olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 67.6’sının hayır, % 27.0’ının kısmen ve % 5.4’ünün evet olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, hem öğretim görevlileri hem öğrencilerin Türk mitolojisi üzerine ders almadıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz?” görüşüne öğrencilerin % 48.0’ının hayır, % 38.3’ünün kısmen ve % 13.8’inin evet olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 43.3’ünün evet, % 37.8’inin kısmen % 18.9’unun hayır olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türk mitolojisi sembollerini incelemediği, öğretim görevlilerin büyük bir çoğunluğunun ise Türk mitolojisi sembollerini incelediği görülmektedir.

“Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?” görüşüne öğrencilerin % 49.5’inin hayır, % 34.0’ının kısmen ve % 16.5’inin evet olduğu görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 40.5’inin kısmen, % 29.8’inin hayır ve % 29.7’sinin evet olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, öğrencilerin grafiksel çalışmalarında Türk mitolojisinden faydalanmadıkları, öğretim elemanlarının ise kısmen faydalandıkları görülmektedir.

Tablo 9: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin hangi türlerine daha çok ilgi duyduğuna ilişkin bulgular

	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
Mitoloji Türleri				
Antropogoni	126	31.5	17	45.9
Kozmogonik	131	32.8	23	62.2
Türeyiş	134	33.5	19	51.4
Köken	127	31.8	17	45.9

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının “Türk mitolojisinin hangi türü ilginizi daha çok çekiyor? görüşüne ilişkin, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının birden çok seçenekleri işaretledikleri için tabloda “toplam” frekans alınmamıştır. Tablo 9’da yer alan bulgulara göre öğrencilerin % 33.5’inin türeyiş, %32.8’inin kozmogonik, % 31.8’inin köken mitleri ve % 31.5’inin antropogoni olduğu görülmektedir. Öğretim

elemanlarının % 62.2'sinin kozmogonik, % 51.4'ünün türeyiş, % 45.9'unun antropogoni ve % 45.9'unun köken mitleri olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, hem öğrenciler hem de öğretim elemanları açısından mitolojinin tüm türlerinin dikkat çektiği görülmektedir.

5.2.2 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 10: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının, Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin görüşlerin dağılımı

	Öğrenci		Öğretim Elemanı		
Maddeler	f	%	f	%	
Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği görüşüne katılıyor musunuz?	K.	27	6.8	1	2.7
	B. K.	56	14.0	-	-
	O. D. K.	81	20.4	7	18.9
	Ç. K.	88	22.1	7	18.9
	T. K.	148	36.7	22	59.5
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz?	K.	22	5.5	-	-
	B. K.	62	15.6	1	2.8
	O. D. K.	120	30.2	4	11.1
	Ç. K.	102	25.4	8	22.2
	T. K.	94	23.4	24	63.9
Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	26	6.5	-	-
	B. K.	82	20.6	3	5.6
	O. D. K.	128	32.1	14	38.9
	Ç. K.	96	24.0	12	33.3
	T. K.	68	16.8	8	22.2
Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır görüşüne katılıyor musunuz?	K.	55	13.8	8	21.6
	B. K.	108	27.0	9	24.3
	O. D. K.	127	31.8	11	29.8
	Ç. K.	65	16.2	4	10.8
	T. K.	45	11.2	5	13.5
Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	20	4.6	-	-
	B. K.	71	17.5	-	-
	O. D. K.	113	28.2	13	37.1
	Ç. K.	114	28.9	5	14.3
	T. K.	82	20.8	19	48.6
Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve	K.	36	9.0	-	-
	B. K.	76	19.1	2	2.7
	O. D. K.	109	27.5	11	29.8

kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	Ç. K.	114	28.0	5	13.9
	T. K.	65	16.4	19	53.5
Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	98	24.0	4	11.4
	B. K.	112	28.4	7	14.3
	O. D. K.	101	25.6	9	25.7
	Ç. K.	56	14.2	8	22.9
	T. K.	33	7.8	9	25.7
Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	29	6.6	1	2.8
	B. K.	76	19.3	1	2.8
	O. D. K.	95	23.9	9	25.0
	Ç. K.	118	29.2	7	16.6
	T. K.	83	21.0	19	52.8
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	26	6.5	-	-
	B. K.	74	18.6	-	-
	O. D. K.	107	26.8	6	17.6
	Ç. K.	109	27.3	10	29.5
	T. K.	84	20.8	21	52.9
Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	79	19.8	13	37.1
	B. K.	100	25.2	11	31.4
	O. D. K.	119	30.0	9	20.0
	Ç. K.	53	13.4	4	11.5
	T. K.	49	11.6	-	-
Türk mitolojisi sembolleri, iletişim için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	32	7.8	1	2.8
	B. K.	75	18.6	3	8.3
	O. D. K.	110	27.6	2	5.6
	Ç. K.	100	25.1	6	13.9
	T. K.	83	20.9	25	69.4
Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	34	8.6	1	2.7
	B. K.	63	15.8	2	5.4
	O. D. K.	98	24.6	3	8.1
	Ç. K.	99	24.9	7	18.9
	T. K.	106	26.1	24	64.9
Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır görüşüne katılıyor musunuz?	K.	49	12.0	2	5.7
	B. K.	85	21.2	4	11.4
	O. D. K.	138	34.6	11	31.4
	Ç. K.	75	18.9	5	14.3
	T. K.	53	13.3	15	37.2
Toplam			100.0		100.0

Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 10'a göre; "Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği" görüşüne öğrencilerin % 36.7'sinin tamamen katıldıkları, % 22.1'inin çoğunlukla katıldıkları, % 20.4'ünün orta düzeyde katıldıkları; % 6.8'inin katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının ise, % 59.5'inin tamamen katıldıkları, % 18.9'unun çoğunlukla katıldıkları; % 2.7'sinin katılmadıkları görülmüştür. Bu sonuca göre, öğretim elemanlarının öğrencilere oranla Türk mitolojisi hikâyeleri ve sembollerinin hayal dünyasını zenginleştirdiği yönünde daha olumlu yaklaşmışlardır.

"Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı" görüşüne öğrencilerin, % 30.2'si orta düzeyde katıldıkları, % 25.4'ü çoğunlukla katıldıkları % 23.4'ü tamamen katıldıkları; % 5.5'inin katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının ise, % 63.9'nun tamamen katıldıkları, % 22.2'sinin çoğunlukla katıldıkları, % 11.1'inin orta düzeyde katıldıkları, % 2.8'inin biraz katıldıkları görülmüştür. Bu sonuca göre, öğretim elemanları öğrencilere oranla daha çok Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel özellikler taşıdığını belirtmişlerdir.

"Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır", görüşüne öğrencilerin % 32.1'inin orta düzeyde katıldıkları, % 24.0'ın çoğunlukla katıldıkları, % 20.6'sının biraz katıldıkları; % 6.5'inin katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının ise % 38.9'unun orta düzeyde katıldıkları, % 33.3'ünün çoğunlukla katıldıkları, % 22.2'sinin tamamen katıldıkları % 5.6'sının biraz katıldıkları görülmüştür. Bu sonuca göre, öğrenciler ve öğretim elemanları benzer görüşleri benimsedikleri görülmektedir.

"Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır" görüşüne öğrencilerin % 31.8'inin orta düzeyde katıldıkları, % 27.0'ının biraz katıldıkları; % 13.8'inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 29.8'inin orta düzeyde katıldıkları, % 24.3'nün biraz katıldıkları; % 21.6'sının katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, hem öğretim görevlileri hem de öğrenci görüşleri arasında yakınlık görülmektedir.

"Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir", görüşüne öğrencilerin 28.9'unun çoğunlukla katıldıkları, % 28.2'sinin orta düzeyde katıldıkları, % 20.8'inin

tamamen katıldıkları; % 4.6'sının katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 48.6'sının tamamen katıldıkları, % 37,1'nin orta düzeyde katıldıkları, % 14.3'ünün çoğunlukla katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanlarının öğrencilere oranla olumlu görüş belirterek Türk mitolojisi sembollerinin tasarım boyutu içerdiğini belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar” görüşüne öğrencilerin % 28.0'ın çoğunlukla katıldıkları, % 27.5'inin orta düzeyde katıldıkları, 19.1'inin biraz katıldıkları; % 9.0'ın katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 53.5'inin tamamen katıldıkları, % 29.8'i orta düzeyde katıldıkları % 13.9'u çoğunlukla katıldıkları, % 2.7'sinin biraz katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, Öğretim elemanları öğrencilere oranla daha fazla katılımıyla olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır” görüşüne öğrencilerin % 28.4'ünün biraz katıldığı, % 25.6'sının orta düzeyde katıldığı; % 24.0'ın katılmadığı görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 25.7'sinin orta düzeyde ve tamamen katıldıkları, % 22.9'u çoğunlukla katıldıkları; % 11.4'ünün katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları görüşleri ile öğrenci görüşleri arasında benzer oranlar görülmektedir.

“Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar”, görüşüne öğrencilerin % 29.2'sinin çoğunlukla katıldıkları, % 23.9'unun orta düzeyde katıldıkları, % 21.1'nin tamamen katıldıkları; % 6.6'sının katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının ise % 52.8'i tamamen katıldıkları, % 25.0'ının orta düzeyde katıldıkları, % 16.6'sının çoğunlukla katıldıkları; % 2.8'inin katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimlerin günümüz grafik sanatında katkısı olduğunu görüşünü benimsemektedirler.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır” görüşüne öğrencilerin % 27.3'ünün çoğunlukla katıldıkları, % 26.8'i orta düzeyde katıldıkları, % 20.8'i tamamen katıldıkları; % 6.5'inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 52.9'unun tamamen katıldığı, % 29.5'inin çoğunlukla katıldığı, % 17.6'sının orta düzeyde katıldığı

görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanları öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır”, görüşüne öğrencilerin % 30.0’nin orta düzeyde katıldıkları, % 25.2’sinin biraz katıldıkları, % 19.8’inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 37.1’inin katılmadıkları; % 31.4’ünün biraz katıldıkları, % 20.0’ı orta düzeyde katıldıkları, % 11.5’inin çoğunlukla katıldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanlarının çoğunluğu sanat için yapılmamıştır görüşünde bulunmuştur, öğrencilerin büyük çoğunluğu ise orta düzeyde katılarak sanat için yapılmıştır görüşünü belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi sembolleri, iletişim için yapılmıştır” görüşüne öğrencilerin % 27.6’sının orta düzeyde katıldığı, % 25.1’inin çoğunlukla katıldığı % 20.9’unun tamamen katıldığı; % 7.8’inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 69.4 tamamen katıldıkları, % 13.9’unun çoğunlukla katıldıkları; % 2.8’inin katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin iletişim için yapıldığını belirterek, öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır” görüşüne öğrencilerin % 26.1’inin tamamen katıldıkları, % 24.9’unun çoğunlukla katıldıkları, % 24.6’sının orta düzeyde katıldıkları; % 8.6’sının katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 64.9’unun tamamen katıldıkları, % 18.9’unun çoğunlukla katıldıkları; % 2.7’sinin katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanları öğrencilere oranla, günümüzde sinema ve çizgi filmlerle Türk mitolojisinin daha iyi kavranılacağını belirtmişlerdir.

“Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır” görüşüne öğrencilerin % 34.6’sının orta düzeyde katıldıkları, % 21.2’sinin biraz katıldıkları, % 18.9’unun çoğunlukla katıldıkları; % 12.0’inin katılmadıkları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 37.2’sinin tamamen katıldıkları, % 31.4’ünün orta düzeyde katıldıkları, % 14.3’ünün çoğunlukla katıldıkları; % 5.7’sinin katılmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu bu görüşe tamamen katıldıkları, öğrencilerin ise büyük çoğunluğunun orta düzeyde katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 11: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitolojilerle ilgili bilgi sahibi olma durumlarına ilişkin bulgular

Mitolojiler	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
Yunan	340	85.0	36	97.3
Roma	197	49.3	25	67.6
Amerikan	37	9.3	17	45.9
Çin	72	18.0	12	32.4
Hint	48	12.0	9	24.3
Doğu	53	13.3	15	40.5
Mısır	197	49.3	23	62.2
Türk	179	44.8	26	70.3
Diğer	25	6.3	6	16.2

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitolojilerle ilgili bilgi sahibi olma görüşüne öğrencilerin ve öğretim elemanlarının birden çok seçenekleri işaretledikleri için tabloda “toplam” frekans alınmamıştır. Öğrenci ve öğretim elemanlarının mitolojilerle ilgili bilgi sahibi olmasına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 11 incelendiğinde; öğrencilerin % 85.0’ı Yunan, % 49.3’ü Roma, % 49.3’ü Mısır, % 44.8’i Türk, % 18.0’ı Çin, % 13.3 Doğu, % 12.0’ı Hint, % 9.3’ü Amerikan ve % 6.3’ü diğer mitolojilerle ilgi bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise % 97.3’ü Yunan, % 70.3’ü Türk, % 67.6’sı Roma, % 62.2’si Mısır, % 45.9’u Amerikan, % 40.5’i Doğu, % 32.4’ü Çin, % 24.3’ü Hint ve % 16.2’si diğer görüşünde bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, Yunan mitolojisi hakkında daha çok bilgi sahibi olduğu, Türk mitolojisi hakkında ise daha az bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının, “Türk mitolojisi sembolleri grafik tasarımın hangi alanında etkili olmaktadır” görüşüne ilişkin bulgular

Maddeler	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
Kurumsal kimlik çalışmalarında	123	30.8	5	13.5
Afiş çalışmalarında	131	32.8	3	8.1
İllüstrasyon çalışmalarında	135	33.8	7	18.9
Animasyon çalışmalarında	77	19.3	5	13.5
Broşür çalışmalarında	76	81.0	1	2.7
Çizgi filmlerde	56	14.0	5	13.5
Sinema	71	17.8	4	10.8
Hepsi	123	30.8	21	56.8

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının “Türk mitolojisi sembolleri grafik tasarımın hangi alanında etkili olmaktadır” görüşüne ilişkin öğrencilerin ve öğretim elemanlarının birden çok seçenekleri işaretledikleri için tabloda “toplam” frekans alınmamıştır. Tablo 12’de yer alan görüşler incelendiğinde; öğrencilerin % 81.0’ı broşür çalışmalarında % 33.8’i illüstrasyon çalışmalarında, % 32.8’i afiş çalışmalarında, % 30.8’i kurumsal kimlik çalışmalarında, % 30.8’i hepsi seçeneğinde, % 19.3’ü animasyon çalışmalarında, % 17.8’i sinemalarda, % 14.0’ı çizgi filmlerde geçerli olduğunu belirtmektedirler. Öğretim elemanlarının ise, % 56.8’i hepsi seçeneğinde, % 18.9’u illüstrasyon çalışmalarında, % 13.5’i kurumsal kimlik çalışmalarında, % 13.5’i animasyon çalışmalarında, % 13.5’i çizgi filmlerde, % 10.8’i sinemalarda, % 8.1’i afiş çalışmalarında, % 2.7’si broşür çalışmaları yönünde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu sonuca göre; Türk mitolojisinin grafik tasarımın hangi alanında kullanıldığına ilişkin öğrencilerin daha çok broşürde kullanıldığını, öğretim elemanları ise, Türk mitolojisi sembollerinin grafik alanının sadece bir alanında değil her türlü görsel alanda kullanılacağına dair görüş belirtmişlerdir.

Tablo 13: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinden hangisine daha çok ilgi duyduklarına ilişkin bulgular

Maddeler	Öğrenci		Öğretim Elemanı	
	f	%	f	%
At	160	40.0	20	54.1
Geyik	58	85.5	20	54.1
Ağaç	80	20.0	8	21.6
Güneş, ay ve yıldız	182	45.5	22	59.5
Kurt	111	27.8	19	51.4
Boğa	100	25.0	19	51.4
Kartal ya da doğan	89	22.3	17	45.9
Koyun ya da keçi	32	8.0	9	24.3
Ejder	78	19.5	12	32.4
Diğer	4	1.0	1	2.7

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının “Türk mitolojisi sembollerinden hangisine daha çok ilgi duydukları” görüşüne ilişkin öğrencilerin ve öğretim elemanlarının birden çok seçenekleri işaretledikleri için tabloda “toplam” frekans alınmamıştır. Tablo 13’te yer alan bulgulara göre öğrencilerin % 85.5’i geyik, % 45.5’i güneş, ay ve yıldızlar, % 40.0’ı at, % 27.8’i kurt, % 25.0’ı boğa, % 22.3’ü kartal ya da doğan, % 20.0’ı ağaç, % 19.5’i ejder % 8.0’ı koyun ya da keçi ve % 1.0’ı diğer sembolünü seçtikleri görülmektedir. Öğretim elemanlarının ise, % 59.5’i güneş, ay ve yıldız, % 54.1’i at, % 54.1 geyik, % 51.4’ü boğa, % 51.4 kurt, % 45.9’u kartal ya da doğan, % 32.4 ejder, % 24.3’ü koyun ya da keçi, % 21.6’sı ağaç ve % 2.7 diğer sembolüne ilişkin tercihlerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinde daha çok geyik sembolünü seçtikleri, öğretim elemanları ise güneş, ay ve yıldız, at sembolü ve geyik sembollerini seçtikleri görülmektedir.

5.2.3 Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 14: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin reklam ve ticari açıdan etkisine ilişkin bulgular

	Öğrenci			Öğretim Elemanı	
Maddeler		f	%	f	%
Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	23	5.8	-	-
	B. K.	56	14.1	3	8.6
	O. D. K.	126	31.5	6	17.1
	Ç. K.	89	22.4	4	11.4
	T. K.	103	25.9	22	62.9
Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	32	8.0	1	2.9
	B. K.	86	21.5	3	8.6
	O. D. K.	108	27.0	5	14.3
	Ç. K.	87	21.8	5	14.3
	T. K.	85	21.4	21	60.0
Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	K.	25	6.3	-	-
	B. K.	63	15.8	4	10.8
	O. D. K.	125	15.9	8	21.6
	Ç. K.	99	25.0	5	13.5
	T. K.	84	21.2	20	54.1

Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari kullanımına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 14'e göre; "Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur" görüşüne öğrencilerin % 31.5'i orta düzeyde katıldıkları, 25.9'u tamamen katıldıkları, % 22.4'ü çoğunlukla katıldıkları; % 5.8'inin katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanları ise, % 62.9'u tamamen katıldıkları, % 17.1'i orta düzeyde katıldıkları, % 8.6'ı biraz katıldıkları görülmüştür. Bu bulgulara göre, öğretim elemanları öğrencilere oranla, Türk mitolojisi sembollerinin uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne daha olumlu bakmışlardır.

"Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur" görüşüne öğrencilerin % 27.0'ın orta düzeyde katıldıkları, % 21.8'inde çoğunlukla katıldıkları, % 21.4'ünde tamamen katıldıkları; % 8.0'ında katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarının ise, % 60.0'ın tamamen katıldıkları, % 14.3'ün orta düzeyde ve çoğunlukla katıldıkları; % 2.9'un katılmadıkları görülmüştür. Bu bulgulara göre öğretim

elemanlarının öğrencilere oranla, Türk mitolojisi sembollerinin ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olacağı yönünde daha fazla olumlu görüş bildirmişlerdir.

“Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar” görüşüne öğrencilerin % 25.0’ın çoğunlukla katıldıkları, % 21.2’sinin tamamen katıldıkları, % 15.9’un orta düzeyde katıldıkları; % 6.3’ün katılmadıkları görülmüştür. Öğretim elemanlarında ise, % 54.1’inin tamamen katıldıkları, % 21.7’sinin çoğunlukla katıldıkları % 13.5’inin çoğunlukla katıldıkları, %10.8’i biraz katıldıkları görülmüştür. Bu sonuca göre, öğretim elemanları öğrencilere oranla bir ürün ya da hizmetin reklam çalışmalarında Türk mitolojisi sembollerini kullanmak avantaj sağlar görüşüne daha olumlu yaklaştıkları görülmektedir.

5.3 Üçüncü Alt Probleme Göre Bulgular (Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yerine İlişkin Öğrenci ve Öğretim Elemanları Görüşleri Arasındaki Anlamlı Farklar)

Bu bölümde; öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemi, Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatta kullanım ilişkisi ve Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari açıdan ilişkisinin anket sonuçlarına göre aritmetik ortalaması, t-testi ve önem düzeyi tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır.

5.3.1 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Önemine İlişkin Görüşler

Tablo 15 Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin gerekli olup olmamasına ilişkin görüşler arasındaki farklılıkların dağılımı

Maddeler	Grup	n	Ort.	ss	t	p
Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	399	3.61	1,27	4.33	.000***
	Öğr. Elm.	37	4.54	0.93	-	
Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	396	3.48	1.22	4.32	.000***
	Öğr. Elm.	37	2.00	0.78		
Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.50	1.27	4.70	.000***
	Öğr. Elm.	36	4.52	0.81		
Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	397	3.57	1.19	4.21	.000***
	Öğr. Elm.	37	4.43	0.89		
Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	2.55	1.17	1.09	.272
	Öğr. Elm.	36	2.77	1.07		
Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	397	3.14	1.20	1.58	.114
	Öğr. Elm.	36	3.47	0.97		

*(p<.05) ***(p<.001)

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin hazırlanan Tablo 15’de yer alan; “Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.54), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.61) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.33), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur (p<.001). Bu sonuca göre; öğretim elemanları grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitiminin gerekli olduğu konusunda öğrencilere kıyasla daha fazla görüş belirtmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin

öğretim elemanları kadar Türk mitolojisinin sanat eğitimi açısından önemli ve gerekli olduğu konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları, bu dersin kazanımlarını tam anlamıyla kavrayamadıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin puan ortalamalarının (3.48), öğretim elemanlarının puan ortalamalarından (2.00) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenci ve öğretim elemanları görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.32), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları öğrencilere oranla Türk mitolojisi sembollerinin grafik tasarım eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olmadığı yönünde olumsuz görüş belirtmiştir.

“Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.52), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.50) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.70), görüşler arasında anlamlı bir farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının öğrencilere oranla Türk mitolojisinin grafik eğitimi kapsamında daha fazla olması gerektiği yönünde görüş belirtmiştir.

“Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.43), öğrencilerin puan ortalamasında (3.57) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda t değeri (4.21), görüşler arasında anlamlı bir farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları öğrencilere oranla, Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi ve deneyimlerin farklı bakış açısı sunacağına ve öğrencilerin çalışmalarına yansıyacağını düşünmektedirler.

“Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz” ve “Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz” maddelerinde öğrenci ve öğretim elemanları görüşlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 16: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin t-testi analizi sonuçları

Maddeler	Grup	n	Ort.	ss	t	p
Mitoloji okur musunuz?	Öğrenci	400	1.97	0.72	6.01	.000***
	Öğr. Elm.	37	2.70	0.46	-	
Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?	Öğrenci	400	1.72	0.67	4.52	.000***
	Öğr. Elm.	37	2.24	0.64		
Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?	Öğrenci	400	1.50	0.76	1.00	.317
	Öğr. Elm.	37	1.37	0.59		
Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz?	Öğrenci	400	1.65	0.70	4.78	.000***
	Öğr. Elm.	37	2.24	0.76		
Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?	Öğrenci	400	1.67	0.74	2.57	.010**
	Öğr. Elm.	37	2.00	0.78		

**($p < .01$)

***($p < .001$)

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin hazırlanan Tablo 16’da yer alan; “Mitolojisi okur musunuz?” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.70), öğrencilerin puan ortalamalarından (1.97) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (6.01), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının daha çok mitoloji okudukları söylenebilir.

“Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.24), öğrencilerin puan ortalamalarından (1.72) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.52), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembolleri hakkında daha çok bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

“Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı? görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin puan ortalamalarının (1.50), öğretim elemanlarının puan ortalamalarından (1.37) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenci ve öğretim elemanları görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (1.00), görüşler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur ($p>.317$). Bu sonuca göre, hem öğretim elemanları hem de öğrenciler Türk mitolojisi ile ilgili ders almadığı görülmektedir.

“Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz?” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.24), öğrencilerin puan ortalamalarından (1.65) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.78), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları öğrencilere oranla daha çok Türk mitolojisi sembollerini incelediği görülmektedir.

“Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız? görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.00), öğrencilerin puan ortalamalarından (1.67) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (2.57), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.01$). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının grafiksel çalışmalarında Türk mitolojisi sembollerinden öğrencilere oranla daha fazla faydalandıkları görülmektedir.

5.3.2 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 17: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerine ilişkin, grafik sanatı açısından dağılımı

Maddeler	Grup	n	Ort.	ss	t	p
Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.67	1.28	2.98	.003**
	Öğr. Elm.	37	4.32	0.97		
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.45	1.16	5.11	.000***
	Öğr. Elm.	36	4.47	0.81		
Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	399	3.24	1.15	2.44	.015*
	Öğr. Elm.	36	3.72	0.88		
Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	400	2.84	1.18	0.67	.498
	Öğr. Elm.	37	2.70	1.30		
Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	394	3.43	1.13	3.41	.001***
	Öğr. Elm.	35	4.11	0.93		
Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	397	3.23	1.19	4.53	.000***
	Öğr. Elm.	36	4.16	0.97		
Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	395	2.53	1.22	3.86	.000***
	Öğr. Elm.	35	3.37	1.33		
Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	394	3.38	1.20	3.61	.000***
	Öğr. Elm.	36	4.13	1.07		
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	399	3.37	1.19	4.71	.000***
	Öğr. Elm.	34	4.35	0.77		
Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	397	2.71	1.19	3.02	.003**
	Öğr. Elm.	35	2.05	1.02		

Türk mitolojisi sembolleri, iletişim için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.32	1.21	5.05	.000***
	Öğr. Elm.	36	4.38	1.10		
Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.44	1.26	4.36	.000***
	Öğr. Elm.	37	4.37	1.03		
Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	392	3.00	1.18	3.10	.002**
	Öğr. Elm.	35	3.65	1.25		

*(p<.05) **(p<.01) *** (p<.001)

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin hazırlanan Tablo 17’de yer alan; “Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği” maddesindeki toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.32), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.67) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (2.98), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur (p<.01). Bu sonuca göre; öğretim elemanları, öğrencilere oranla daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı” maddesindeki toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.47), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.45) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (5.11), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur (p<.001). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının öğrencilere oranla daha fazla Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel özellikler taşıdığı yönde olumlu yönde görüş belirtmiştir

“Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (3.72), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.24) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (2.44), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur (p<.05). Bu sonuca göre;

öğretim elemanları, öğrencilere oranla farklı kültürlerdeki mitoloji sembolleri ile Türk mitolojisi sembolleri arasında benzerlikler olabileceği konusunda daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

“Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır”, görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.70), öğrencilerin puan ortalamalarından (2.84) daha düşük olmasına rağmen, öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (0.67) bulunmuş, görüşler arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.498$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları ile öğrencilerin görüşlerinin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

“Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.11), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.43) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.41), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları, öğrencilere oranla daha fazla olumlu görüş belirtmiştir.

“Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.16), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.23) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.53), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre, Türk mitolojisi üzerine bir bilinç oluşumu sağlanması ve düşünülmesi öğretim elemanları açısından olumlu karşılanmaktadır. Öğrenciler ise bu duruma olumlu yaklaşmadıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (3.37), öğrencilerin puan ortalamalarından (2.53) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.86), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca

göre; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembolleri ile diğer ülkelerdeki sembollerin aynı anlamları taşıması açısından öğrencilere oranla daha olumlu baktığı görülmektedir. Bu durum öğretim elemanlarının diğer ülkelerin mitolojisi üzerine bilgi sahibi oldukları ya da bu duruma daha geniş bakabildikleri söylenebilir.

“Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.13), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.38) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.61), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları öğrencilere oranla daha fazla bu görüşe olumlu yönde katıldıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.35), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.37) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.71), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; grafik sanatı açısından Türk mitolojisindeki sembollerin sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırdığı, öğretim elemanlarının öğrencilere oranla daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

“Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (2.05), öğrencilerin puan ortalamalarından (2.71) daha düşük olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.02), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.05$). Bu sonuca göre; öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin sanat için yapıldığı yönünde görüş belirtirken öğretim elemanlarının bu görüşe katılmadıkları görülmüştür.

“Türk mitolojisi sembolleri, iletişim sağlamak için yapılmıştır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.38), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.32) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (5.05), görüşler

arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin iletişim için yapılmıştır görüşüne öğrencilere göre daha fazla katıldıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.37), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.44) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.36), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları, Türk mitolojisinin günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne öğrencilere oranla daha fazla olumlu yaklaştıkları görülmektedir.

“Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır” görüşüne ilişkin toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (3.65), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.00) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.10), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.01$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları tasarımda kullanılan bir sembolün istenmeyen ya da amaçlanmamış başka bir sembolü çağrıştırması açısından öğrencilere oranla daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

5.3.3 Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 18: Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisinin reklam ve ticari açıdan etkisine ilişkin görüşler arasındaki farklılıkların dağılımı

Maddeler	Grup	n	Ort.	ss	t	p
Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	397	3.48	1.18	3.86	.000***
	Öğr. Elm.	35	4.28	1.04		
Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	398	3.26	1.24	4.27	.000***
	Öğr. Elm.	35	4.20	1.15		
Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	Öğrenci	396	3.38	1.16	3.60	.000***
	Öğr. Elm.	37	4.10	1.10		

*(p<.05) **(p<.01) *** (p<.001)

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari açıdan etkisine ilişkin hazırlanan Tablo 18’de yer alan; “Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur” maddesindeki toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.28), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.48) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.86), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Buna göre; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne öğrencilere oranla daha fazla katılmışlardır.

“Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur” maddesindeki toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.20), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.26) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (4.27), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p<.001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında daha etkili olur, ifadesine öğrencilere oranla daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

“Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar” maddesindeki toplam puan ortalamaları incelendiğinde, öğretim elemanlarının puan ortalamalarının (4.10), öğrencilerin puan ortalamalarından (3.38) daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretim elemanı ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda elde edilen t değeri (3.60), görüşler arasında anlamlı farklılık ortaya koymuştur ($p < .001$). Bu sonuca göre; öğretim elemanları bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak daha etkili olur, ifadesine öğrencilere oranla daha fazla olumlu yönde görüş belirtmiştir.

5.4 Dördüncü Alt Probleme Göre Bulgular (Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre, Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yerine İlişkin Görüşleri Arasındaki Anlamlı Farklar)

Bu bölümde; 1. sınıf, 2. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin, sınıf düzeylerine göre Türk mitolojisi ile ilgili bilgi düzeylerine bakılarak, elde edilen sonuçlara göre de yorumlanması yapılmıştır. Sınıflar arası anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin ise, Tek Yönlü Varyans analizi testi uygulanmıştır. Testin sonucunda ise, hangi sınıflar arasında anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır.

5.4.1 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatı Eğitimindeki Önemine İlişkin Görüşler

Tablo 19: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki Türk mitolojisi üzerine eğitimsel açıdan Varyans analizi sonuçları

Maddeler	Sınıf	n	Ort.	ss	F	p	Tukey
Grafik eğitimi kapsamında Türk Mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.38	1,28	4.24	.006**	(1-3)
	2	115	3.41	1.25			(1-4)
	3	104	3.85	1.21			(2-3)
	4	79	3.86	1.27			(2-4)
Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.44	1.28	2.65	.048*	(2-3)
	2	113	3.25	1.18			(2-4)
	3	103	3.68	1.18			
	4	79	3.63	1.18			
Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.27	1.36	4.40	.005**	(1-3)
	2	115	3.32	1.29			(1-4)
	3	102	3.80	1.16			(2-3)
	4	80	3.70	1.21			(2-4)
Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	92	3.39	1.24	2.32	.074	(1-3)
	2	115	3.53	1.13			(1-4)
	3	104	3.82	1.14			
	4	80	3.60	1.26			
Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz?	1	93	2.45	1.10	1.69	.167	-
	2	115	2.42	1.13			
	3	104	2.74	1.19			
	4	80	2.62	1.22			
Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	93	3.15	1.17	1.86	.136	-
	2	115	2.94	1.24			
	3	103	3.33	1.20			
	4	80	3.17	1.17			

**($p < .01$)

Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin hazırlanan Tablo 19’da yer alan; “Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.38$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.41$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.85$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.86$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin

sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=4.24$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1 ve 3; 1 ve 4; 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemi açısından etkili olur görüşüne daha fazla katıldıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.44$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.25$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.68$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.63$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=2.65$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2. ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne olumlu baktıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne” ilişkin öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.27$), 2. sınıf öğrencilerin ($x=3.32$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.80$) ve 4. sınıf öğrencilerin ($x=3.70$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=4.40$, $p<.01$) anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1. sınıf ve 3. sınıf, 2. sınıf ve 3. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf öğrencilerin Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir görüşüne daha fazla katıldıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar”, görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.39$), 2. sınıf öğrencilerin ($x=3.53$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.82$) ve 4. sınıf öğrencilerin ($x=3.60$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin

sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=2.32$, $p<.01$) anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1. sınıf ve 3. sınıf, 1. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf öğrencilerin Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir görüşüne daha fazla katıldıkları söylenebilir.

“Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı” ve “günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır” görüşüne ilişkin Tablo 19 incelendiğinde; öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 20: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin Varyans analizi sonuçları

Maddeler	Sınıf	n	Ort.	ss	F	p	Tukey
Mitoloji okur musunuz?	1	95	1.91	0.78	0.77	.509	-
	2	115	2.04	0.70			
	3	104	1.92	0.69			
	4	80	2.00	0.69			
Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?	1	95	1.70	0.65	0.25	.856	-
	2	37	2.24	0.64			
	3	104	1.76	0.70			
	4	80	1.68	0.68			
Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?	1	95	1.35	0.65	3.83	.010**	(1-3)
	2	115	1.61	0.79			(1-2)
	3	104	1.63	0.84			(4-2)
	4	80	1.37	0.70			(4-3)
Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz?	1	95	1.35	0.65	0.68	.560	-
	2	115	1.61	0.79			
	3	104	1.63	0.84			
	4	80	1.37	0.70			
Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk Mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?	1	95	1.66	0.72	0.91	.432	-
	2	115	1.73	0.75			
	3	104	1.71	0.79			
	4	80	1.56	0.67			

**($P < .01$)

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, mitoloji konusundaki genel bilgilerine ilişkin hazırlanan Tablo 20’de yer alan; “Mitoloji okur musunuz?” ve “Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?” görüşüne, öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=1.35$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=1.61$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=1.63$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=1.37$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=3.83$, $p < .01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için

yapılan Tukey testi sonucunda 1 ve 2; 1 ve 3; 4 ve 2; 4 ve 3. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 2. ve 3. sınıf öğrencilerin eğitimleri sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz” ve “Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?” görüşüne, öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

5.4.2 Türk Mitolojisi Sembollerinin Grafik Sanatında Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 21: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arasındaki Türk mitolojisinin grafikte ilişkisine ait Varyans analizi sonuçları

Maddeler	Sınıf	n	Ort.	ss	F	p	Tukey
Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.51	1.35	0.20	.087	-
	2	113	3.56	1.38			
	3	104	3.93	1.20			
	4	80	3.72	1.10			
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.30	1.09	2.02	.110	-
	2	115	3.30	1.23			
	3	103	3.61	1.13			
	4	80	3.57	1.18			
Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.11	1.17	1.13	.333	-
	2	115	3.20	1.12			
	3	103	3.40	1.04			
	4	80	3.22	1.27			
Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	2.90	1.24	2.64	.049*	(2-4)
	2	115	2.61	1.12			
	3	104	2.94	1.09			
	4	80	3.06	1.24			
Türk mitolojisi sembolleri bir	1	95	3.40	1.20	1.04	.373	-

tasarım boyutu içerir, görüşüne katılıyor musunuz?	2	113	3.31	1.13				
	3	101	3.47	1.12				
	4	79	3.59	1.08				
Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesini katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	94	3.29	1.23	3.80	.010*	(2-1)	
	2	114	2.93	1.18				(2-3)
	3	103	3.37	1.18				(2-4)
	4	80	3.42	1.13				
Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	2.30	1.25	2.99	.031*	(1-3)	
	2	114	2.43	1.17				(1-4)
	3	101	2.73	1.25				
	4	79	2.73	1.14				
Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	93	3.24	1.25	3.43	.017*	(2-3)	
	2	114	3.19	1.17				(2-4)
	3	104	3.63	1.16				
	4	77	3.55	1.18				
Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.29	1.21	2.11	.098	-	
	2	114	3.19	1.19				
	3	104	3.54	1.18				
	4	80	3.51	1.16				
Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	94	2.67	1.25	0.40	.747	-	
	2	115	2.67	1.16				
	3	102	2.83	1.35				
	4	80	2.76	1.25				
Türk mitolojisi sembolleri, iletişim sağlamak için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.03	1.19	1.69	.167	(1-3)	
	2	115	3.23	1.15				(1-4)
	3	102	3.51	1.25				
	4	80	3.58	1.19				
Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	93	3.39	1.19	1.26	.286	-	
	2	115	3.33	1.24				
	3	104	3.65	1.26				
	4	80	3.43	1.32				

Tasarımda kullanılan bir	1	93	3.39	1.19	1.26	.286	-
sembolün, istenmeyen ya da	2	115	3.33	1.24			
amaçlanmamış bir yabancı	3	104	3.65	1.26			
görseli çağrıştırır görüşüne	4	80	3.43	1.32			
katılıyor musunuz?							

*(p<.05) **(p<.01)

Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin hazırlanan Tablo 21’de yer alan; “Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği” ve “Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır” görüşüne ilişkin öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.27$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.32$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.80$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.70$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=4.40$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1. sınıf ve 3. sınıf, 2. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisine daha çok yer verilmesine olumlu baktıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir” görüşüne, öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.29$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=2.93$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.37$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.42$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=3.80$, $p<.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2 ve 1; 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu

belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması sonucunda toplumsal bilincin gelişmesine katkı bulunacağı yönde olumlu baktıkları söylenebilir.

“Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=2.30$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=2.43$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=2.73$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=2.73$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=2.99$, $p<.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1 ve 3; 1 ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki sembollerin aynı anlamları taşıyabileceği yönünde olumlu baktıkları görülmektedir.

“Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.24$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.19$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.63$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.55$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=3.43$, $p<.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3 ve 4. sınıf öğrencilerin Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimlerin günümüz grafik sanatı anlayışına katkıda bulunduğu yönünde olumlu baktıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır” ve “Türk mitolojisi sembolleri sanat için yapılmıştır” görüşüne ilişkin öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Türk mitolojisindeki sembolleri, iletişim sağlamak için yapılmıştır” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.03$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.23$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.51$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.58$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=1.69$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu

belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 1. sınıf ve 3. sınıf, 1. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisindeki sembolleri iletişim yapılmak için yapılmış görüşüne olumlu baktıkları görülmektedir.

“Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır” görüşüne ilişkin öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

“Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır” görüşüne ilişkin öğrencilerin sınıf düzeylerinin aritmetik ortalamalarına göre, Tek Yönlü Varyans analizi test sonucunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

5.4.3 Türk Mitolojisi Sembollerinin Reklam ve Ticari Kullanımına İlişkin Görüşler

Tablo 22: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflar arası Türk mitolojisine ilişkin fark tabloları sonuçları

Maddeler	Sınıf	n	Ort.	ss	F	p	Tukey
Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.35	1.22	3.87	.009**	(2-3)
	2	113	3.26	1.11			(2-4)
	3	103	3.74	1.16			
	4	80	3.63	1.18			
Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.26	1.27	2.92	.034*	(2-3)
	2	114	3.00	1.21			(2-4)
	3	103	3.43	1.16			
	4	80	3.43	1.30			
Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	95	3.27	1.21	4.91	.002**	(2-3)
	2	113	3.11	1.11			(2-4)
	3	102	3.63	1.13			
	4	80	3.60	1.15			

*(p<.05) **(p<.01) ***(p<.001)

Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari kullanımına ilişkin hazırlanan Tablo 22’de yer alan; “Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.35$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.26$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.74$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.63$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=3.87$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2. sınıf ve 3. sınıf, 2. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur yönde olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.26$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.00$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.43$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.43$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=2.92$, $p<.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2. sınıf ve 3. sınıf, 2. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin Türk mitolojisi sembollerinin ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur yönde olumlu görüş belirtmişlerdir.

“Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar” görüşüne ilişkin 1. sınıf öğrencilerin aritmetik ortalamalarının ($x=3.27$), 2. sınıf öğrencilerinin ($x=3.11$), 3. sınıf öğrencilerin ($x=3.63$), 4. sınıf öğrencilerinin ($x=3.60$) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü Varyans analizi sonucunda ($F=4.91$, $p<.01$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Farkın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonucunda 2. sınıf ve 3. sınıf, 2. sınıf ve 4. sınıflar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin bir ürün ya da hizmetin çalışmalarında Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Bu araştırma güzel sanatlar fakülteleri ve eğitim fakülteleri Grafik sanatı dersinde, Türk mitolojisinin verilmesi ile öğrencilerin başarılarının artırılması, yaratıcılıklarına katkıda bulunması ve aynı zamanda Türk mitolojisi ve kültürünü bilmesi, geçmiş ve bugün arasında bir karşılaştırma yapabilmesi ve çalışmalarında kullanabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Araştırma örneklemine alınan öğretim elemanlarının 25-42 yaş aralığında, öğrencilerin ise 21-25 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Öğrenciler ve öğretim elemanları hayatlarının büyük çoğunluğunu büyükşehirde geçirdikleri, sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar:

6.1.1 Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatı eğitimindeki önemine ilişkin bulgular:

Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları öğrencilere oranla daha olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1 ve 3; 1 ve 4; 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında fark bulunmuştur. Bu bulgulara göre; 1. sınıflar ile 2. sınıflar Türk mitolojisini bilmediklerinden ders olarak verilmesine sıcak bakmadıkları söylenebilir. Fakat öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu, Türk mitolojisinin grafik eğitimi kapsamında ders olarak verilmesine olumlu bakmışlardır.

Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlası öğrencilere oranla daha olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisindeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıflar Türk mitolojisi sembollerinin grafik tasarımı eğitimine daha çok katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

Grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlası öğrencilere oranla daha olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, grafik eğitimi kapsamında Türk mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1 ve 3; 1 ve 4; 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıflar diğer sınıflara oranla daha olumlu bakmışlardır.

Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlası öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, grafik eğitimi öğrencilerinin bu derste edindikleri bilgi ve beceriler öğrencilere farklı bakış açısı sunar görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1 ve 3;

1 ve 4; 2 ve 3. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre; 2, 3 ve 4. sınıfların yarısından fazlası 1. sınıflara oranla daha olumlu yaklaşmışlardır.

Günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıya yakını günlük hayat içerisinde Türk mitolojisi sembollerinin orta düzeyde kullanıldığını; öğrencilerin ise yarısından daha az bir kısmı Türk mitolojisi sembollerinin günlük hayat içerisinde biraz kullanıldığını belirtmişlerdir. Hem öğretim elemanları hem de öğrenciler tarafından günlük hayat içerisinde Türk mitolojisinin ya daha az kullanıldığını ya da kullanılmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, günlük hayat içinde Türk mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitolojisi sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarısı ve öğrencilerin yarısından azı bu görüşe orta düzeyde katılım sağlamışlardır. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, geleneksel sanatlarda Türk mitolojisi sembollerinin yaşatıldığı görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Mitoloji okur musunuz? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının öğrencilere oranla daha çok mitoloji okudukları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, mitoloji okuma görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi testi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının kısmen bilgi sahibi oldukları, öğrencilerin ise hiç bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, mitoloji okuma görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu sonuç aynı zamanda öğretim elemanları ve öğrencilerin çok az mitoloji okudukları sonucunu da desteklemektedir.

Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin yarıdan fazlasının Türk mitolojisi ile ilgili ders almadıkları sonucu elde edilmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre ders alma durumları incelendiğinde, Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1 ve 2; 1 ve 3; 4 ve 2; 4 ve 3 sınıflar arasında fark bulunmuştur. Bu bulguya göre 2. ve 3. sınıf öğrencilerin daha fazla Türk mitolojisi ile ilgili ders aldıkları söylenebilir.

Türk mitolojisi sembollerini inceler misiniz? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıya yakını Türk mitolojisi sembollerini incelediklerini, öğrencilerin yarıya yakını ise, Türk mitolojisi sembollerini incelemedikleri sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerini inceleme görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğrencilerin yarıya yakını Türk mitolojisi sembollerini grafik çalışmalarında kullanmadıklarını; öğretim elemanlarının yarıya yakını ise, grafiksel çalışmalarında Türk mitolojisi sembollerini kısmen kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerini inceleme görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisinin hangi türü ilginizi daha çok çekiyor? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları ve öğrencilerin “antropogoni

(ilk insanın yaratılması mitleri)”, “Kozmogonik mitler (evrenin yaratılması ile ilgili mitler)”, “Türeyiş mitleri (kabilelerin, soyların, boyların ortaya çıkış mitleri)” ve “köken mitleri (bir nesnenin ya da varlığın nasıl doğduğu ile ilgili mitoslar)” ilgi duydukları görülmektedir.

6.1.2 Türk mitolojisi sembollerinin grafik sanatında kullanımına ilişkin bulgular:

Türk mitolojisindeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlası öğrencilere göre, Türk mitolojisi sembollerinin hayal dünyasını geliştireceği yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi hikâyelerinin ve sembollerinin hayal dünyasının zenginleştirdiği yönünde görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının grafiksel özellikler taşıdığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler ise, Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşımasına ilişkin konuya ilişkin teorik bilgiler konusunda yetersiz olduklarından olumlu yaklaşmamışlardır. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel özellikler taşıdığı yönünde görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; hem öğretim elemanları hem de öğrenciler, orta düzeyde katılım göstermişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında çok az anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır görüşleri incelendiğinde;

Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin yarıdan az bir kısmı bu görüşe orta düzeyde katılım göstermişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, günümüzdeki sembol çalışmalarının mitolojiye dayandırılması görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 4 sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 4. sınıflar diğer sınıflara oranla Türk mitolojisi sembollerinin bir tasarım boyutu içerdiği yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Türk mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin bir tasarım boyutu içerdiği yönünde öğrencilere oranla daha olumlu bakmışlardır. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerinin bir tasarım boyut içerdiği yönündeki görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının öğrencilere oranla daha olumlu sonuç elde edilmiştir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel çalışmalarda uygulanması görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 1; 1 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 4. sınıfların yarıdan fazlası diğer sınıflara oranla daha olumlu yaklaşmışlardır.

Türk mitolojisindeki semboller ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları öğrencilere oranla daha çok olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1. sınıflar ile 3. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3. sınıflar diğer sınıflara oranla daha olumlu yaklaşmışlardır.

Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarısından fazlasının öğrencilere oranla daha olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimlerin günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlayacağı görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıfların yarısından fazlasının diğer sınıflara oranla daha olumlu yaklaşmışlardır.

Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırdığından öğretim elemanlarının yarısı bu görüşe öğrencilerden daha olumlu yaklaşmışlardır. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerinin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırması görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğrenciler Türk mitolojisi sembollerinin sanat için yapıldığı yönde orta düzeyde görüş belirtmişlerdir. Öğretim

elemanlarının yarıdan daha az bir kısmı Türk mitolojisi sembollerinin sanat için yapılmadığı yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembolleri sanat için yapılmıştır görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Türk mitolojisi sembolleri, iletişim sağlamak için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde sonuç olarak; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerin sanat için değil, iletişim için yapıldığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğrenciler ise daha çok iletişim için değil de sanat için yapıldığını yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembolleri iletişim için yapılmıştır görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 1 ve 3; 1 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3. ve 4. sınıflar Türk mitolojisi sembollerinin iletişim için yapıldığı yönünde biraz daha olumlu görüş belirterek 1 ve 2. sınıflara oranla Türk mitolojisini bildikleri söylenebilir.

Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır görüşleri incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları yine öğrencilere oranla daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırması görüşleri

incelendiğinde; Varyans analizi sonuçlarına göre, sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Hakkında bilgi sahibi olduğunuz mitolojiler var mı? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; araştırma kapsamına alınan tüm Güzel sanatlar fakültesi ve Eğitim fakültesi öğrencileri ve öğretim elemanlarının en çok bilgi sahibi oldukları mitolojilere bakıldığında ilk sıra da Yunan mitolojisi yer almaktadır. Öğretim elemanlarının yarısından biraz fazlasının Türk mitolojisini bildikleri, öğrencilerin ise yarısından daha az bir kısmının Türk mitolojisini bildikleri görülmektedir.

Türk mitolojisi sembollerinden hangisine daha çok ilgi duyuyorsunuz? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları at ve geyik sembollerini tercih ettikleri, öğrencilerin ise, geyik ve kurt sembollerini daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Türk mitolojisi sembolleri (at, ağaç, güneş ay ve yıldız, kurt, boğa, kartal ya da doğan, koyun ya da keçi, ejder ve diğer) seçeneklerinde ise birbirine yakın sonuçlar elde edilmiştir.

6.1.3 Türk mitolojisi sembollerinin reklam ve ticari kullanımına ilişkin bulgular:

Türk mitolojisi sembolleri uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarısından fazlasının bu görüşe olumlu baktıkları, öğrencilerin ise daha orta düzeyde görüş belirttikleri görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembollerinin uluslar arası reklamlarda kullanıldığında etkili olur görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıflar diğer sınıflara oranla daha olumlu bakmışlardır.

Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarısından fazlasının öğrencilere oranla daha çok olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve

öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, Türk mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıflar diğer sınıflara oranla daha olumlu bakmışlardır.

Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar, görüşüne katılıyor musunuz? maddesine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının öğrencilere oranla daha çok olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, öğretim elemanları ve öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre, bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk mitolojisi sembollerini kullanmak görüşleri incelendiğinde; Varyans sonuçlarına göre, sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, 2 ve 3; 2 ve 4. sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, 3 ve 4. sınıflar diğer sınıflara oranla daha olumlu bakmışlardır.

Türk mitolojisi sembolleri grafik tasarımın hangi alanında etkili olmaktadır? görüşüne ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretim elemanları Türk mitolojisi sembollerinin grafik tasarımın her alanında kullanılabileceğini (kurumsal kimlik çalışmalarında, afiş çalışmalarında, illüstrasyon çalışmalarında, animasyon çalışmalarında, broşür çalışmalarında, çizgi filmlerde ve sinema vb) öğrencilere oranla daha çok geniş baktıkları söylenebilir. Öğrenciler ise grafik tasarımın sadece broşür alanında kullanılabileceğini belirterek, kendilerini sınırladıkları, ya da geniş bakmadıkları söylenebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türk mitolojisinin grafik sanat eğitimlerinde gerekli olduğuna hem öğretim elemanları hem de öğrenciler olumlu yönde yaklaşmışlardır. Fakat yine de Türk mitolojisi ve semboller hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığından olumsuz görüşler bulunmaktadır. Oysa batıda Batı mitolojisi “yüzlerce yıldır anlatılıyor, okullarda okutuluyor” bizler ise Türk mitolojisi ile ilgili

“yaratılan efsaneleri -bilinçli ya da bilinçsiz- dışlamaya özen gösteriyoruz” (Baylad, 2004: 9).

6.2 Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre; Güzel Sanatlar ve Eğitim Fakültelerinde grafik eğitimi derslerine ilişkin öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri belirlenerek ilgililere ve bu konuda yapılacak araştırmalara yol göstermesi amacıyla aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Grafik eğitimi/Grafik Tarihi dersi işlenirken, Türk mitolojisi ile ilgili bilgilere de yer verilmelidir.
2. Türk mitolojisine ilişkin teorik bilgilerin yanında öğrencilerin grafiksel çalışmalarda kullanabilmeleri de sağlanılmalıdır.
3. Türk mitolojisi ile ilgili semboller öğretilerek bunların reklamsal çalışmaları uygulaması yapılarak, farklı bakış açıları gösterilebilir.
4. Öğretim elemanları tarafından belirli aralıklarla ders süresince yapılacak uygulamalar yenilenmeli, her uygulamanın birbirini geliştiren ve yenileyen yapıda düzenlenmesine dikkat edilmelidir.
5. Dersin daha önce bu dersi almış öğretim elemanları tarafından verilmesi gerekmektedir. Çünkü eğitimleri süresince bu dersi almış öğretim elemanları, dersin işleniş biçimi, dersin daha verimli nasıl işlenebileceği, edinilen bilgilerin grafiksel çalışmalarda nasıl kullanılabileceği konusunda deneyim sahibi olmalıdır.
6. Türk mitolojisi ile ilgili kaynakça taramaları yapılmalıdır ve öğrencilere uygun kitap önerileri sağlanılmalıdır. Önerilen kitapların öğrencilerin bilgilerine katkıda bulunacak, bilimsel yayınlar olmasına dikkat edilmelidir.
7. Öğrencilerin Türk mitolojisi ile ilgili ders verilmesi sonucunda; öğrencilerin gözlemleyen, keşfeden, sorgulayan, araştıran, ilişkilendirmeler yapan,

eleştiren bireyler olmaları teşvik edilmeleri bunu sağlayabilecek ortamlar öğretim elemanları tarafından sağlanılmalıdır.

8. Türk mitolojisi ders olarak işlendiği zaman öğrencilerin dünyaya eleştirel bir gözle bakabilmesinde, özgün çalışmalar ve alternatif grafiksel çalışmalar ortaya koymasında katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H. (2008). *Binyıl Önce Binyıl Sonra Kâşgarlı Mahmud ve Divanü Lugati't - Türk*. (2.Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyıldız, E. (1987). *Taş Çağı'ndan Osmanlı'ya Anadolu*. (2.Basım). Ankara: Milliyet Yayınları.
- Albayrak, K. (2010). *Dinlerin Rengi Renklerin Dili*. Ankara: Sarkaç Yayıncılık.
- Alp, S. (2002). *Hitit Çağında Anadolu Çiviyazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar*. (3. Basım) Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Alp, K.Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Alpan, G.B. (2005). *Görsel İletişim*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Alsan, Ş. (2005). *Türk Mimari Süsleme Sanatlarında Mitolojik Kaynaklı Hayvan Figürleri (Orta Asya'dan Selçuklu'ya)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2010). *Görsel Grafik Tasarım Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 16. Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopaedia Britannica.
- Antik Dünya Ansiklopedisi, (2010). Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Arat, N. (1977). *Sembolik Form Olarak Sanat*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi.
- Arda, Z., 2008, *Türk Sanatı İkonografisinde Kün-Ay Motifleri ve Çağdaş Türk Resmine Yansıması*, Makale
- Arıkan, A. (2008). *Grafik Tasarımda Görsel Algı*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Arnheim, R. (2009). *Görsel Düşünme*. (2. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- ArkeoAtlas Dergisi, (2011). *Tarihöncesinden Demir Çağı'na Anadolu'nun Arkeoloji Atlası*. İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Art Directors' Index To Illustrators 10*. (1990). Switzerland
- Atlas Dergisi, (2005). *Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi*. Sayı: 152 İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Atlas Dergisi, (2005). *Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi*. Sayı: 153 İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Atlas Dergisi, (2007). *Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi*. Sayı: 177 İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.

- Ateş, M. (2002). *Mitolojiler ve Semboller Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri*. (2. Basım) İstanbul: Aksesida Matbaası.
- Ateş, M. (1996). *Mitolojiler ve Semboller ve Halılar*. İstanbul: Yeni Alaş Matbaacılık.
- Aydoğan, K. E. B. (2010). *Sanat Eğitimi ve Sanat Eleştirisi: Türkiye’de Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Barnard, M. (2002). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Batuk, C. (2003). *Tarihin Sonunu Beklemek Ortadoğu Dinlerinde Eskatoloji Mitosları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bayat, F. (2005). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Bayat, F. (2005). *Ay Kültünün Dini-Mitolojik Sisteminde Türk Boy Adları Etimolojisi*. Ankara: Üç Ok Yayıncılık.
- Bayat, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi-1)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Bayat, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dişi, Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler, İyeler ve Demonoloji-2)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Bayladı, D. (2010). *Sorularla Mitoloji*. İstanbul: Omnia Yayınları.
- Bayladı, D. (2003). *Uygarlıklar Kavşağı Anadolu*. (2. Basım). Ankara: Say Yayınları.
- Bayladı, D. (2004). *Efsaneler Dünyasında Anadolu*. (3. Basım). Ankara: Say Yayınları.
- Bayladı, D. (1998). *Dinler Kavşağı Anadolu*. İstanbul: Say Yayınları.
- Baynes, K. (2008). *Toplumda Sanat*. (3. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bazin, G. (1998). *Sanat Tarihi*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Becer, E. (1999). *İletişim ve Grafik Tasarım*. (2. Basım). Ankara: Dost Kitabevi.
- Beksaç, E. (2002). *Sanatın Sessizliği Anlamın Gücü Kaya Resimleri*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bender, C. (2007). *Kürt Mitolojisi*. (3. Basım). İstanbul: Berfin Yayınları.
- Berger, J. (1999). *Görme Biçimleri*. (7. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Beydili, C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Cantekin Matbaası.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü-II Cilt*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü-I Cilt*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

- Boydaş, N. (2004). *Sanat Eleştirisine Giriş*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Bruhl, L. L. (2006). *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Business Graphics*. (1995). USA
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. (2. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (1986). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Büyük Sözlük, Türk Dil Kurumu. İnternet
- Can, Ş. (1970). *Klasik Yunan Mitolojisi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Cömert, B. (1999). *Mitoloji ve İkonografi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Çağlar, B. (2008). *Türk Mitolojisinde Dört Unsur ve Simgeleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çoruhlu, Y. (1999). *Türk Mitolojisinin ABC'si*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Türk İslam Sanatının ABC'si*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (2006). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. (2. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (2010). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. (3. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (1995). *Kozmolojik, Mitolojik, Astrolojik, Dini ve Edebi Tasavvurlara Göre Türk Sanatı'nda Hayvan Sembolizmi-I*. İstanbul: Seyran Kitap.
- Çoruhlu, Y. (1998). *Erken Devir Türk Sanatı*. (2. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (2007). *Erken Devir Türk Sanatı İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Danık, E. (2006). *Öteki Tanrılar Alevi ve Bektaşî Mitolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Deliduman, C. ve İstifoğlu Orhon, B. (2006). *Temel Sanat Eğitimi*. Ankara: Gerhun Yayıncılık.
- Design 2005*. New York
- DesignAnnual2002*. New York
- Doğan, O. (2006). *Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, İ. (2002). *Doğu Avrupa'daki Göktürk (Runik) İşaretili Yazıtlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Doğan, İ. (2000). *Kafkasya'daki Göktürk (Runik) İşaretli Yazıtlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (1997). İstanbul: Yem Yayınevi.
- Eliade, M. (1992). *İmgeler Simgeler*. Ankara: Gece Yayınları.
- Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri*. (2. Basım). İstanbul: Om Yayınevi.
- Eliade, M. (2009). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Cilt 3*. (2. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Enveroğlu, İ. (2005). *Çağdaş Azerbaycan Resim Sanatında Eski Türk Damgalarının Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Konya.
- Ercilasun, A. B. (1998). *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*. (2. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, B. (2007). *Sorularla Türk Mitolojisi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Erhat, A. (2000). *Mitoloji Sözlüğü*. (9. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erinç, S. M. (1995). *Kültür Sanat Sanat Kültür*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Erinç, S. M. (1998). *Sanat Psikolojisi'ne Giriş*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Ersoy, N. (2007). *Semboller ve Yorumları*. (3. Basım). İstanbul: Dönence Basım ve Yayın.
- Ersoy, N. (1990). *Semboller ve Yorumlarla Görünenden Görünmeyene*. İstanbul: Zafer ve Sena Ofset Matbaası.
- Esin, E. (2006). *Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Esin, E. (2004). *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Evkavuran, M. (2007). *Müslüman Kültürlerdeki Mitolojik Unsurlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2007). *Anadolu İnançları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2007). *Anadolu Mitolojisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2007). *Tanrı Yaratan Toprak Anadolu*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Eyuboğlu, İ. Z. (1997). *Anadolu Uygarlıkları*. (3. Basım). İstanbul: Der Yayınları.
- Fischer, E. (1993). *Sanatın Gerekliliği*. (7. Basım). Ankara: Verso Yayıncılık.
- Fairy Tales & Fantasies in Illustration*. (1992). Japon
- Gence, C. D. ve Orhon, B. İ. (2006). *Temel Sanat Eğitimi*. Ankara: Gerhun Yayıncılık.
- Gezgin, D. (2009). *Su Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Gezgin, İ. Gezgin, İ. ve Çokişler, N. (2004). *Mitoloji (Mythos ve Logos): Hayatımıza Yön Veren Söylenceler*. İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Gezgin, D. (2007). *Hayvan Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gezgin, D. (2008). *Paleolitik Çağlardan Hristiyanlığa Kadar Sanatın Mitolojisi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gombrich, E. H. (2007). *Sanatın Öyküsü*. (5. Basım). Çin: Remzi Kitabevi.
- Gökovalı, Ş. (2010). *Söylence*. İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayınları.
- Graphic Arts Organizations1*. New York. USA
- Graphic Arts Organizations2*. New York. USA
- Graphis Design 95*. (1995). Japan
- Graphis Poster 92*. (1992). New York. USA
- Gülensoy, T. (1989). *Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Hollingsworth, M. (2009). *Dünya Sanat Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Hooke, S. H. (1995). *Ortadoğu Mitolojisi*. (3. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- İndirkaş, Z. (2007). *Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İz sürümü*. Ankara: İmge Yayınevi.
- İpşiroğlu, N. (2010). *Görsel Sanatlarda Alımlama ve Sanatlararası Etkileşim*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.
- Kalafat, Y. (1995). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Kandinsky, V. (2009). *Sanatta Zihinsellik Üzerine*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.
- Karagül, F. (2001). *Doğu I. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu*,. (15 Ağustos-05 Eylül). Eskişehir: Merkez Tepebaşı İlçe Belediyesi.
- Karakuş, A. (2011). *Tarihin İzinde Efsaneler Mitler Gerçekler*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Kaya, M. (2007). *Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Anadolu'daki Efsanelerde İzleri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Ketenci, H. F. ve Bilgili, C. (2006). *Yongaların 10 000 Yıllık Gizemli Dansı Görsel İletişim & Grafik Tasarımı*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim*. (3. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, L. (2003). *Görüntü Estetiği*. (4. Basım). İstanbul: Anka Basım.
- Kuban, D. (2009). *Batıya Göçün Sanatsal Evreleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları

- Kuban, D. (2009). *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları*. (3. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Kuşçu, E. (2006). *Mitoloji ve Varoluş*. Ankara: Elis Yayınları
- Lynn, J. (1988). *Design Print*. London: Great Britain.
- Leppert, R. (2009). *Sanatta Anlaman Görüntüsü*. (2. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Libro De Oro*. (1985). Switzerland
- Malinowski, B. (2000). *Büyü, Bilim ve Din*. (2. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Necatigil, B. (2002). *100 Soruda Mitologya*. (6. Basım). İstanbul: Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi – Cilt I*. (5. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ögel, B. (2006). *Türk Mitolojisi – Cilt II*. (3. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özden, K. (2003). *Tıp, Tarih, Mitoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Öztürk, Ö. (2009). *Folklor ve Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Print's Best Typography*. (1992). New York.USA
- Print America's Graphic Design Magazine*. (2000). New York.USA
- Roux, J.P. (2002). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Rosenberg, D. (2006). *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*. (4. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Salt, A. (2006). *Ansiklopedi Semboller*. İstanbul: Ruh ve Madde Yayıncılık.
- San, İ. ve İlhan, A. Ç. (2006). *Sanat Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü*. Ankara: Naturel.
- San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*. (4. Basım). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2010). *Sanat ve Eğitimi Kuramları*. (3. Basım). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sanat Dünyamız*, 1998, s. 68, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul
- Serhat Kültür - tarih, kültür, haber dergisi*, 2005, Yıl: 3, Serhat Kültür Yayınları: İstanbul
- Serhat Kültür - tarih, kültür, haber dergisi*, 2006, Yıl: 4, Serhat Kültür Yayınları: İstanbul
- Seylan, A. (2005). *Temel Tasarım*. Ankara: Dağdelen Basım Yayın.
- Seyidoğlu, B. (2009). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*. (3. Basım). İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Somuncuoğlu, S. (2011). *Saymalıtaş Gökyüzü Atları*. İstanbul: Ac Yapı.
- Somuncuoğlu, S. (2008). *Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler*. İstanbul: A-Z Yapı.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. (10. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şahin, C. (2001). *Türklerde Ejder ve Simurg Motiflerinin Grafik Gelişimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Eğitimi Anabilim Dalı. Konya.
- Şener, C. (2010). *Şamanizm (Türkler'in İslamiyet'ten Önceki Dini)*. (14. Basım). İstanbul: Etik Yayınları.
- Tansuğ, S. (2006). *Resim Sanatının Tarihi*. (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tansuğ, S. (1993). *Sanatın Görsel Dili*. (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Taş, İ. (2002). *İslâm Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni Kozmoloji*. Konya: Kömen Yayınları.
- Teker, U. (2009). *Grafik Tasarım ve Reklam*. (4. Basım). İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.
- Temizel, Ö.G. (2007). *Türk Damgalarının Estetik Yapısı ve Görsel Sanatlar Dersinde Uygulama Biçimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar*. Ankara: Detay Yayıncılık & Sistem Ofset.
- Tez, Z. (2008). *Mitolojinin Kültürel Tarihi - Doğu ve İslam Mitolojisi Mitolojik Söylenceler*. İstanbul: Doruk Yayıncılık
- Tokat, L. (2004). *Dinde Sembolizm*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Tunalı, İ. (1998). *Estetik*. (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuncer, Ö. (1999). *İşte Anadolu*. (2. Basım). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Turani, S. (1998). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türk Vakıf Şaheserleri* (1999), Ankara: T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları:
- Tram-Semen, A. (2008). *Nart Boyu Türkleri Hun-Karaçaylıların Mitolojisi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Türkçe Sözlük, (2005). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. (3. Basım). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Us Ad Review Art Direction The Best Print Advertising No: 27*. (1998). New York
- Us Ad Review Art Direction The Best Print Advertising No: 28*. (1998). New York

- Us Ad Review Art Direction The Best Print Advertising No: 30.* (1999). New York
- Ulusoy, M. D. (2005). *Sanatın Sosyal Sınırları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Uraz, M. (1967). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Hüsniyat Matbaası.
- Verlag, P. D. (2009). *Mitoloji*. Çin: NTV Yayınları.
- Vernant, J. P. (2009). *Torunuma Yunan Mitleri, Evren, Tanrılar, İnsanlar*. İstanbul: Helikopter Kitabevi.
- Wilkinson, K. (2010). *Semboller ve İşaretler*. Ankara: Alfa Yayınları.
- Wilkinson, P. (2010). *Efsaneler & Mitler*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Wilkinson, P. ve Philip, N. (2010). *Mitoloji*. Çin: İnkılap Kitabevi.
- 2023 Dergisi*, 2001, s. 4, Biltek Yayınları: Ankara

EK - 1: Anket

KİŞİSEL BİLGİLER

☐ Öğrenci ☐ Öğretim Elemanı	
Cinsiyetiniz : ☐ Bayan ☐ Erkek	Yaşınız:.....
Okulunuz : ☐ 1 Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi ☐ 2 Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi ☐ 3 Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ☐ 4 Hacettepe Üniversitesi ☐ 5 Atılım Üniversitesi ☐ 6 Başkent Üniversitesi ☐ 7 Bilkent Üniversitesi	
Sınıfınız: ☐ 1. Sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf	
Yaşamınızın büyük bir bölümünü nerede geçirdiniz? ☐ 1 Köy ve köy altı yerleşim yerinde ☐ 2 Kasaba veya ilçede ☐ 3 Şehirde ☐ 4 Büyükşehirde ☐ 5 Yurt dışında	
Mezun olduğunuz okul türü nedir? ☐ 1 Genel Lise ☐ 2 Anadolu Lisesi ☐ 3 Anadolu Endüstri ve Meslek Lisesi-Teknik Lise ☐ 4 İmam Hatip Lisesi ☐ 5 Endüstri ve Meslek Lisesi ve Teknik Lise ☐ 6 Meslek Lisesi ☐ 7 Güzel Sanatlar Lisesi ☐ 8 Lisans ☐ 9 Y. Lisans ☐ 10 Doktora	

ANKET SORULARI

1: Hayır, 2: Kısmen, 3: Evet

1. Mitoloji okur musunuz?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
2. Türk Mitolojisi sembolleri hakkında bilgi sahibi misiniz?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
3. Eğitiminiz sırasında Türk mitolojisi ile ilgili ders aldınız mı?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
4. Türk Mitolojisi sembollerini inceler misiniz?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3
5. Grafiksel çalışmalarınızda hiç Türk Mitolojisi sembollerinden faydalanır mısınız?	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

1: Katılmıyorum, 2: Biraz katılıyorum, 3: Orta düzeyde katılıyorum, 4: Çoğunlukla katılıyorum, 5: Tamamen katılıyorum

6. Grafik eğitimi kapsamında Türk Mitolojisi derslerinin olması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
7. Türk Mitolojisi'ndeki hikâyelerin ve sembollerin hayal dünyanızı zenginleştirdiği görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
8. Türk mitolojisindeki sembollerin grafiksel özellikler taşıdığı görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
9. Türk ve farklı kültür mitolojilerindeki semboller arasında benzerlikler vardır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
10. Türk Mitolojisi'ndeki sembollerin grafik tasarımı eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
11. Grafik eğitimi kapsamında Türk Mitolojisi eğitimine daha çok yer verilmesi gerekir, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
12. Sizce günümüzde sembol (kurumsal kimlik) çalışmaları mitolojiye dayandırılmalıdır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
13. Türk Mitolojisi sembolleri bir tasarım boyutu içerir, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
14. Türk Mitolojisi sembolleri uluslararası reklamlarda kullanıldığında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
15. Türk Mitolojisi sembolleri ticari reklamcılık açısından ürün satışlarında etkili olur, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
16. Bir ürün ya da hizmetin grafik çalışmalarında, Türk Mitolojisi sembollerini kullanmak bir avantaj sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
17. Türk Mitolojisi sembollerinin, grafiksel çalışmalarda uygulanması ve kullanılması toplumsal bilincin gelişmesine katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
18. Türk Mitolojisi'ndeki sembollerle ile diğer ülkelerdeki semboller aynı anlamları taşır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
19. Eski Türk boylarının yapmış olduğu çizimler, günümüz grafik sanatı anlayışına katkı sağlar, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
20. Türk Mitolojisi'ndeki sembollerin grafiksel açıdan sade ve yalın şekilde olması algılamayı kolaylaştırır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
21. Türk Mitolojisi sembolleri, sanat için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5
22. Türk Mitolojisi sembolleri, iletişim sağlamak için yapılmıştır, görüşüne katılıyor musunuz?	1	2	3	4	5

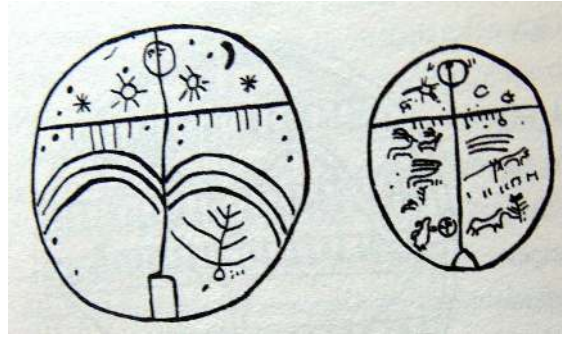
1: Katılmıyorum, 2: Biraz katılıyorum, 3. Orta düzeyde katılıyorum, 4: Çoğunlukla katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum

23. Günlük hayat içinde Türk Mitolojisi sembollerinin kullanıldığı görüşüne katılıyor musunuz?	① ② ③ ④ ⑤
24. Türk mitolojisi eğitimi yoluyla kazanacakları bilgi, deneyim ve davranışlar grafik eğitimi öğrencilerine farklı bakış açısı sunar, görüşüne katılıyor musunuz?	① ② ③ ④ ⑤
25. Günümüzde geleneksel sanatlar (el sanatları) içinde Türk mitoloji sembolleri yaşatılmaktadır, görüşüne katılıyor musunuz?	① ② ③ ④ ⑤
26. Türk mitolojisi günümüz sinema ve çizgi film vb görsel öğelerle daha iyi kavranılır, görüşüne katılıyor musunuz?	① ② ③ ④ ⑤
27. Tasarımda kullanılan bir sembolün, istenmeyen ya da amaçlanmamış bir yabancı görseli çağrıştırır görüşüne katılıyor musunuz?	① ② ③ ④ ⑤
28. Hakkında bilgi sahibi olduğunuz mitolojiler var mı? ① Yunan mitolojisi ② Roma mitolojisi ③ Amerikan yerli mitolojisi ④ Çin Mitolojisi ⑤ Hint Mitolojisi ⑥ Doğu Mitolojisi ⑦ Mısır Mitolojisi ⑧ Türk Mitolojisi ⑨ Diğer.....	
29. Türk Mitolojisi sembolleri grafik tasarımın hangi alanında etkili olmaktadır? ① Kurumsal kimlik çalışmalarında ② Afiş çalışmalarında ③ İllüstrasyon çalışmalarında ④ Animasyon çalışmalarında ⑤ Broşür çalışmalarında ⑥ Çizgi filmlerde ⑦ Sinema ⑧ Hepsi	
30. Aşağıda yer alan Türk mitolojisi sembollerinden hangisine daha çok ilgi duyuyorsunuz? ① At ② Dağ keçisi ya da geyik ③ Ağaç ④ Güneş, ay ve yıldız ⑤ kurt ⑥ Boğa ⑦ Kartal ya dadoğan ⑧ Koyun ya da keçi ⑨ Ejder ⑩ diğer ise açıklayınız.....	
31. Türk Mitolojisi'nin hangi türü ilginizi daha çok çekiyor? ① Antropogoni (İlk insanın yaratılması mitleri) ② Kozmogonik mitler (Evrenin yaratılması ile ilgili mitler) ③ Türeyiş mitleri (kabilelerin, soyların, boyların ortaya çıkış mitleri) ④ Köken mitleri (Bir nesnenin ya da varlığın nasıl doğduğu ile ilgili mitoslar)	

EK -2 : Türk Mitolojisi Sembollerinden Örnekler

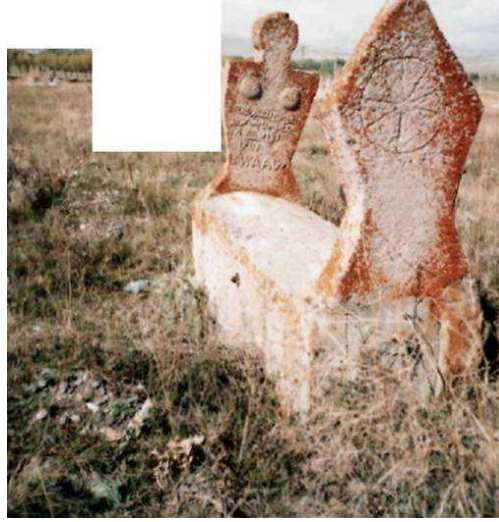
Resim 8 – Güneş başlı figürler. (2023 Dergi, 2001, sayı:4, s. 35, 36)

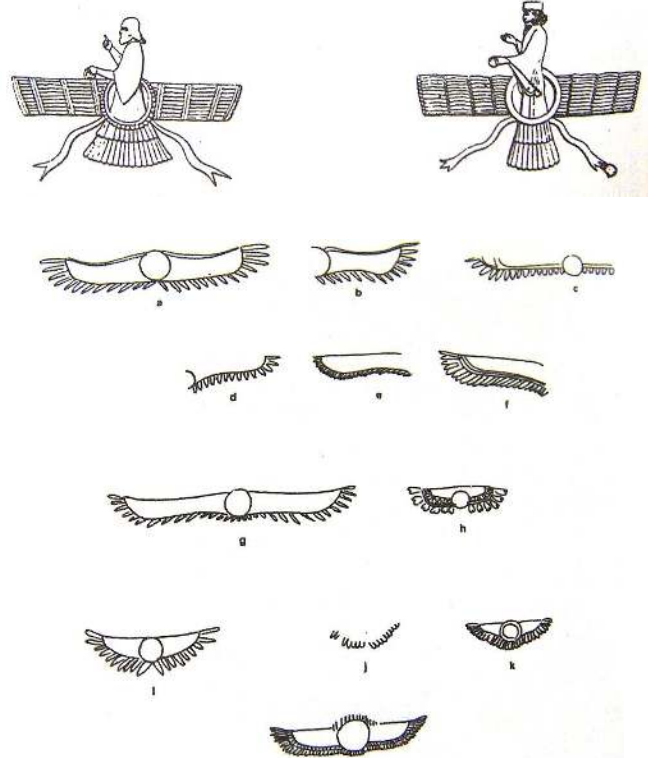
Resim 9 – Altay şamanlarına ait davullar. (Çoruhlu, 2006: 82)

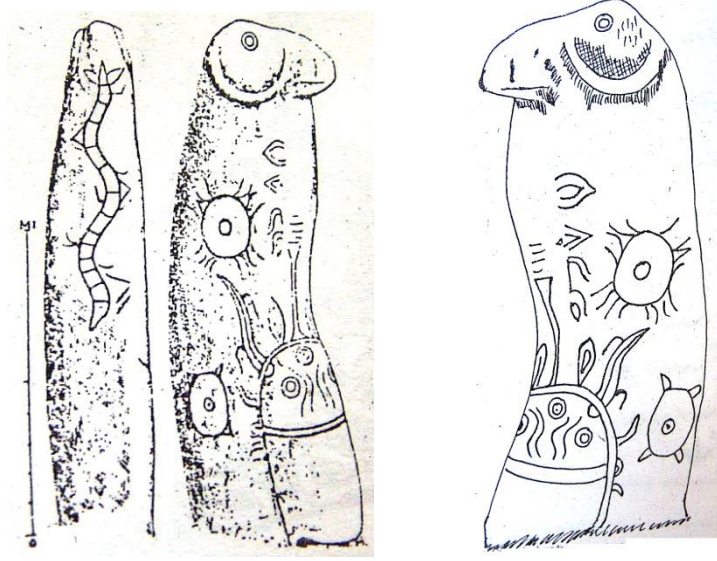
Resim 20 – Mezar taşında semboller, Ovacık ilçesi, Kozluca Köyü Mezarlığı. (Bender, 2007: 208)

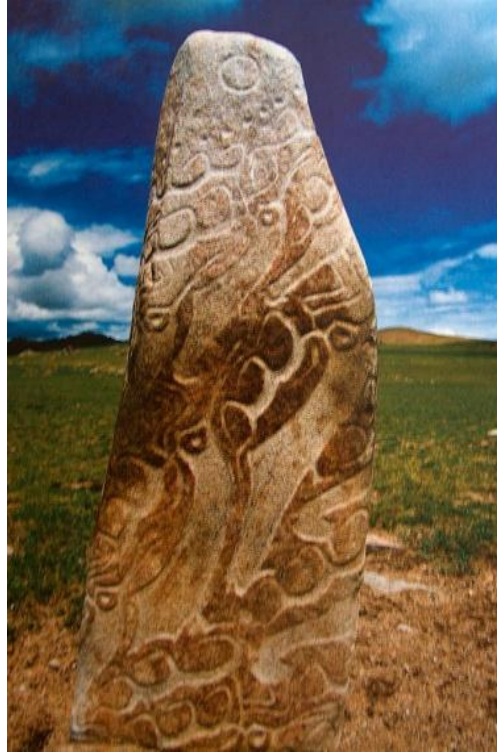
Resim 21 – Arpaçay kaya mezarlığı. (Altınkaynak, 2008: 81)

Resim 22 – Taş kabartmalarda yer alan güneş Tanrısı sembolleri. (Bender, 2007: 198-199)

Resim 23 – Koç şeklinde dikili taş üzerindeki motifler (Gülensoy, 1989: 46)

Resim 24 – Anıt üzerindeki semboller (Atlas, 2007, sayı: 177, s. 133)

Resim 25 – Gök Tanrı arabaları. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 50)

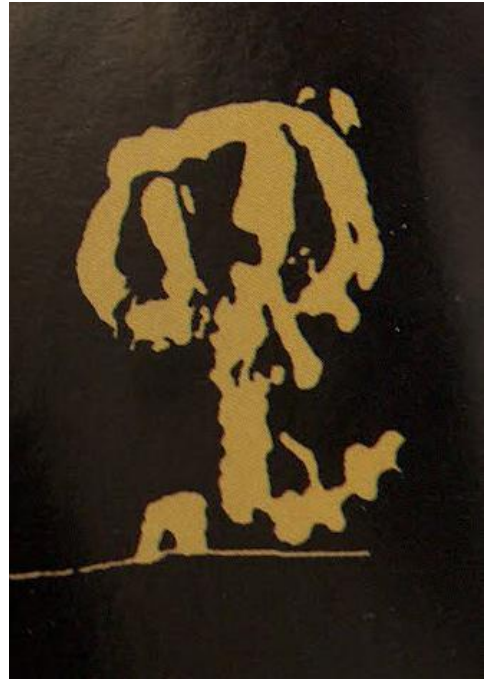
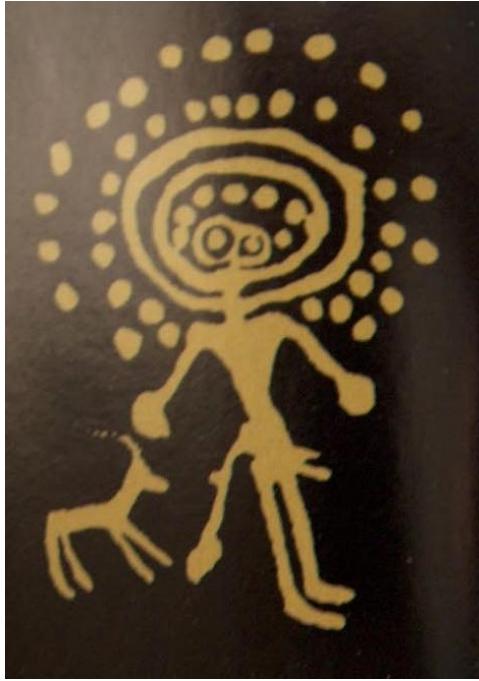
Resim 26 – Gözlük biçimli şekiller göçebe Orta Asya toplumlarında
Gök Tanrı inancının varlığı olarak görülmektedir. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 58)

Resim 27 – Geometrik şekiller ve dağ keçisi. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 60)

Resim 28 – Şaman davulu. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 66)

Resim 10 – Güneş kafalı figürler. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 66)

Resim 30 – Güneş başlı insanlar. (Atlas, 2005, sayı:153, s. 68)

Resim 31 – Gökyüzü arabaları. (Atlas, 2007, sayı:177, s. 137)

Resim 32 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2008:43)

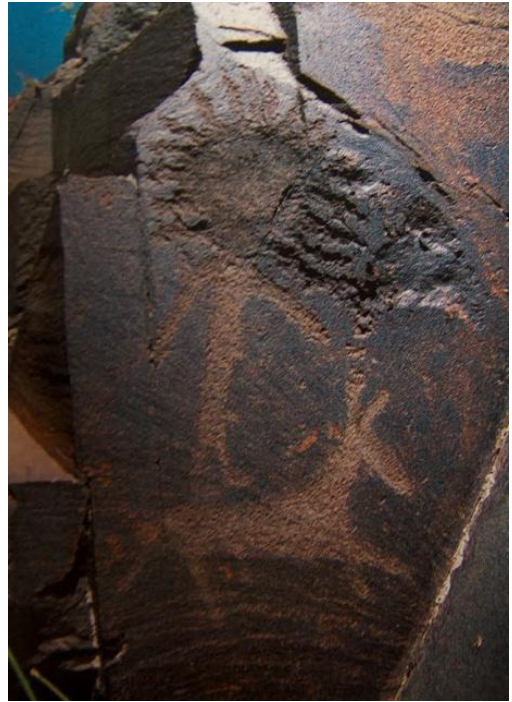
Resim 33 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2011:274)

Resim 34 – Kayaüstü resimler. (Somuncuoğlu, 2008:321)

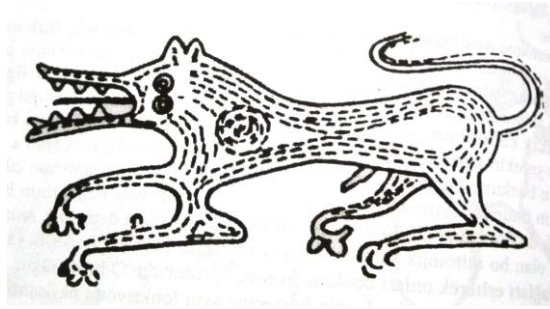
Resim 35 – Kayaüstü resim. (Çoruhlu, 2001: 126)

Resim 36 – Kayaüstü resim. (Atlas, 2004, sayı:137, s. 142)

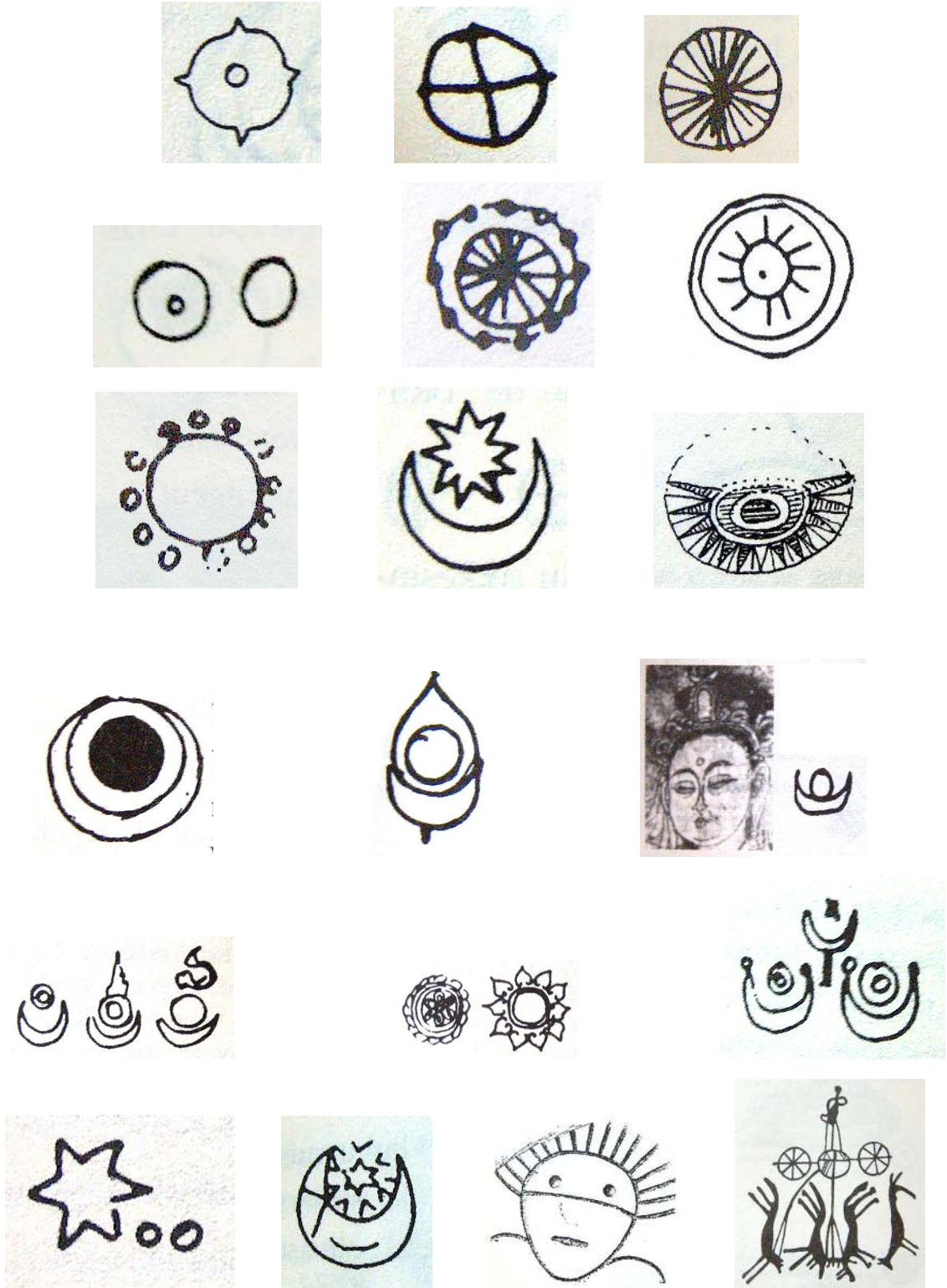
Resim 37 – Güneş ve yıldız sembolleri. (Doğan, 2000, cilt 1, s. 94, 149)

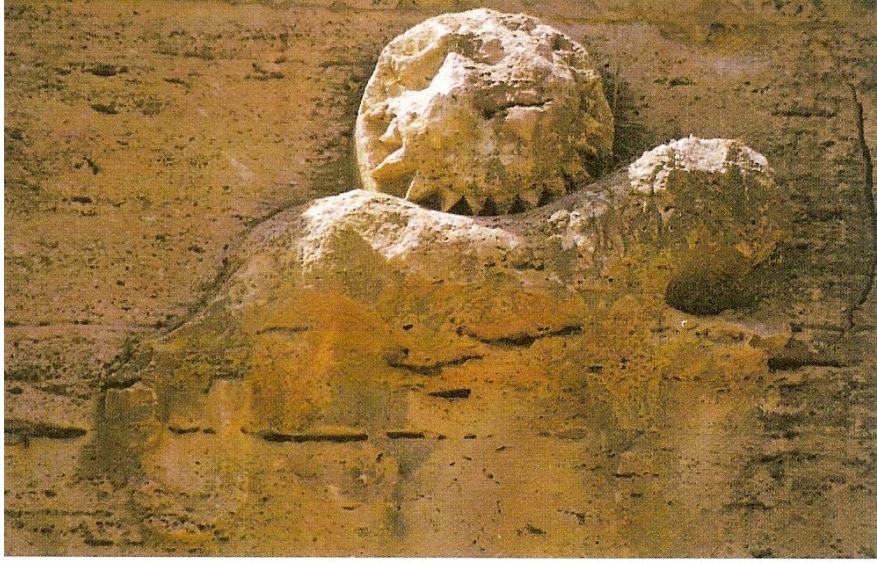
Resim 11 – Azerbaycan’da bulunmuş kurt resmi. (Bayat, 2007: 170)

Resim 12 – Kağızman-Karaboncuk kayaüstü resimler. (*Serhat Kültür*, 2006: 9)

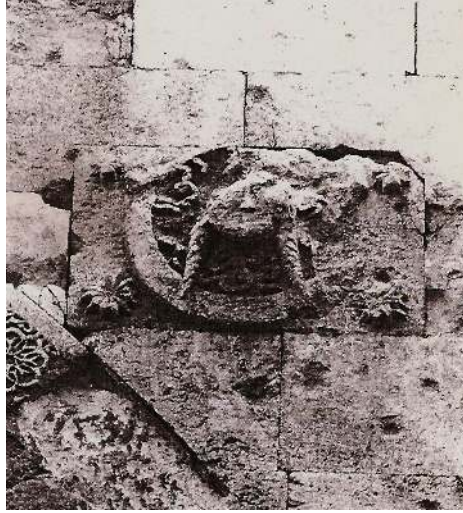

Resim 40 – Güneş – Ay piktogramlar. (Esin, 2004: 353-363)

Resim 41 – Burdur-Antalya Yolu, İncir Han. Taç kapı batı kısım., 1238.

(T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını., 1999)

Resim 42 – I. Keykavus'un Şifahanesi, Sivas. (Ögel, *Anadolu Selçuklu Çehresi*, s.106)

Resim 42 – Tanrıça İstar'ın kurşundan heykeli, Konya-Karahöyük (Alp, 2002, s. 136)

Resim 43 – Güneş Tanrıçası Arinna'nın altından heykeli. Türkiye'den yurtdışına kaçırılmış, New York'ta Metropolitan Müzesinde bulunmaktadır. (Alp, 2002, s. 35)

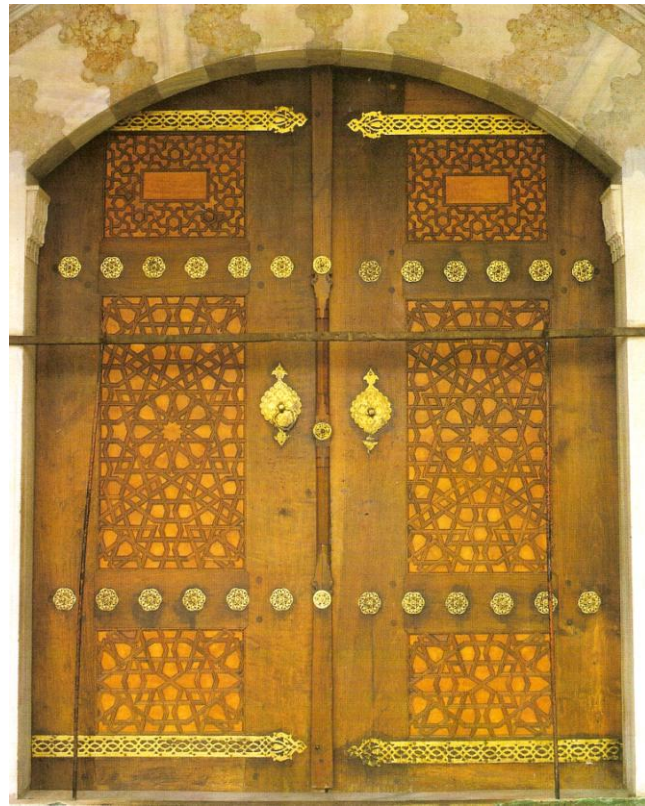
Resim 44 – Fatih'in kemha kaftanı (1451-1481). (S. Dünyamız, 1974)

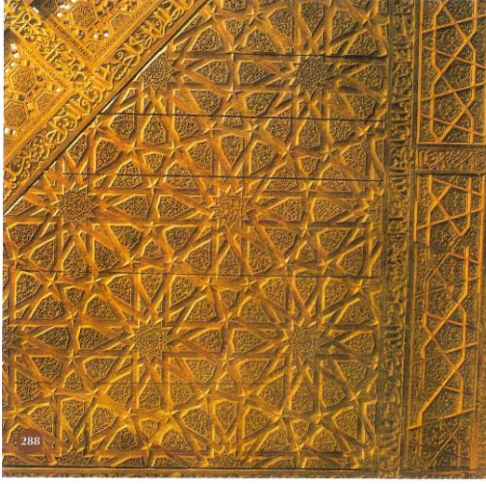
Resim 45 – Halı. (S. Dünyamız, 1975, s.4)

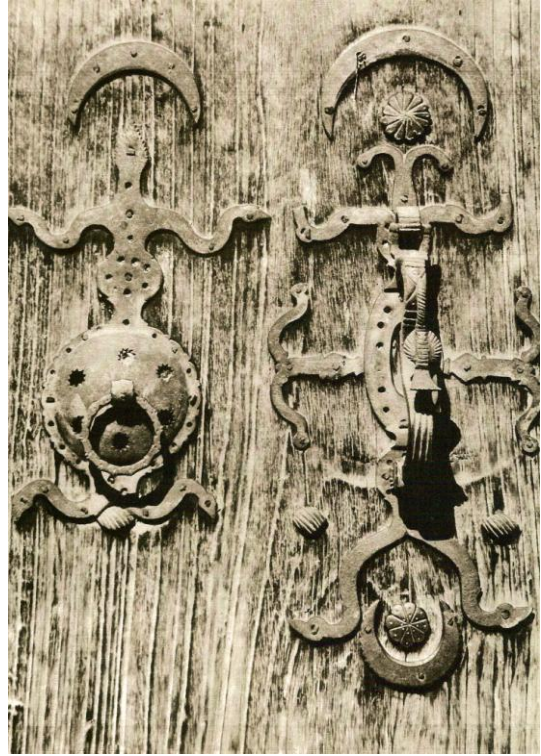
Resim 46 –Kilim. (Ölçer, 1988, s. 53)

Resim 47 – Selimiye Camii ahşap kapısı, Edirne. (T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını, s.73)

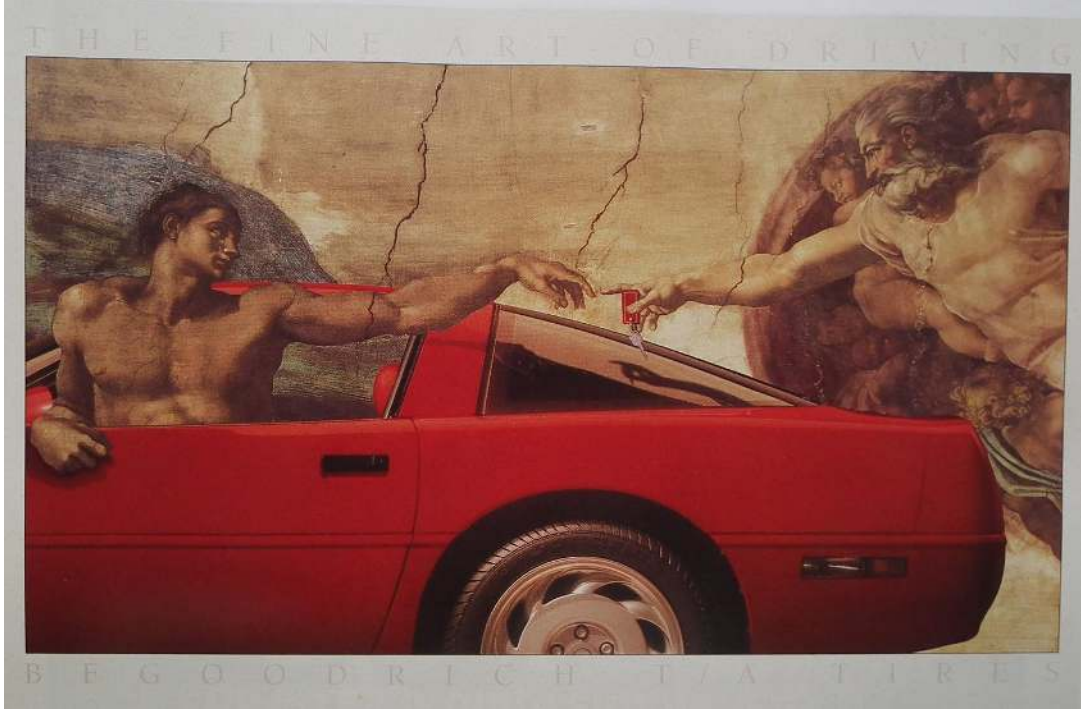

Resim 48- Ulu Camii ahşap minber 1241, Sivas -Divriği (Ayrıntı)
(T.C. Başbakanlık Vakıflar Yayını, s.288)

Resim 49 – Kapı tokmakları. (S. Dünyamız, 1974, s.1)

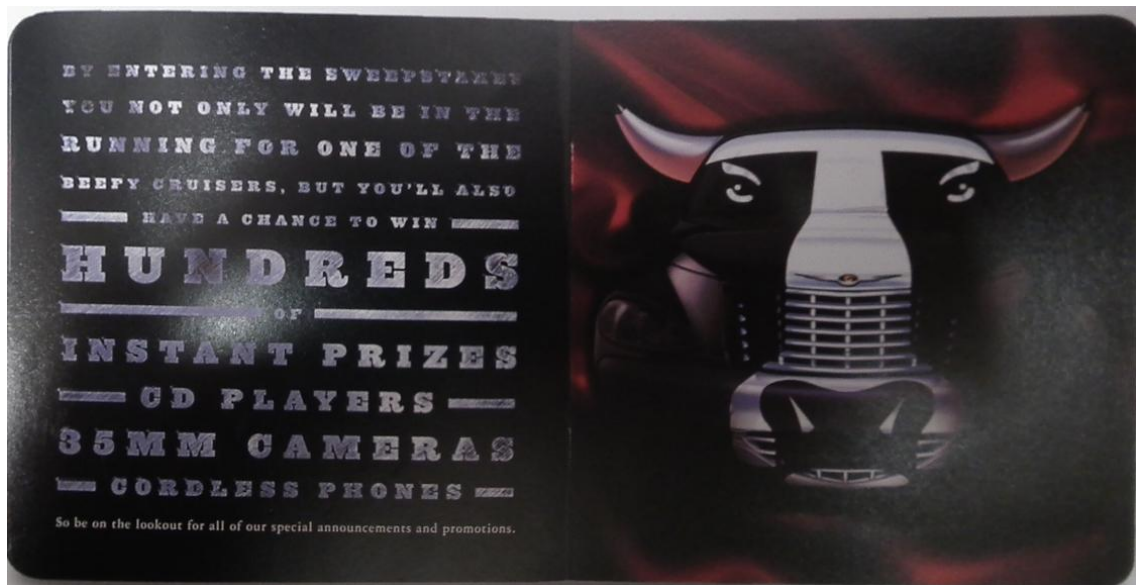
**EK -3 : Yabancıların Mitolojiden Yararlanarak Yapmış Oldukları,
Grafiksel Çalışmalardan Örnekler**

Resim 50 – (*Graphics Poster* 92, 1992: 25)

Resim 51 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_the_deer)

Resim 52 – (Museum Graphics, 1992: 42)

Node?

We're willing to bet you don't think of yourself that way.

Probably you don't think of anyone at your company as a node either. They're users. People. Individuals.

Your network should recognize individuals too. And it can, right now, with Novell Directory Services (NDS™).

With NDS software, everyone on your network has a unique profile. They can access the network online to get all the necessary business tools even when they're away from the office. With one password, the network identifies which files and applications they may use, while restricting access to secure or sensitive documents.

NDS-enabled applications monitor the system to correct problems like Y2K before they turn into disasters. NDS is designed to work on a variety of platforms like NetWare, NT and UNIX®, because different people and departments have different needs.

You need a network of people, not nodes. You need a networking specialist. You need Novell.

www.novell.com/node or 1-800-505-1800

Novell.
open/net/works

Resim 53 – (Us Ad Review Art Direction No: 30, 1999: 148)

Resim 54 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)

Resim 55 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)

Resim 56 – (http://adsoftheworld.com/media/print/after_dark_condoms)

Resim 57 – (http://adsoftheworld.com/media/print/hawaiian_tropic_pool)

Resim 58 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ceveira_art_biennial_botticelli)

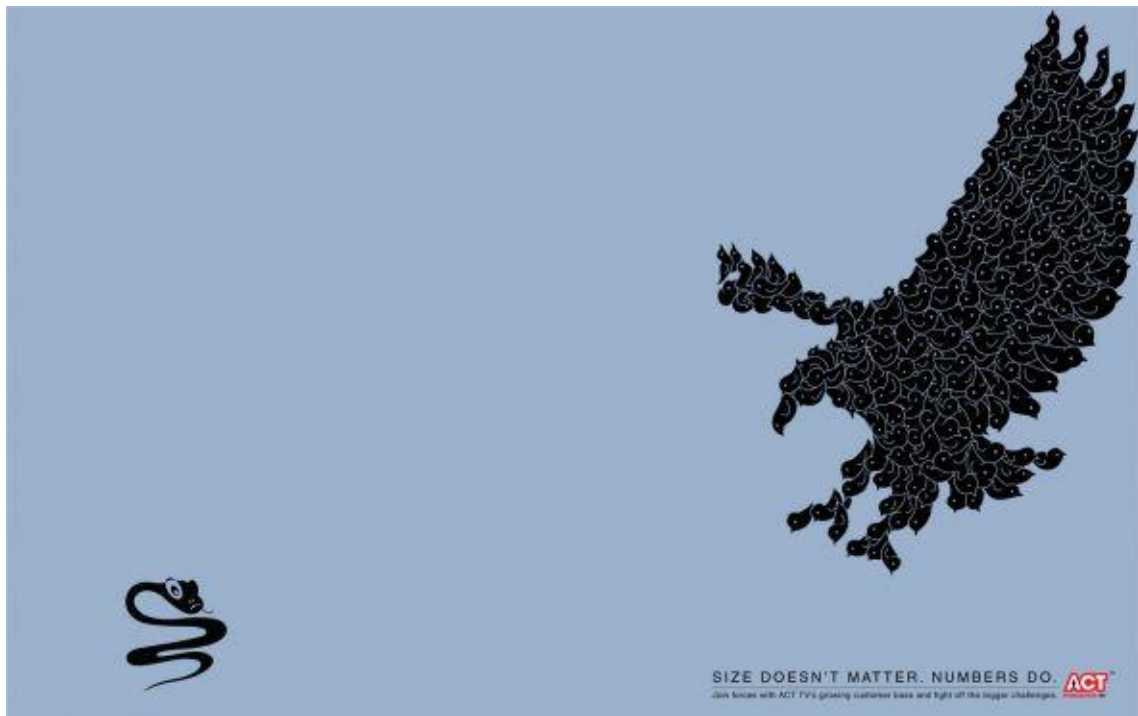
Resim 59 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ceveira_art_biennial_michelangelo)

Resim 60 – (http://adsoftheworld.com/media/print/animaster_animation_school_eagle)

Resim 61 – (http://adsoftheworld.com/media/print/animaster_animation_school_bull)

Resim 62 – (http://adsoftheworld.com/media/print/act_tv_numbers)

Resim 63 – (http://adsoftheworld.com/media/print/act_tv_numbers)

Resim 64 – (http://adsoftheworld.com/media/print/threebond_eternity)

Resim 65 –
(http://adsoftheworld.com/media/print/sueddeutsche_zeitung_library_of_metropolises_berlin)

Resim 66 – (http://adsoftheworld.com/media/print/lining_sports_phoenix)

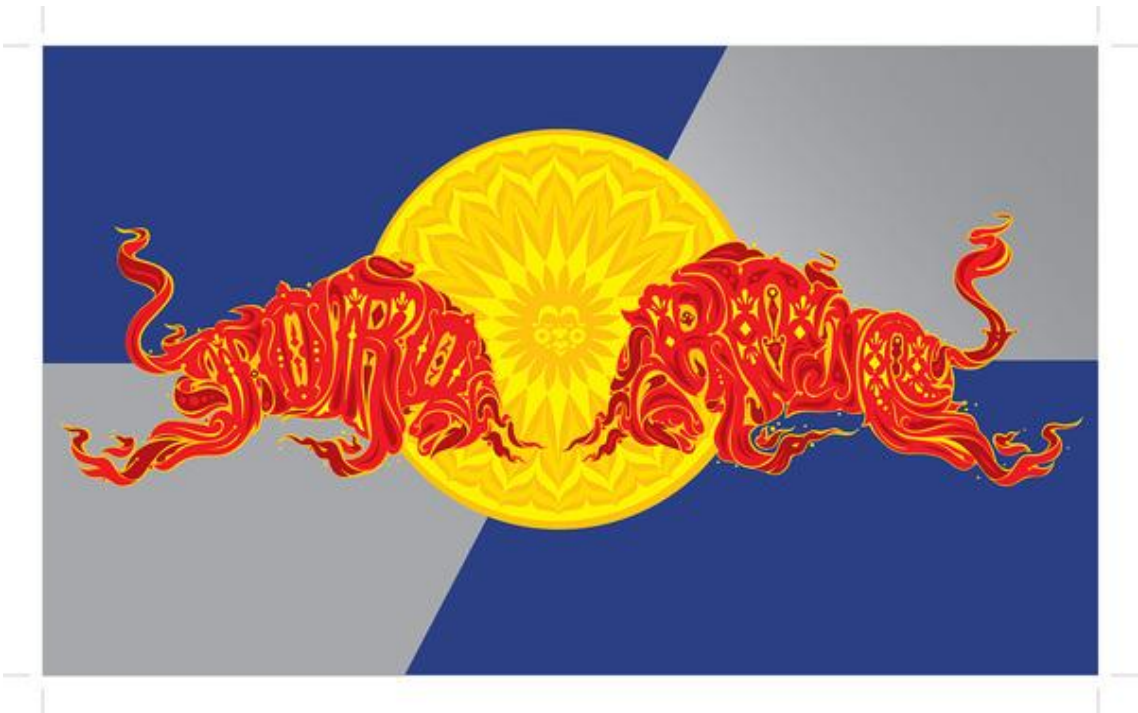
Resim 67 – (<http://www.behance.net/gallery/Zeus-of-SEO/2059746>)

Resim 68 – (<http://www.behance.net/gallery/Package-design-for-TGTL/1335521>)

Resim 69 – (http://adsoftheworld.com/media/print/energizer_deer)

Resim 70 – (<http://www.behance.net/gallery/RED-BULL/273615>)

Resim 71 – (http://adsoftheworld.com/media/print/sinomarin_mermaid)

Resim 72 – (http://adsoftheworld.com/media/print/dishtv_news)

Resim 73 – (http://adsoftheworld.com/media/print/jb_touching_the_sky)

Resim 74 – (http://adsoftheworld.com/media/print/seat_bull)

Resim 75 – (http://adsoftheworld.com/media/print/bravo_deer)

Resim 76 – (http://adsoftheworld.com/media/print/pastel_cosmetics_waterproof_mermaid)

Resim 77 –

(http://adsoftheworld.com/media/print/the_seafood_international_market_and_restaurant_mermaid)

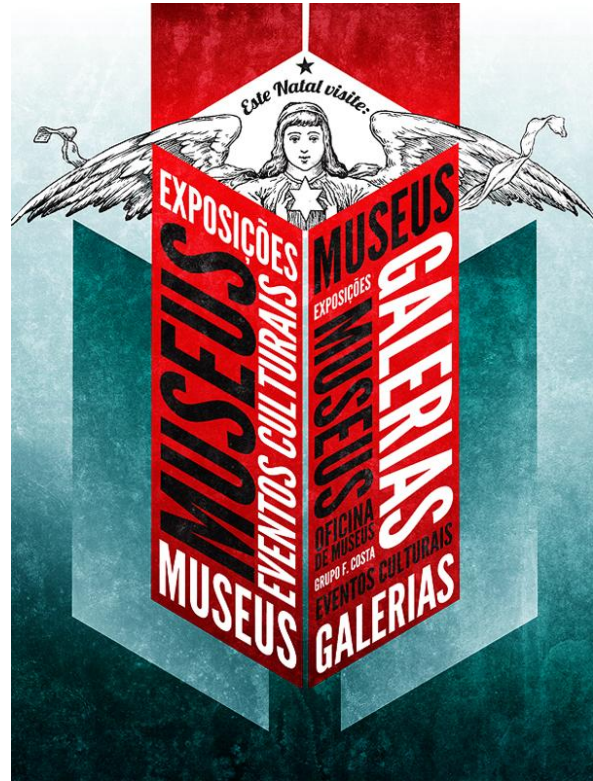
Resim 78 – (<http://www.behance.net/gallery/PAULA-CABRAL-ART-GALLERY-INVITATIONS/2670507>)

Resim 79 – (http://adsoftheworld.com/media/print/tame_ecuador_airlines_fly_macas)

Resim 80 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ge_x500_camera_face)

Resim 81 – (*Visual Identity In San Francisco*, 1991: 27)

Resim 82 – (<http://www.behance.net/gallery/PAULA-CABRAL-ART-GALLERY-INVITATIONS/2670507>)

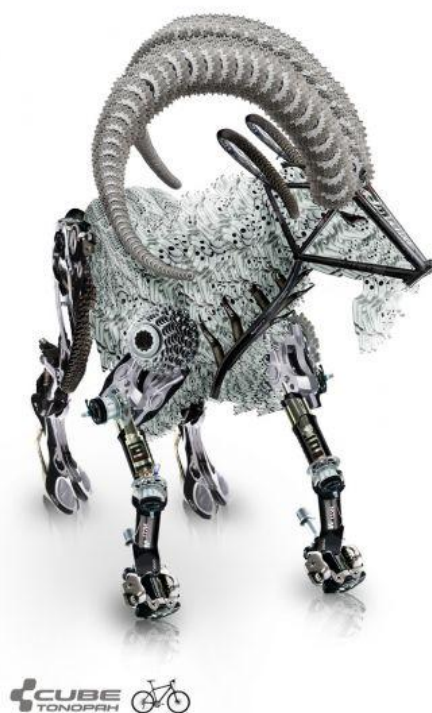
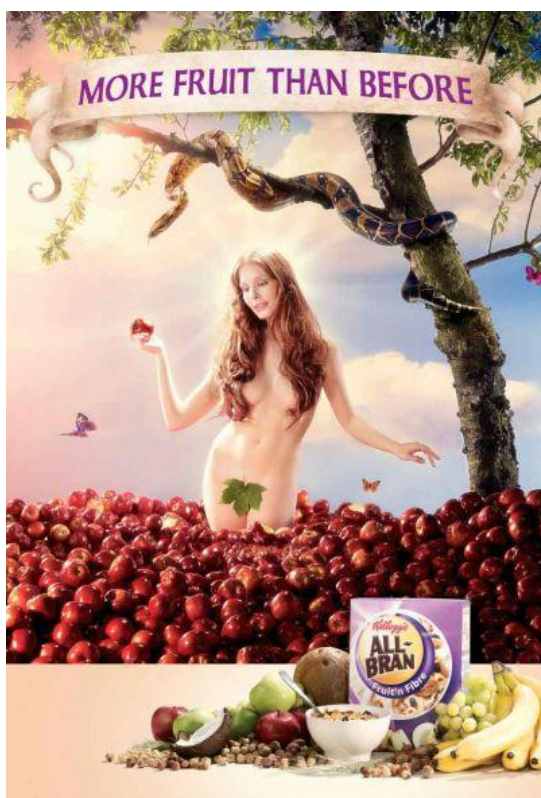

Resim 83 – (<http://www.behance.net/gallery/The-Prey/878176>)

Resim 84 – (http://adsoftheworld.com/media/print/atr_finland)

Resim 85 – (<http://www.behance.net/gallery/12generals/808737>)

Resim 86 – (http://adsoftheworld.com/media/print/kellogs_allbran_fruitn_fibre_eve)

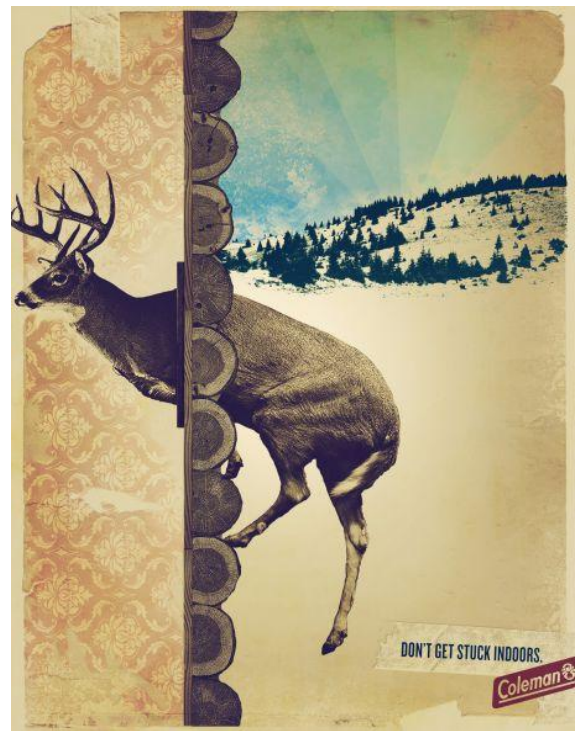
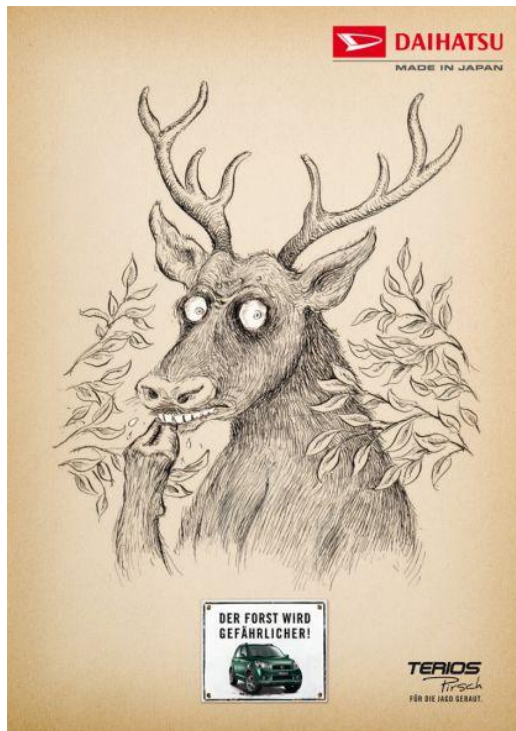
Resim 87 – (http://adsoftheworld.com/media/print/cube_tonopah_goat)

Resim 88 – (http://adsoftheworld.com/media/print/baygon_mosquito_coils_dragon)

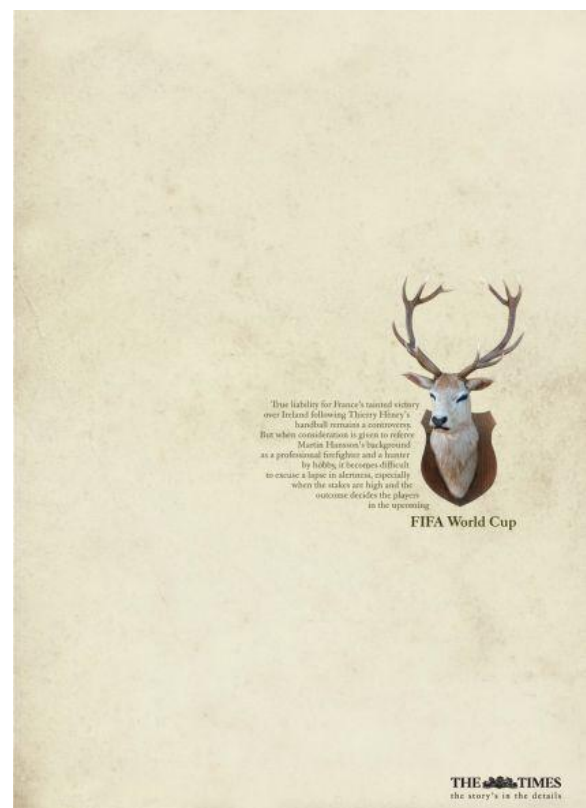

Resim 89 – (http://adsoftheworld.com/media/print/binboa_vodka_crow)

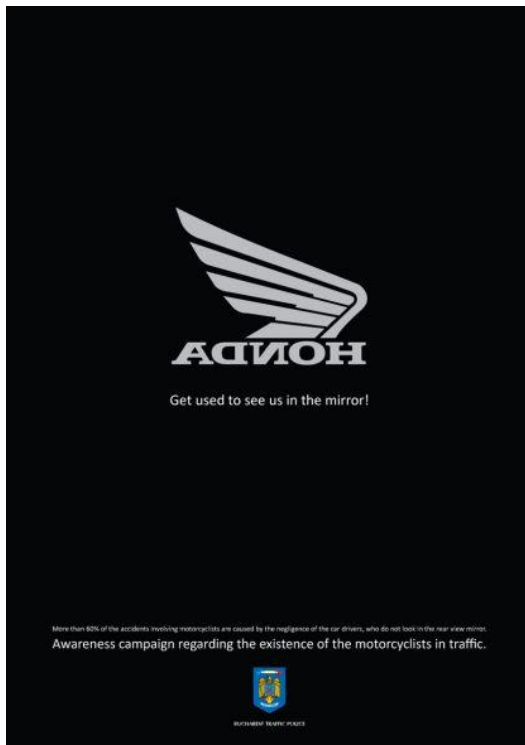
Resim 90 – (http://adsoftheworld.com/media/print/daihatsu_terios_deer)

Resim 91 – (http://adsoftheworld.com/media/print/coleman_camping_gear_dont_get_stuck_indoors_1)

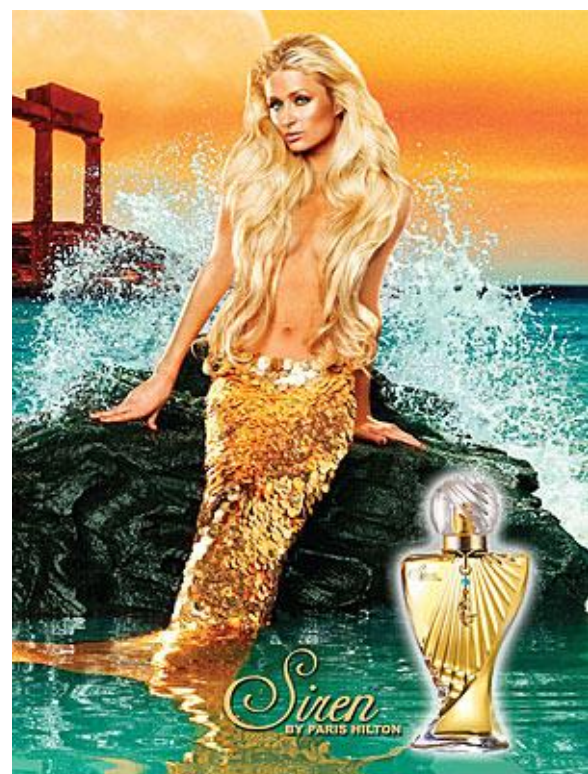
Resim 92 – (<http://www.behance.net/gallery/Heroes-and-Villains/2762173>)

Resim 93 – (http://adsoftheworld.com/media/print/the_times_newspaper_middle_east_fifa_world_cup)

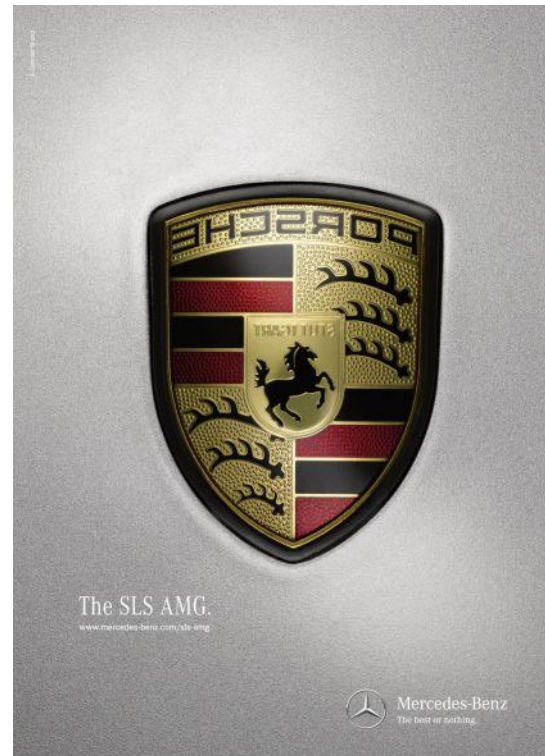
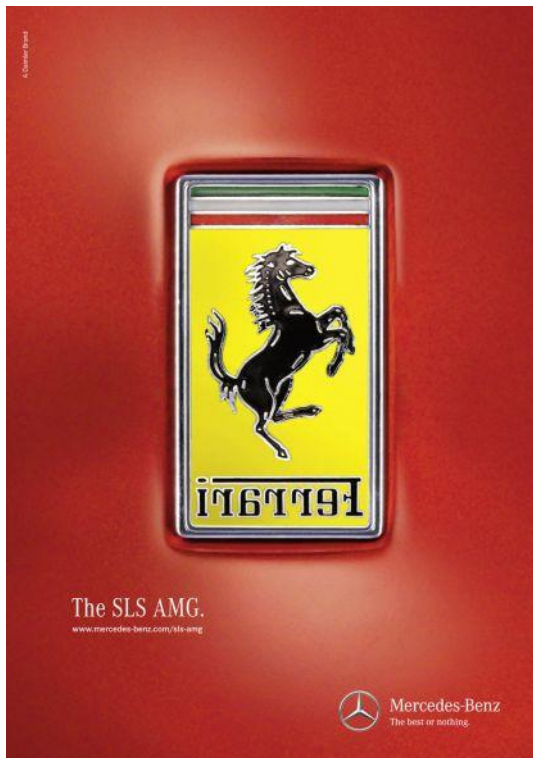
Resim 94 – (http://adsoftheworld.com/media/print/romanian_traffic_police_honda)

Resim 95 – (http://adsoftheworld.com/media/print/loctite_venus_de_milo)

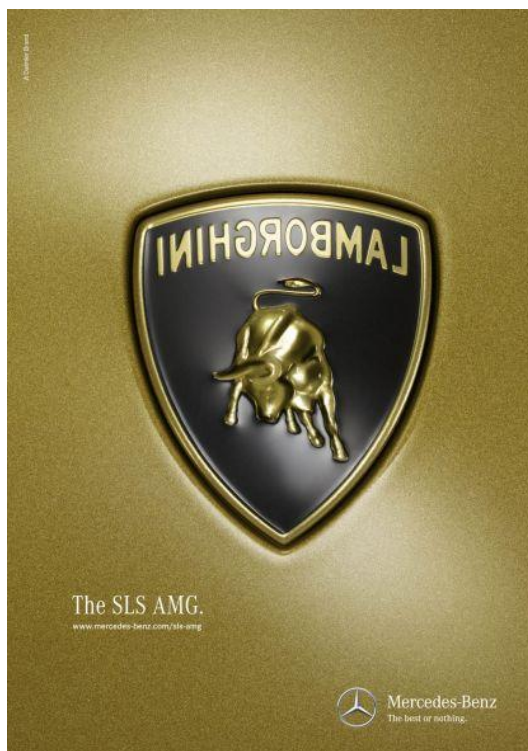

Resim 96 – (<http://www.behance.net/gallery/>)

Resim 97 – (<http://stylenews.peoplestylewatch.com/2009/06/22/first-look-paris-hiltons-siren-ad-campaign/>)

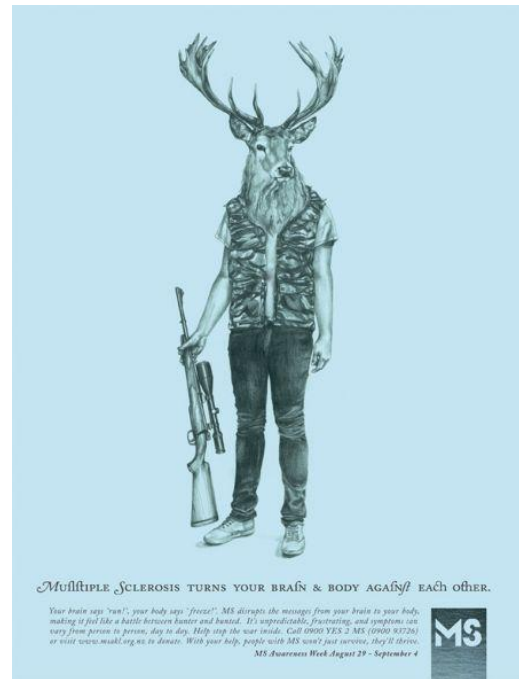
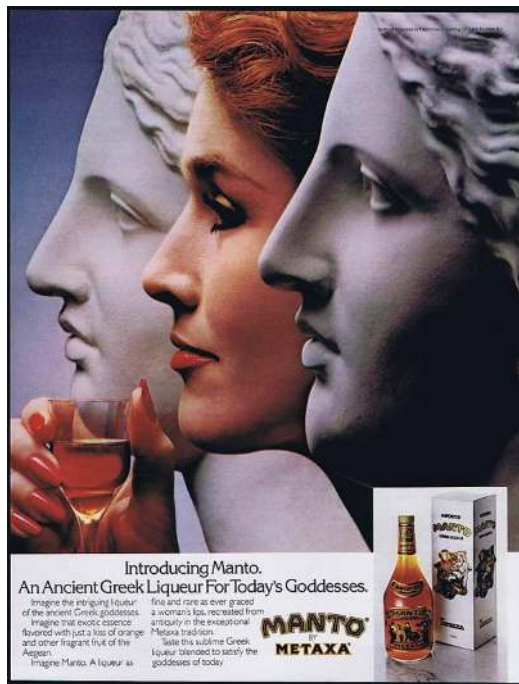

Resim 98 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_sls_amg_logos_lamborghini)

Resim 99 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mercedesbenz_sls_amg_logos_lamborghini)

Resim 100 – (http://adsoftheworld.com/media/print/ristorante_cinese_castello_del_drago_3)

Resim 101 – (<http://paul-barford.blogspot.com/2012/01/commercial-use-of-iconic-sites-in-.html>)

Resim 102 – (http://adsoftheworld.com/media/print/multiple_sclerosis_society_hunter_vs_deer)

Resim 103 – (http://adsoftheworld.com/media/print/martini_bitter_mutton)

Resim 104 – (http://adsoftheworld.com/media/print/western_union_support)

Resim 105 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)

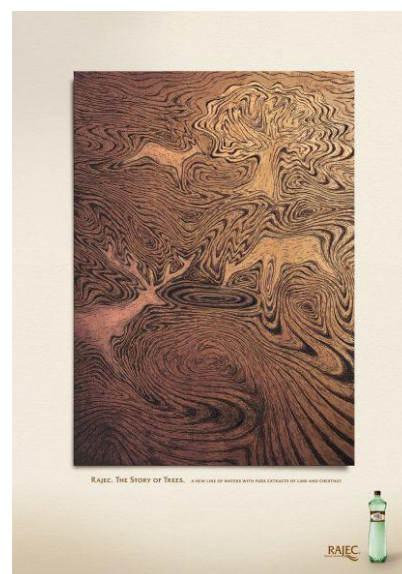
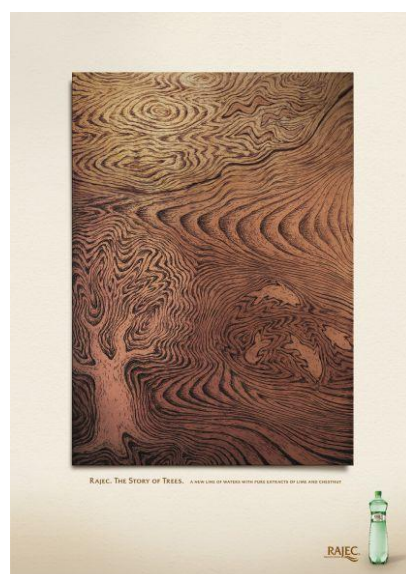
Resim 106 – (http://adsoftheworld.com/media/print/mans_hat_shop_horns)
Resim 107 – (<http://www.behance.net/gallery/Recent-label-designs/1901513>)

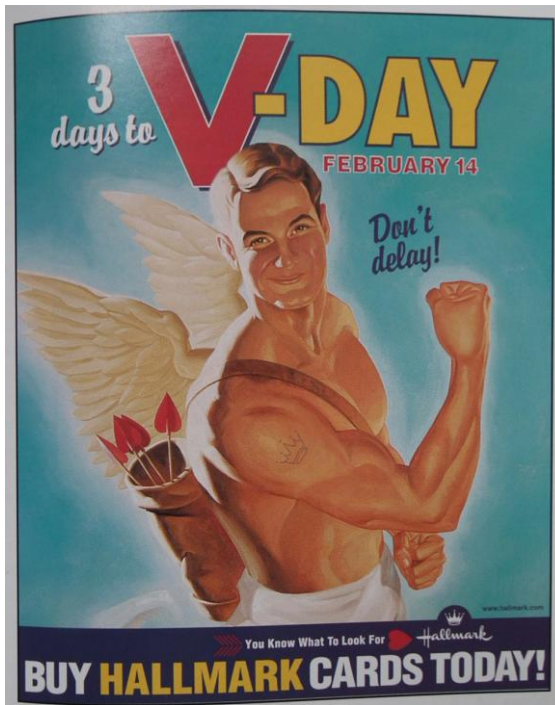
Resim 108 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)

Resim 109 – (<http://www.behance.net/gallery/Recent-label-designs/1901513>)

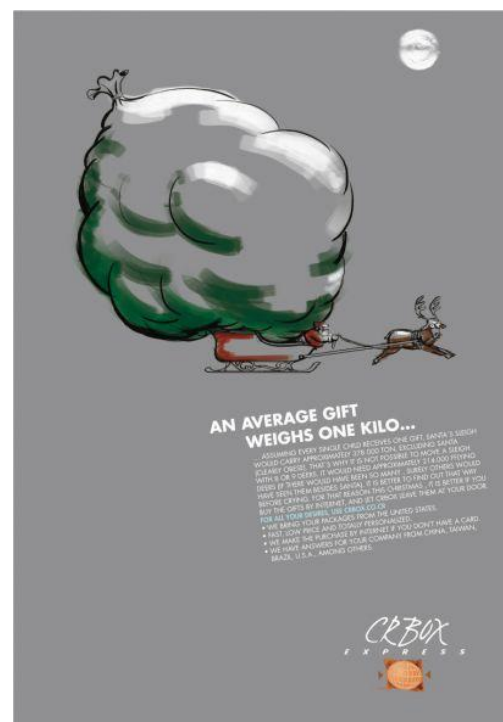

Resim 110 – (http://adsoftheworld.com/media/print/rdca_academy_of_martial_arts)

Resim 111 – (*Us Ad Review Art Direction No: 30, 1999: 127*)

Resim 112 – (http://adsoftheworld.com/media/print/attero_recycling_lets_change_the_nature_of_ewaste)

Resim 113 – (http://adsoftheworld.com/media/print/sky_f1_monsters)

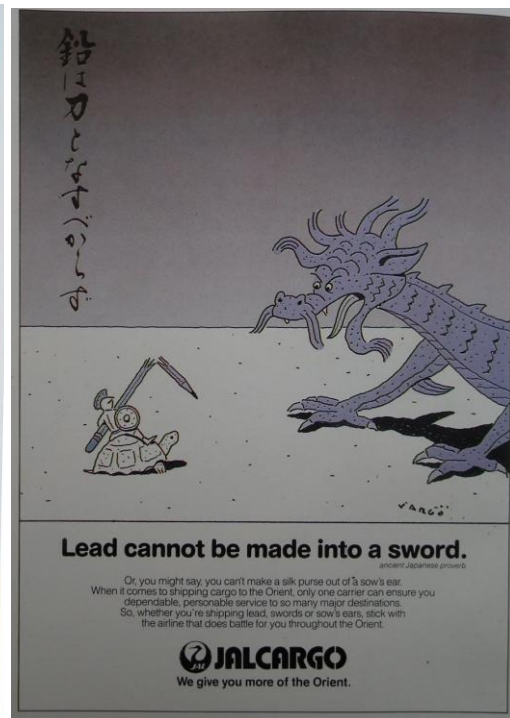
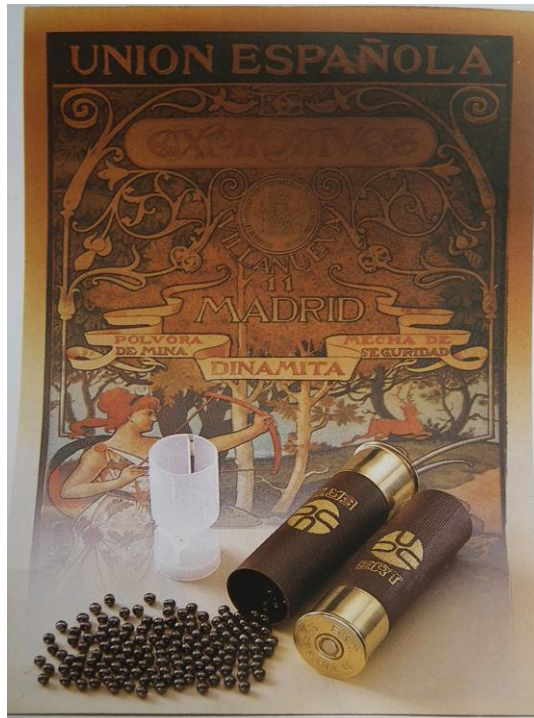
Resim 114 – (http://adsoftheworld.com/media/print/crbox_express_gifts_1)

Resim 115 – (*Us Ad Review Art Direction No: 28, 1998: 56*)

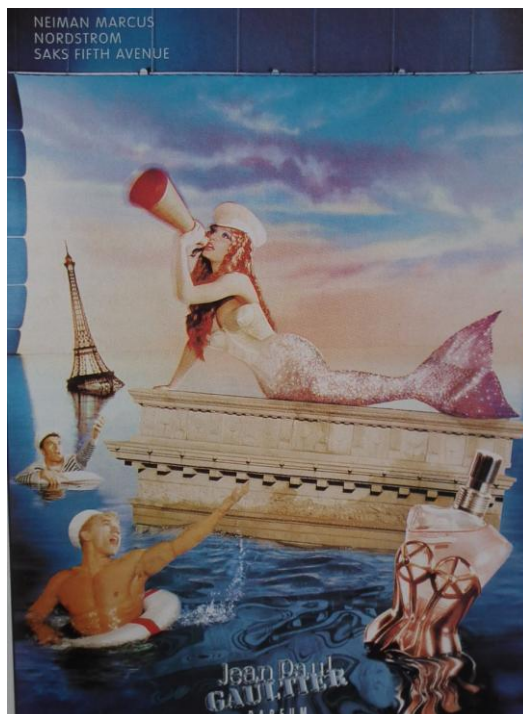

Resim 116 – (*Us Ad Review Art Direction No: 27, 1998: 112*)

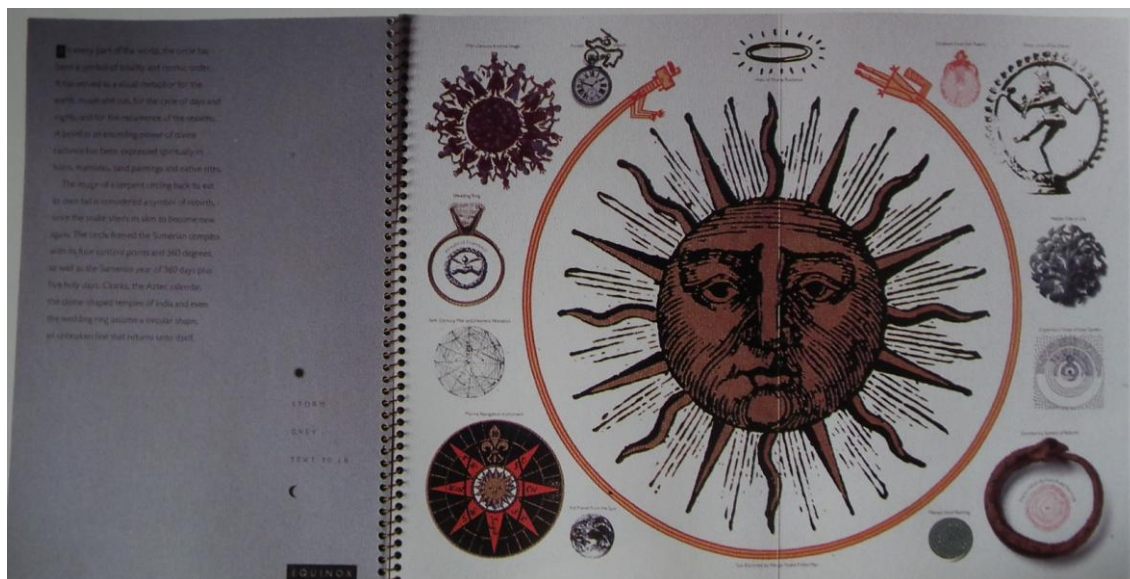
Resim 117 – (*Libro De Oro*, 1985: 60)

Resim 118 – (*Graphic Art Organizations*: 40)

Resim 119 – (*Us Ad Review Art Direction No*: 28, 1998: 85)

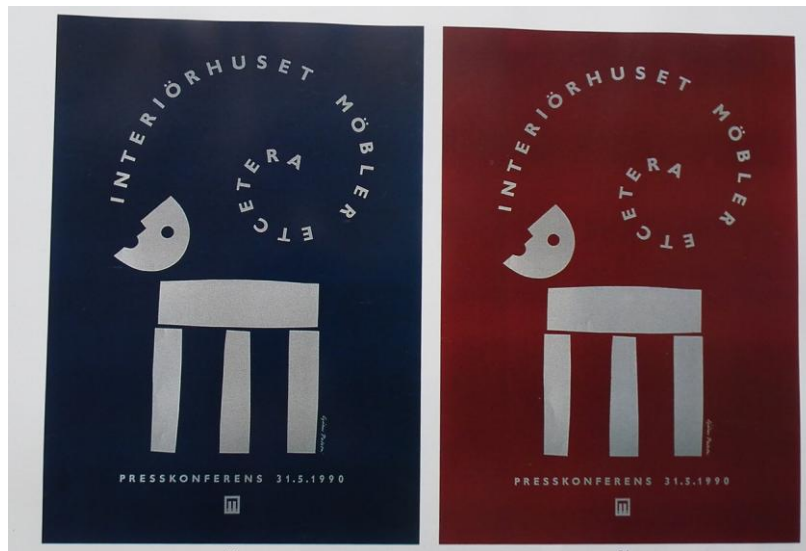
Resim 120 – (*Fairy Tales & Fantasies In Illustration*, 1992: 95)

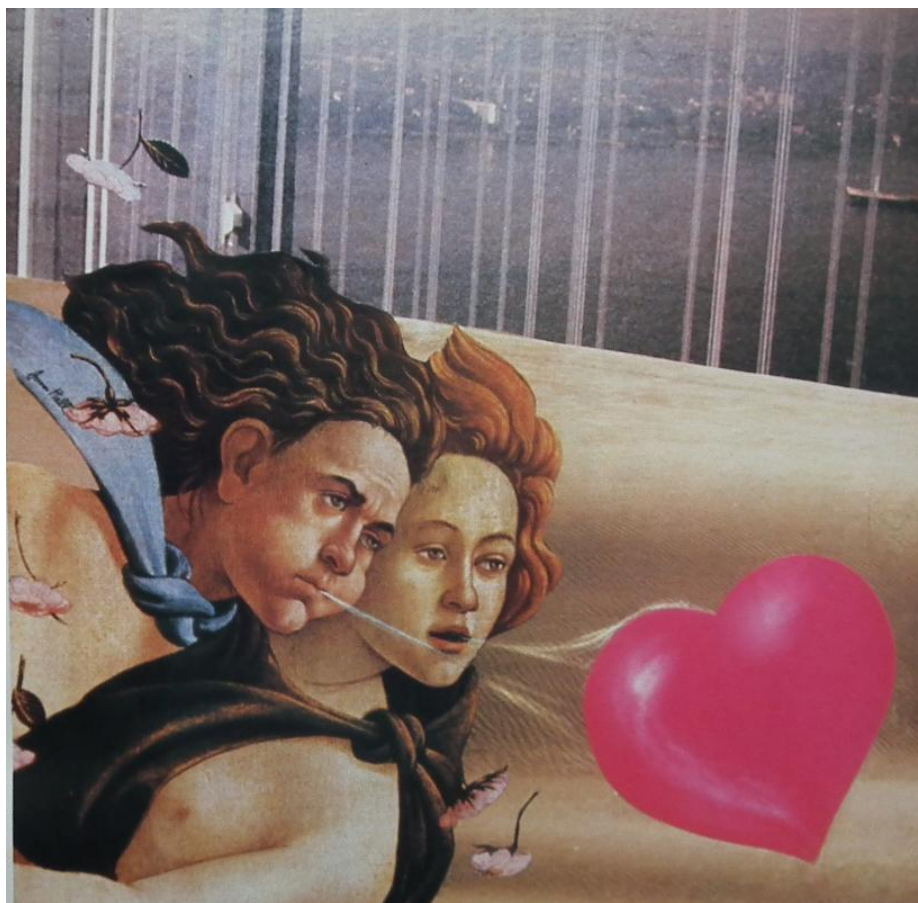
Resim 121 – (*Business Graphics*, 1995: 136)

Resim 122 – (*Business Graphics*, 1995: 138)

Resim 123 - (*Graphics Poster 92*, 1992: 55)

Resim 124 – (*Graphic Art Organizations*: 153)

Resim 125 - (<http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=264#/d3j349f>)

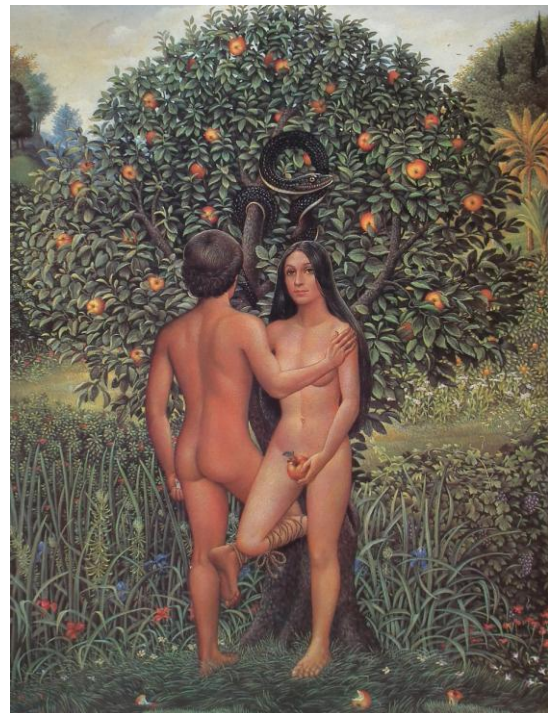
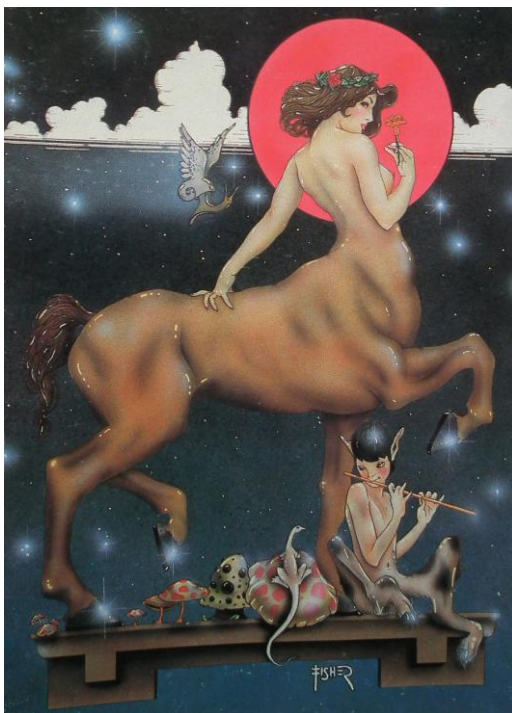
Resim 126 - (<http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=240#/d3cqzj>)

Resim 127 – (<http://browse.deviantart.com/?q=mythology&order=9&offset=96#/d1ievkz>)

Resim 128 – (*Graphic Art Organizations: 340*)

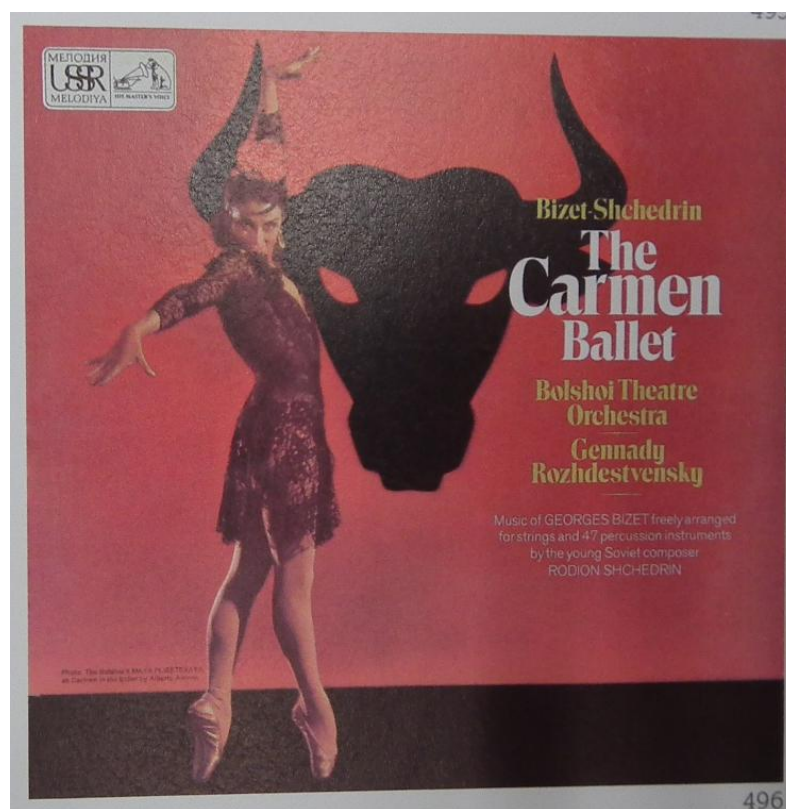
Resim 129 – (*Graphic Art Organizations: 356, 386*)

Resim 130 – (*Graphic Art Organizations*: 356)

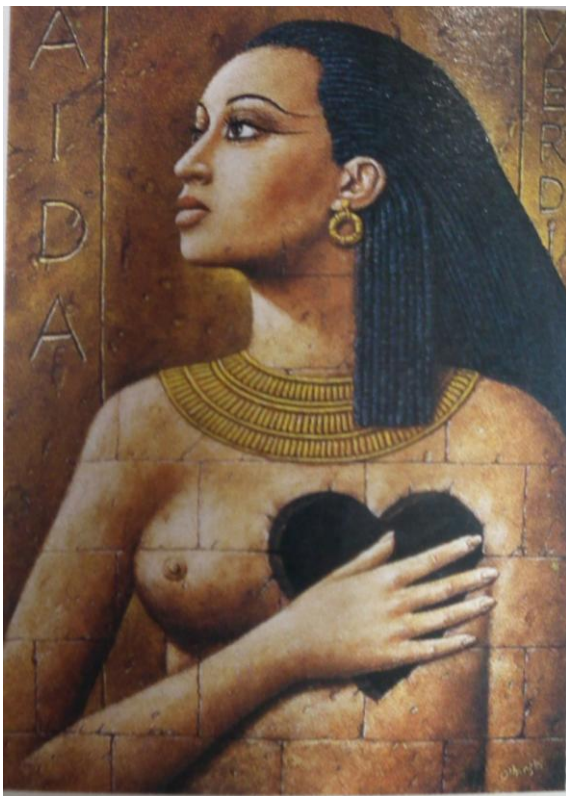
Resim 13 – (*Graphic Art Organizations*: 439)

Resim 132 – (*Classique Cover Art for Classical Music*, 2008: 117)

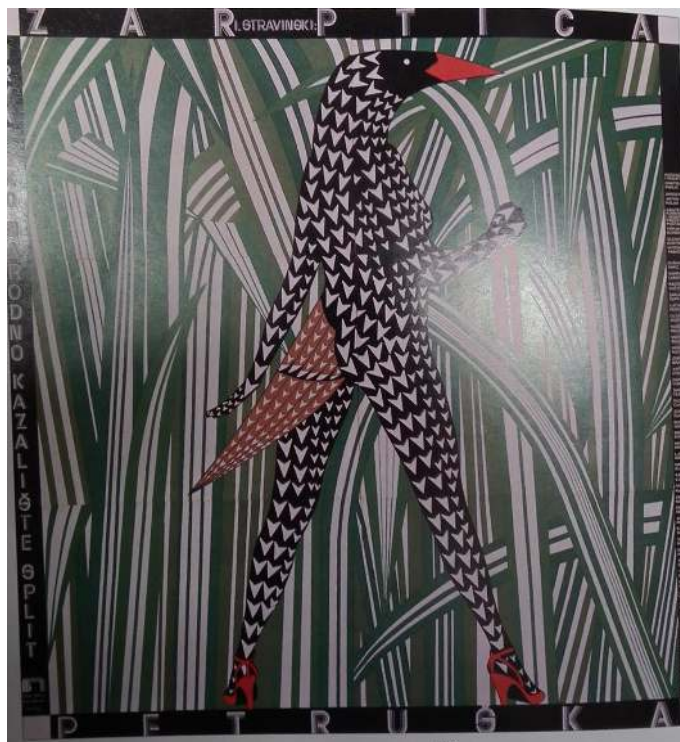
Resim 133 – (*Print Magazine*, 2000: 75)

Resim 134 – (*Print Magazine*, 2000: 86)

Resim 135 – (*Graphis Design* 95, 1995: 141)

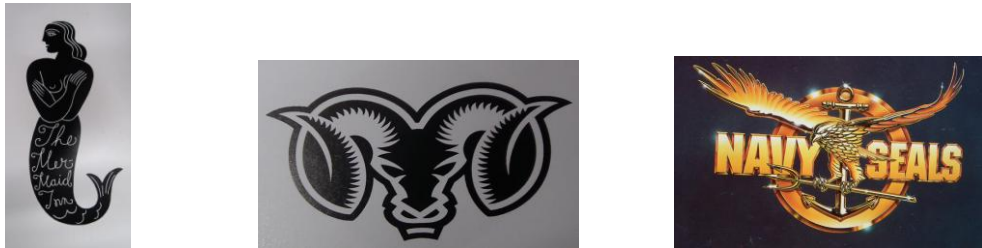
Resim 136 – (*Icons of Graphic Design*, 2008: 78)

Resim 137 – (*Print Magazine*, 2000: 23,34,46)

Resim 138 – (<http://www.google.com.tr/zeus>)

Resim 139 – (*Design*, 2005: 141)

Resim 140 – (*Design Annual 2002*, 2005: 156, 202)

Resim 141 – (*Graphic Art Organizations*: 414)

Resim 142 – (<http://www.behance.net/gallery/Coco-Vodka/2436785>)

Resim 143 – (http://wn.com/Dragon_Fountain)

Resim 144 – (<http://www.behance.net/gallery/Prospectacy-Corporate-and-Brand-Identity/1528743>)

SÖZLÜK

Arkaik: Güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalan, eskil. (Türkçe Sözlük, 2005: 124).

Efsane: Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen imgesel öykü, söylence. (Türkçe Sözlük, 2005: 570).

Etiyoloji: Nedenbilim. (Türkçe Sözlük, 2005: 628).

İlkel: İlk durumunda kalmış olan, gelişmesinin başında bulunan. Çağdaş olmayan, çağı yakalamayan. (Türkçe Sözlük, 2005: 935).

Kurs: Yuvarlak ve yassı biçimli nesne, ağırşak. (Türkçe Sözlük, 2005: 1237).

Mit: Geleneksel olarak yayılan ya da toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren, Tanrı, Tanrıça, evrenin doğuşu ile ilgili imgesel, alegorik bir anlatımı olan halk öyküsü, söylen (Türkçe Sözlük, 2005: 1359).

Mitos: Mitos çok tanrılı bir dinin tanrıları üstüne anlatılan efsane, mitoloji de bu efsanelerin bir araya geldiği kitaptır (Türkçe Sözlük, 2005: 1359).

Putperest: Puta tapan. (Türkçe Sözlük, 2005: 1575).

Ritüel: Dinsel tören, ayin. (Türkçe Sözlük, 2005: 1597).

Tapınak: İçinde Tanrıya kulluk edilen, tapınılan yapı, mabet, ibadethane. (Türkçe Sözlük, 2005: 1833).

Taş Devri: İnsanın ortaya çıkışı ve taşın araçlar yapmasından başlayarak kalkolitik çağın sonuna kadar geçen tarihöncesi dönem. Bir şeyin henüz gelişmemiş ilkel durumu. (Türkçe Sözlük, 2005: 1842).